

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 1

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Державного університету
«Житомирська політехніка»

12 вересня 2024 р. протокол № 5

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «ЕКОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА ПРИРОДООХОРОННЕ ЗАКОНОДАВСТВО»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр»
спеціальності 103 «Науки про Землю»
освітньо-професійна програма «Управління земельними і водними ресурсами»
факультет гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра екології та природоохоронних технологій

Рекомендовано на засіданні
кафедри екології та
природоохоронних технологій
26 серпня 2024 р., протокол № 8

к.с.-г.н, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій
ГЕРАСИМЧУК Людмила;

к.с.-г.н, доцент кафедри екології та природоохоронних технологій ВАЛЕРКО
Руслана;

асистент кафедри екології та природоохоронних технологій КРАВЧУК Таїса.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/2

Методичні рекомендації призначені для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Екологічний супровід господарської діяльності та природоохоронне законодавство» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр» денної та заочної форм навчання спеціальностей 103 «Науки про Землю», освітньо-професійна програма «Управління земельними і водними ресурсами» (Автори: Герасимчук Л. О., Валерко Р. А., Кравчук Т. В.), 2024. 148 с.

Рецензенти:

к.т.н., завідувач кафедри РРКК ім. проф. М.Т. Бакка
БАШИНСЬКИЙ Сергій;
к.с.-г.н., доцент кафедри екології та природоохоронних технологій
МЕЛЬНИК-ШАМРАЙ Вікторія.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/3

ЗМІСТ

ВСТУП	4
ПРАКТИЧНА РОБОТА №1. ПОРІВНЯННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ОТРИМАННЯ ДОЗВІЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	6
ПРАКТИЧНА РОБОТА №2. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ПІДПРИЄМСТВ	8
ПРАКТИЧНА РОБОТА №3. РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ	11
ПРАКТИЧНА РОБОТА №4. МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЯКІ ЗАПОДІЯНІ ДЕРЖАВІ В РЕЗУЛЬТАТІ НАДНОРМАТИВНИХ ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ	18
ПРАКТИЧНА РОБОТА №5. РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ВОДОКОРИСТУВАННЯ	33
ПРАКТИЧНА РОБОТА №6. РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО НАДРОКОРИСТУВАННЯ	37
ПРАКТИЧНА РОБОТА №7. РОЗРАХУНОК РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ ДЕРЖАВІ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ	44
ПРАКТИЧНА РОБОТА №8. МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ ДЕРЖАВІ ВНАСЛІДОК САМОВІЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ	64
ПРАКТИЧНА РОБОТА №9. МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК САМОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК, ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК НЕ ЗА ЦІЛЬОВИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ, ЗНЯТТЯ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ (РОДЮЧОГО ШАРУ ҐРУНТУ) БЕЗ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОЗВОЛУ	68
ПРАКТИЧНА РОБОТА №10. РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ПРОМИСЛОВИМИ ВІДХОДАМИ	79

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 4

ПРАКТИЧНА РОБОТА №11. РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ САНІТАРНО-ЗАХИСНОЇ ЗОНИ ПІДПРИЄМСТВА	83
ПРАКТИЧНА РОБОТА №12. РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ	87
ПРАКТИЧНА РОБОТА №13. ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ	98
ПРАКТИЧНА РОБОТА №14. РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ПІДГОТОВКА ЗВІТУ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ (ОВД) ТА СУПРОВІД ПІД ЧАС ПОГОДЖЕННЯ	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ	138

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 5

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни «Екологічний супровід господарської діяльності та природоохоронне законодавство» є детально розглянути розробку та оформлення документації дозвільного характеру в галузі охорони навколишнього природного середовища, яка необхідна при комплексному екологічному супроводі діяльності підприємств. Основними елементами системи управління охороною довкілля на підприємствах України є грамотне використання лімітів, ліцензування, сертифікація і паспортизація, які проводяться згідно екологічних вимог нормативної документації. Нинішні тенденції розвитку соціально-екологічних процесів вимагають удосконалення систем управління природокористуванням з урахуванням забезпечення екологічної безпеки, гармонійного поєднання соціально-економічних і еколого-містобудівних пріоритетів розвитку міст і прилеглих територій на основі ретроспективної й оперативної інформації про екологічну обстановку.

Згідно національних екологічних вимог щодо експлуатації підприємств, встановлених низкою нормативно-правових документів, вони зобов'язані вживати ефективні заходи з дотримання технологічного режиму і виконання вимог з охорони довкілля, раціонального використання і відтворення природних ресурсів, оздоровлення довкілля. Підприємства також повинні забезпечити дотримання встановлених нормативів якості довкілля на основі дотримання затверджених технологій, впровадження екологічно безпечних технологій і виробництв, надійної й ефективної роботи очисних споруд, установок і засобів контролю, знешкодження й утилізації відходів.

Дотримання вище зазначених критеріїв на підприємстві можливе лише на основі певного пакету документів (ОВД, дозвіл на викиди в атмосферу, дозвіл на розміщення відходів, дозвіл на спеціальне водокористування та ін.). Діяльність підприємств без відповідних документів є порушенням законодавства України і тягне за собою застосування санкцій контролюючими органами, аж до припинення діяльності підприємства. Навчальна дисципліна «Екологічний супровід господарської діяльності та природоохоронне законодавство» покликана допомогти здобувачам вищої освіти зрозуміти основні вимоги до таких документів, навчити змістовно, грамотно та досконало їх оформляти.

Завданнями вивчення навчальної дисципліни є:

- розуміти нормативно-правове забезпечення при здійсненні екологічного супроводу господарської діяльності;
- зрозуміти та вивчити основні особливості оформлення документів при охороні атмосфери;
- зрозуміти та вивчити основні особливості оформлення документів при водокористуванні;
- зрозуміти та вивчити основні особливості оформлення документів при поводженні з відходами;
- зрозуміти та вивчити основні особливості оформлення документів при

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	<i>Екземпляр № 1</i>	<i>Арк 148/ 6</i>

надрокористування;

– зрозуміти та вивчити основні особливості оформлення документів при встановленні розмірів санітарно-захисної зони;

– вміти підготувати Звіт з оцінки впливу на довкілля (ОВД) та здійснювати супровід під час погодження;

– розумітися на основних аспектах стратегічної екологічної оцінки.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 7

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 1

ПОРІВНЯННЯ НОРМАТИВНО-ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УКРАЇНИ ТА ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН ЩОДО ОТРИМАННЯ ДОЗВІЛЬНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ ДОКУМЕНТІВ ДЛЯ ЗДІЙСНЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Співробітництво у сфері навколишнього середовища розглядається як один із пріоритетних напрямків у відносинах між Україною і Європейським Союзом. Головним документом, що визначає основи співпраці України та Європейського Союзу у сфері охорони навколишнього середовища, є Угода про партнерство і співробітництво між Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами і Україною, підписана у 1994 році. В Угоді, зокрема, говориться, що Сторони «розвивають та зміцнюють співробітництво між ними в галузі охорони навколишнього середовища та охорони здоров'я». (ст. 63 (1)).

Метою такого співробітництва є боротьба з погіршенням стану навколишнього середовища, яка охоплює такі питання:

- ефективний моніторинг рівнів забруднення й оцінка стану навколишнього середовища; система інформації про стан навколишнього середовища;
- боротьба з локальним, регіональним і транскордонним забрудненням атмосферного повітря та в оди;
- відновлення природного стану навколишнього середовища;
- стале, ефективне й екологічно безпечне виробництво та використання енергії; безпека підприємств;
- класифікація та безпечне використання хімічних речовин;
- якість води;
- зменшення обсягів, утилізація і безпечне знищення відходів, а також виконання положень Базельської конвенції;
- вплив, який здійснює навколишнє середовище на сільське господарство, ерозія ґрунтів та хімічне забруднення;
- захист лісів;
- збереження біологічної різноманітності, територій, що охороняються, а також раціональне використання біологічних ресурсів та управління ними;
- планування землекористування, включаючи будівництво й міське планування;
- застосування економічних і фінансових важелів;
- глобальні кліматичні зміни;
- екологічна освіта та виховання;
- виконання Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті, яка була підписана в місті Еспо.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 8

Співробітництво здійснюється шляхом планування заходів з подолання наслідків катастроф та інших надзвичайних ситуацій; обміну інформацією та експертами; проведення спільної дослідницької діяльності; удосконалення законодавства в напрямку стандартів Співтовариства; співробітництва на регіональному та міжнародному рівнях; розробки стратегії, зокрема щодо глобальних кліматичних проблем з метою досягнення сталого розвитку; дослідження впливу на навколишнє середовище.

Створено ряд двосторонніх інституцій, що забезпечують базу для прийняття подальших відповідних рішень. Наприклад, Рада із співробітництва на міністерському рівні (представники: Головуючий в ЄС, Європейська Комісія, Верховний представник ЄС, уряд України), Комітет із співробітництва (рівень вищих державних службовців під головуванням, по черзі, Європейської Комісії та української сторони), підкомітети (рівень експертів). Політичний діалог ведеться шляхом щорічних самітів, засідань Ради із співробітництва та засідань міністрів та вищих урядовців в форматі Трійки.

Одним із важливих елементів інтеграції України в ЄС є приведення законодавства України у відповідність до стандартів права ЄС. Адаптація законодавства України до законодавства Європейського Союзу полягає у поетапному прийнятті та впровадженні нормативно-правових актів України, розроблених з урахуванням законодавства Європейського Союзу.

Часто поряд із терміном «адаптація» для позначення цього процесу використовуються інші терміни, такі як «зближення законодавства», «гармонізація», «апроксимація», «уніфікація». В Україні процес наближення до законодавства ЄС носить швидше односторонній характер, адже вона не є державою-членом Європейського Союзу і не бере участі у нормотворчих процесах на рівні ЄС. Тому, доцільніше використовувати для даного процесу термін «адаптація». Питання правильності застосування терміну до процесу, що відбувається в Україні, неодноразово розглядалось і Центром європейського і порівняльного права при Міністерстві юстиції України. Його експерти дійшли до висновку, що «в процесі досягнення принципової адекватності законодавства України до законодавства Європейського Союзу слід вживати термін адаптація, оскільки він має ширше значення, ніж гармонізація, і, що найголовніше, включає в себе процес гармонізації».

Питання адаптації законодавства України до стандартів ЄС постало на порядку денному після підписання Угоди про партнерство і співробітництво. Згідно зі статтею 51(1) Угоди про партнерство і співробітництво, «важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною і Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством ЄС. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведенне у відповідність до законодавства Співтовариства».

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/9

Завдання. Дати відповіді на питання.

1. Визначте основні напрямки співпраці між Україною та Європейським Союзом у сфері охорони довкілля. Чому увага звертається саме на ці питання?
2. Чому, на вашу думку, Європейський Союз зацікавлений у співпраці з Україною у сфері охорони довкілля?
3. У якому напрямку, на вашу думку, буде розвиватися співробітництво України і Європейського Союзу в сфері охорони довкілля у майбутньому?
4. Чому Україна активно здійснює адаптацію свого національного законодавства до законодавства Європейського Союзу в сфері охорони довкілля?
5. Який стан відповідності законодавства України законодавству Європейського Союзу в сфері охорони довкілля на даний момент?
6. Які труднощі та проблеми існують, на вашу думку, в процесі адаптації законодавства України до стандартів ЄС?
7. Як можна використати досвід країн Східної Європи у процесі адаптації законодавства України до законодавства ЄС?

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 2

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТИХ ПІДПРИЄМСТВ

Екологічне підприємництво – це діяльність суб'єктів господарювання з виробництва товарів, виконання робіт та надання послуг для забезпечення екологічної безпеки, раціонального використання природних ресурсів, підвищення рівня охорони навколишнього середовища з метою отримання позитивного екологічного та економічного ефекту. Екологічне підприємництво є чинником раціонального використання природних ресурсів, покращення якості продукції, зниження та усунення негативного впливу на стан навколишнього середовища, реалізації принципів сталого розвитку.

Екологічно чисте підприємство – це специфічний суб'єкт господарської діяльності, який спрямований на вирішення комплексних проблем за різними напрямками – економічному, екологічному та соціальному. У виробничому середовищі його можна класифікувати за видами змін у виробничих процесах.

В світі основними видами екологічного підприємництва є виробництво обладнання для контролю за забрудненням довкілля, очищення повітря і води, економії та збереження ресурсів, збирання, переробки, утилізації відходів. Зростає попит на органічні продукти харчування, екологічно безпечні меблі, побутову хімію, будівельні матеріали, двигуни для автомобілів. Це сприяє розвитку, розповсюдженню та активному використанню екологічно чистих промислових і сільськогосподарських технологій. Актуальним та прибутковим видом бізнесу є збирання, сортування, переробка та утилізація промислових і побутових відходів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/10

Ринок екологічно чистих товарів та послуг в Україні існує та бурхливо розвивається, а також має деякі переваги для ведення бізнесу в Україні, а саме:

- потужний товарний асортимент екологічних товарів та послуг;
- наявність невибагливих споживачів з широких верств населення (зацікавленість екотоварами виявляють люди віком 50-60 років, що пов'язано з їх підвищеним піклуванням про здоров'я, а також молодь до 25 років з її прагненням до чогось нового), кількість яких невинно збільшується;
- можливість зайняття поки що відносно вільної ринкової ніші;
- наявність науково-технічної бази для розроблення унікальних вітчизняних екотоварів, що не матимуть аналогів на закордонних ринках;
- можливість отримання міжнародної сертифікації і реальність виходу на потужний міжнародний (транскордонний) ринок екологічних товарів та послуг;
- можливість залучення іноземних партнерів та інвесторів у високодохідні екологічні проекти.

Розвиток та впровадження екологічно чистого виробництва, як напрямку екологічного підприємництва, є запорукою підвищення конкурентоспроможності підприємств з одного боку та вирішення екологічних проблем – з іншого. Даний вид є одним із найдоходніших видів підприємництва. Окрім того досягається економічний, екологічний та соціальний ефект, підвищується інвестиційна привабливість підприємства.

Проте існує ряд проблем, з якими пов'язане впровадження екологічно чистого виробництва:

- 1) висока вартість реалізації проектів виробництва екологічно чистої продукції;
- 2) відсутність державних стандартів на екологічно чисту продукцію, використання в процесі виробництва Технічних умов України (ТУУ), що зменшує ймовірність притягнення до відповідальності за випуск неякісної та шкідливої продукції;
- 3) збільшення змінних витрат на виробництво екологічно чистої продукції, пов'язаних із залученням більш якісної вхідної сировини;
- 4) зменшення терміну зберігання продукції;
- 5) більш жорсткі вимоги до транспортування;
- 6) складності при розміщенні продукції в торгових точках поряд з неорганічною продукцією;
- 7) недостатня підтримка виробників сільськогосподарської продукції та відсутність крупних компаній-виробників, що ускладнює процес контролю вхідної сировини;
- 8) слабка поінформованість стосовно маркування продукції, її складу та вмісту шкідливих речовин, недосконалість нормативної бази в питаннях маркування продукції, і як наслідок – низький рівень екологічної свідомості населення.

До видів екологічного підприємництва, крім виробництва екологічно чистої

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/11

продукції, також відносять ряд екологічних послуг, зокрема, екологічний консалтинг, екологічний аудит, екологічний інжиніринг та лізинг, екологічне страхування, екологічний маркетинг та екологічна сертифікація.

Основними напрямками, які забезпечать розвиток екологічного підприємництва в Україні, є:

- організація спеціалізованих торгових ярмарків щодо демонстрації екобезпечних технологій, екологічно чистої продукції та екологічних послуг;
- сприяння залученню іноземних інвестицій з метою розвитку вітчизняного ринку екологічного підприємництва;
- формування попиту на екологічно чисту продукцію та екологічні послуги в Україні;
- фінансове забезпечення запровадження екобезпечних інновацій з боку держави.

Ефективна інвестиційна та інноваційна політика у природоохоронній галузі стане стимулом для українського підприємництва здійснювати екологічно орієнтовані капіталовкладення і може активізувати розвиток екологічного ринку товарів і послуг. Необхідним є створення ефективної системи, заснованої на стратегічно вигідній взаємодії природокористувачів, місцевої влади, населення і екологоорієнтованого бізнесу.

Класифікація екологічно чистих підприємств. За своїми класифікаційними ознаками екологічно чисті підприємства підрозділяються:

- за видами екодеструктивних процесів, які запобігаються завдяки відповідній діяльності: порушення ландшафтів, механічне забруднення, біологічне забруднення, хімічне забруднення, фізичне забруднення (електромагнітне, радіоактивне, світлове, шумове та теплове);
- за компонентами природного середовища, з яким зв'язана діяльність: основні (повітря, відходи, вода, шум) та комплексні (повітря-вода, повітря-відходи, повітря-вода-шум);
- за видами діяльності: науково-дослідницьке, виробниче;
- за видами технологічних процесів: виробництво екологічно чистої продукції, впровадження екологічно чистих виробничих процесів, запровадження енергозберігаючих технологій, заміщення виробництв, переробка та регенерація відходів, випуск екологічно чистої продукції, яка модифікує виробничі процеси інших фірм.

Критерії оцінки підприємства з точки зору його екологічної чистоти

1. Виробництво чистої продукції. Включає в себе товари споживання, які роблять незначний вплив на навколишнє середовище як у процесі їх споживання, так і у процесі їх залишкової утилізації. Поняття «екологічно чистий продукт» може бути використано для визначення харчових продуктів та виробів інших сфер промисловості.

2. Впровадження чистих виробничих процесів. Саме високі технології визначають ступінь конкурентоспроможності як окремих підприємств, так і

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 12

держав на світовому ринку.

3. Технології переробки та регенерації відходів. Скорочення відходів, яке досягається шляхом переробки залишкових речовин та побічних продуктів під час виробничого циклу.

4. Заміна виробництва. Включає в себе ті розробки, при яких знижується споживання сировинних матеріалів у процесі виробництва.

5. Скорочення затрат на виробництво. Включає в себе ті інновації, суть яких зводиться до заміни матеріалів, що негативно впливають на навколишнє середовище, на більш безпечні.

6. Впровадження енергозберігаючих технологій. Це той вид технологій, при яких захист навколишнього середовища досягається за рахунок зниження споживання енергії: під час виробничого циклу або під час споживання готової продукції.

7. Випуск чистої продукції, яка модифікує виробничі процеси інших фірм. Під цією категорією слід розуміти ту продукцію, яка спричиняє позитивний вплив на навколишнє середовище під час її застосування в інших виробничих процесах .

Принципи створення екологічно чистого підприємства

– принцип екологічної зумовленості, тобто спрямованості екологічно чистого підприємства на підтримку або підсилення сталості екосистем. У відповідності з ним економічні механізми повинні створювати умови щодо заохочення підприємців для одержання прибутку за рахунок поліпшення екологічних результатів;

– принцип економічної доцільності, який передбачає заохочення суб'єктів екологічно чистого підприємства для досягнення природоохоронних цілей найбільш ефективними шляхами;

– принцип гласності передбачає відкритість та доступність для суспільства всієї інформації про діяльність екологічно чистого підприємства. Цей принцип ініціює просування товарів та послуг на ринку, дає можливість споживачам різного рівня, починаючи з підприємств-забруднювачів природного середовища і закінчуючи пересічними людьми, мати повну інформацію про екологічну якість товарів та послуг, щоб приймати остаточне рішення про доцільність придбання товарів та послуг на ринку;

– принцип системності враховує умову, що економічно вигідні зони знаходження екологічно чистого підприємства повинні охоплювати весь життєвий цикл виробництв та послуг.

Завдання 1. На основі теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти мають скласти по п'ять тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей.

Завдання 2. Наведіть список екологічної документації дозвільного характеру, яка має бути на підприємстві під час здійснення господарської діяльності.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/13

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 3 РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

Інвентаризація джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Інвентаризація викидів – це систематизація інформації про розміщення джерел забруднення атмосфери на території, види і кількісний склад забруднюючих речовин, що викидаються у атмосферне повітря.

Вимоги щодо підготовки Звіту з інвентаризації регламентовано Наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України № 7 від 10.02.1995 р. «Про затвердження інструкції про зміст та порядок складання звіту проведення інвентаризації викидів забруднюючих речовин на підприємстві».

Інвентаризація включає в себе характеристику технології виробництва, газоочисних установок з точки зору утворення та відведення забруднюючих речовин, визначення якісного і кількісного складу забруднюючих речовин, визначення параметрів стаціонарних джерел викидів, а також характеристику неорганізованих джерел.

В завдання інвентаризації входить:

- систематизація даних про розміщення джерел виділення та викидів забруднюючих речовин на території підприємства;
- визначення якісного складу газоповітряної суміші на виході із джерела викиду;
- визначення основних параметрів джерел викидів забруднюючих речовин (висота джерела, діаметр гирла або розрізу перерізу, швидкість виходу газоповітряної суміші на виході із джерела, об'єм газоповітряної суміші, яка викидається за одиницю часу, тощо);
- визначення кількості забруднюючих речовин, які виділяються і викидаються в атмосферу;
- визначення ефективності роботи пилогазоочисного обладнання.

Матеріали інвентаризації використовуються для:

- розробки нормативів утворення забруднюючих речовин, які відводяться в атмосферне повітря при експлуатації технологічного та іншого обладнання, споруд та об'єктів;
- розробки нормативів граничнодопустимих викидів (ГДВ);
- регулювання викидів забруднюючих речовин;
- здійснення державного обліку в галузі охорони атмосферного повітря;
- розробки короткострокових і довгострокових планів підприємства в галузі охорони навколишнього природного середовища;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 14

– розробки екологічних програм по зниженню викидів забруднюючих речовин в атмосферу.

Реєстрація звіту з інвентаризації є важливим етапом, основою для документів, що обґрунтовують обсяги викидів та в залежності від області може бути зареєстрована як послідовно так і разом з основним пакетом документів.

Інвентаризація може проводитись як в повному обсязі так і вибірково по визначенню параметрів окремих джерел утворення або викидів, що може мати місце при введенні в експлуатацію нового технологічного обладнання.

Основні етапи проведення Інвентаризації джерел викидів:

– Обстеження джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря.

– Проведення відбору проб і аналіз параметрів викидів забруднюючих речовин - визначення концентрації шкідливих речовин за допомогою натурних вимірів, що проводяться атестованою і акредитованою лабораторією.

– Збір і обробка даних про роботу технологічного устаткування підприємства, розрахунок викидів забруднюючих речовин від неорганізованих джерел.

– Складання звіту по інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферу від стаціонарних джерел підприємства, відповідно до вимог Наказу Міністерства охорони природного довкілля і ядерної безпеки України № 7 від 10.02.1995 року.

– Проведення автоматизованого розрахунку розсіювання забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних джерел.

Обґрунтування обсягів викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Оформлення документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів (в друкованому та електронному вигляді) здійснюється відповідно до «Інструкції про загальні вимоги до оформлення документів у яких обґрунтовуються обсяги викидів, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами для підприємств, установ, організацій та громадян-суб'єктів підприємців», затвердженої Наказом Мінприроди від 09.03.2006 р. № 108.

Склад документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, залежить від ступеня впливу об'єкта на забруднення атмосферного повітря. Всі об'єкти розподіляються на три групи:

перша група – об'єкти, які взяті на державний облік і мають виробництва або технологічне устаткування, на яких повинні впроваджуватись найкращі доступні технології та методи керування (див. Додаток 3 Наказу № 108 від 9 березня 2006 р.);

друга група – об'єкти, які взяті на державний облік і не мають виробництва або технологічного устаткування, на яких повинні впроваджуватись найкращі доступні технології та методи керування;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/15

третя група – об’єкти, які не входять до першої та другої груп.

Даний вид робіт виконується виключно установами, організаціями та закладами, яким Міністерство екології та природних ресурсів надає право на розроблення цих документів. Слід також зазначити, що для об’єктів першої та другої групи необхідно додатково отримати наступні документи:

- метеорологічні характеристики району розміщення підприємства;
- фонові концентрації забруднюючих речовин, що викидаються стаціонарними джерелами підприємства;
- геодезичні координати центрюду промислового майданчика підприємства.

У разі зміни якісних та кількісних показників викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, Документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, підлягають корегуванню. Документи, у яких обґрунтовуються обсяги викидів, готуються та надаються на розгляд в письмовій та електронній формах, які затверджені Мінприроди України. Термін розробки документів, у яких обґрунтовуються обсяги викидів забруднюючих речовин складає 7-14 робочих днів.

Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Згідно чинного законодавства України, викиди забруднюючих речовин стаціонарними джерелами в атмосферне повітря можуть здійснюватися суб’єктами господарювання тільки після отримання дозволу на викиди. Отже, будь-яка юридична особа, діяльність якої супроводжується викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря, має отримати дозвіл на викиди.

Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря (далі - дозвіл) - це офіційний документ, який дає право здійснювати викиди певної кількості забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами за одиницю часу протягом визначеного в дозволі терміну.

Дозвіл на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря видається:

- суб’єкту господарювання, об’єкт якого відповідно до законодавства належить до першої групи, Мінприроди за погодженням з Держпродспоживслужбою;
- суб’єкту господарювання, об’єкт якого відповідно до законодавства належить до другої або третьої групи, – обласними, Київською та Севастопольською міськими держадміністраціями, органом виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища через дозвільні центри за погодженням з територіальними органами Держпродспоживслужбою.

Термін дії дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, виданого суб’єкту господарювання, об’єкт якого належить до першої групи, суб’єкту господарювання, об’єкт якого знаходиться на території зони відчуження, зони безумовного (обов’язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/16

катастрофи, – сім років, об'єкт якого належить до другої групи, – десять років, об'єкт якого належить до третьої групи, – необмежений.

Процедура отримання дозволу встановлена «Порядком проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян-суб'єктів підприємницької діяльності, які отримали такі дозволи», затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 13 березня 2002 р. № 302.

Перелік матеріалів, що надаються Замовником, для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря:

– Геодезичні координати підприємства в системі WGS- 84 (для підприємств 1 і 2 групи).

– Вихідні дані про стан довкілля (метеорологічні параметри, фонові концентрації, середньорічна і максимально разова концентрація), середньорічні концентрації забруднюючих речовин і максимально разова концентрація за останній рік, надані Харківським обласним центром гідрометеорології (для підприємств 1 і 2 групи).

– Прізвище, ім'я, по батькові контактної особи, посада, тел., факс, електронна адреса.

– Прізвище, ім'я, по батькові відповідального за природоохоронну діяльність на підприємстві (згідно наказу), посада, телефон, факс, електронна адреса.

– Відомості про суб'єктів господарювання, розташованих на території об'єкта.

– Відомості про суб'єктів господарювання, що межують з об'єктом.

– Найменування і кількість палива, що використовується (тонн або тис.м³/рік).

– Найменування і кількість випущеної (оброблюваної) продукції.

– Документація, що регламентує вимоги санітарного законодавства на сировину.

– Перелік технологічного обладнання.

– Термін введення в експлуатацію технологічного обладнання, нормативний термін його амортизації .

– Продуктивність технологічного обладнання.

– Ситуаційна карта-схема району розміщення підприємства.

– Генеральний план підприємства з нанесеними джерелами викидів.

– Копії, завірені печаткою підприємства: довідки з ЄДРПОУ, свідоцтва платника ПДВ.

– Лабораторні дослідження атмосферного повітря на межі нормативної СЗЗ або найближчої житлової забудови.

У разі зміни нормативно-правової бази та/або вимог органів санітарно-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/17

епідеміологічного нагляду і Департаменту охорони навколишнього середовища, цей перелік може змінюватися.

Розробка паспортів газоочисних установок

Будь-яке підприємство, організація, установа, підприємець, що мають в своєму розпорядженні газоочисне обладнання (циклони, фільтри, інші агрегати та ін.), повинно мати на нього паспорт ГОУ (відповідно до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища України № 52 від 06.02.09 р).

Процес оформлення паспорту ГОУ виконується кваліфікованими спеціалістами компанії наступним чином:

- виїзд спеціаліста-еколога на підприємство, де встановлена газоочисна споруда;
- проведення повного обстеження ГОУ на місці для виявлення можливих збоїв в роботі чи дефектів, складення схеми ГОУ;
- проведення випробувань та забір зразків газопилового потоку до та після очищення, для аналізу ефективності роботи ГОУ;
- систематизація отриманих даних та результатів випробувань, їх обробка;
- складання протоколів випробувань та вимірювань;
- оформлення паспорту газоочисної установки чи споруди;
- підготовка звіту про здійснення випробувань згідно «Правил експлуатації ГОУ»;

Під час складання звіту інвентаризації джерел викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря для отримання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, наявність належним чином оформленого паспорту ГОУ є обов'язковою. Досить розповсюдженою практикою є паспортизація ГОУ під час проведення комплексу робіт для отримання дозволу на викиди. Слід зауважити, що у випадку проведення змін або модернізації газоочисної споруди, суб'єкт господарюванню має оформити новий паспорт на ГОУ. Оскільки, процес паспортизації вимагає достатнього часу, навичок, знань та є складним технологічним процесом, то краще це довірити висококваліфікованим спеціалістам в сфері охорони атмосферного повітря та проведення лабораторних досліджень.

Розробка паспортів вентиляційних установок

Промислові будівлі мають системи вентиляції зі своїми специфічними особливостями будови і розміщення. В промислових будівлях можливе розміщення вентиляційного обладнання у виробничих приміщеннях або зовні будівлі - на стінах (на кронштейнах) або покрівлі, але в будь-якому випадку повинні бути забезпечені зручне обслуговування вентиляційного обладнання і захист його від можливої конденсації вологи.

Всередині будівлі вентиляційне обладнання встановлюють у вентиляційних камерах, іноді допускається встановлення його безпосередньо в обслуговуваному приміщенні.

Паспортизація систем вентиляції є завершальним етапом комплексу робіт з

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/18

пусконаладки систем вентиляції, кондиціонування повітря, протидимового захисту. Паспорт вентиляційної системи - це документ, що регламентується вимогами ДСТУ-Н Б В.2.5-73:2013 (СНиП 3.05.01-85 MOD) Настанова з монтажу внутрішніх санітарно-технічних систем. Він є обов'язковим для всіх систем вентиляції.

Паспорт вентиляційної системи містить у собі технічні характеристики всього вентиляційного обладнання, а також проектні та робочі (фактичні), після аеродинамічних випробувань, параметри системи вентиляції, інформацію про проектну і монтажну організацію.

Метою паспортизації є: виконання вимог архітектурно-будівельної інспекції і управління Держпродспожив служби, на підставі яких надається дозвіл (висновок) на наступний цикл експлуатації системи вентиляції і кондиціонування повітря. Також паспорт потрібний для нормальної організації роботи і ефективної експлуатації вентиляційної системи в цілому.

Паспорт системи вентиляції - це підсумковий документ, що фіксує натуральні показники і їх відхилення від нормативних та показує наскільки ефективно працює вентиляційна установка. Важливо відмітити, що цей документ необхідно мати на кожен вентиляційну систему.

Для видачі паспорта вимагається кваліфіковано перевірити вентиляційну систему на відповідність усім заданим параметрам, і по їх результатах оформити висновок експертів про придатність системи вентиляції до експлуатації, скласти рекомендації по підвищенню її ефективності.

Проведення контролю за дотриманням нормативів гранично-допустимих викидів (ГДВ)

Згідно ЗУ «Про охорону атмосферного повітря» від 16.10.1992р. №2707-ХІІ статті 10 «Обов'язки підприємств, установ, організацій та громадян – суб'єктів підприємницької діяльності щодо охорони атмосферного повітря» необхідно здійснювати контроль за обсягом і складом забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, і рівнями фізичного впливу та вести їх постійний облік.

Підприємства, для яких встановлені ГДВ, повинні організувати систему контролю за дотриманням нормативів ГДВ. Під час контролю за дотриманням ГДВ основними мають бути прямі методи, що використовують виміри концентрації шкідливих речовин і об'ємів газоповітряної суміші після газоочисних установок або в місцях безпосереднього виділення речовин в атмосферу.

Контроль за дотриманням нормативів ГДВ на підприємстві підрозділяється на наступні види:

- контроль безпосередньо на джерелах викидів;
- контроль забруднення атмосферного повітря на кордоні санітарно-захисної зони або найближчої житлової забудови.

При контролі за дотриманням нормативів ПДВ на безпосередньо джерелах

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/19

забруднення визначається перелік речовин, що підлягають контролю. Наводиться перелік методик, які використовуються або використовуватимуться при контролі за дотриманням встановлених нормативів викидів. Окремо наводиться перелік речовин для яких відсутні стандартні методики. У разі недоцільності або неможливості визначення викидів забруднюючих речовин аналітичними методами наводиться обґрунтування використання розрахункових методів, питомих викидів.

Парникові МЗВ

Згідно Закону України «Про засади моніторингу, звітності та верифікації викидів парникових газів» з 01 січня 2021 впроваджується нова система регулювання викидів парникових газів (система МЗВ), яка передбачає створення моніторингу з точними, достовірними даними про обсяги викидів парникових газів, які можуть застосуватися для різних цілей: від удосконалення державної екологічної політики до запровадження економічних інструментів регулювання цих викидів.

Даний законопроект є невід’ємною частиною реалізації нової кліматичної політики України, зокрема, в частині виконання Рамкової конвенції ООН про зміну клімату та Паризької угоди, оскільки механізм МЗВ є важливим елементом та основою для подальшого співробітництва між країнами у сфері зміни клімату.

Урядом України передбачено поетапне впровадження всіх елементів Української системи торгівлі квотами на викиди парникових газів (УСТВ):

- з 2020 року передбачається впровадження системи моніторингу, звітності та верифікації;
- перший рік моніторингу – 2021 рік;
- рік подачі першого плану моніторингу – 2020 рік;
- інші складові УСТВ – будуть впроваджені не раніше 2025 року.

Сфери застосування:

- спалювання палива в установках, загальна номінальна теплова потужність яких перевищує 20 МВт (за винятком установок для спалювання небезпечних або побутових відходів);
- нафтопереробка;
- виробництво коксу;
- випалювання або спікання, в тому числі агломерація металеві руди (зокрема, сульфідної руди).

Промислові підприємства, які підпадають під дію системи МЗВ, повинні зробити наступні дії:

1. До початку звітного періоду розробити План моніторингу та затвердити його в уповноваженому органі.
2. Протягом звітного періоду збирати та обробляти дані щодо викидів парникових газів.
3. Після закінчення звітного періоду на основі даних моніторингу розробити Звіт оператора про викиди парникових газів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 20

4. Провести Верифікацію (незалежну перевірку) Звіту оператора акредитованою юридичною особою. За результатами Верифікації надається Верифікаційний звіт.

5. До 31 березня року, наступного за звітним, подати до уповноваженого органу Звіт оператора, визнаний за результатами верифікації задовільним, разом з Верифікаційним звітом та заявою.

Завдання. Ознайомитися з теоретичним матеріалом. На основі теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти мають скласти по двадцять тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей. Знайти форми вище зазначених документів (по можливості заповненні та незаповнені).

ПРАКТИЧНА РОБОТА №4

МЕТОДИКИ РОЗРАХУНКУ РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЯКІ ЗАПОДІЯНІ ДЕРЖАВІ В РЕЗУЛЬТАТІ НАДНОРМАТИВНИХ ВИКИДІВ ЗАБРУДНЮЮЧИХ РЕЧОВИН В АТМОСФЕРНЕ ПОВІТРЯ

Методика розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря (далі – Методика) розроблена відповідно до законів України «Про охорону навколишнього природного середовища», «Про охорону атмосферного повітря», «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності», Положення про Державну екологічну інспекцію України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 року № 275.

Методика встановлює порядок визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами здійснених юридичними особами незалежно від форми власності та господарювання, фізичними особами – підприємцями, а також юридичними особами – нерезидентами (далі – суб'єкти господарювання).

Методика не застосовується при виявленні порушень законодавства про охорону атмосферного повітря, вчинених суб'єктами господарювання внаслідок здійснення викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря із неорганізованих стаціонарних та пересувних джерел викидів, а також діяльність яких пов'язана з впливом фізичних та біологічних факторів на його стан та при викидах забруднюючих речовин в атмосферне повітря які сталися внаслідок дій непереборних сил природи чи воєнних дій.

Методика застосовується державними інспекторами України з охорони навколишнього природного середовища та державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища відповідних територій (далі – державні

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 21

інспектори) при розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря, що виявлені за результатами державного нагляду (контролю) за додержанням суб'єктами господарювання вимог законодавства про охорону навколишнього природного середовища, в частині охорони атмосферного повітря.

У Методиці терміни вживаються в таких значеннях:

аварійний викид – викид забруднюючих речовин в атмосферне повітря, який стався внаслідок промислової аварії, на стаціонарному джерелі викиду при виходу з ладу пилогазоочисної установки;

викид – надходження в атмосферне повітря забруднюючих речовин або суміші таких речовин;

газовий (газопиловий) потік – газ, що містить забруднюючу речовину або забруднюючі речовини в будь-якому агрегатному стані й організовано відводиться від джерела утворення забруднюючих речовин та (або) стаціонарного джерела забруднення атмосфери;

газохід – складова технологічної або вентиляційної системи для транспортування газового потоку, виготовлена з різного матеріалу і різної форми поперечного перерізу (труба, повітропровід, димовий або вентиляційний канал, димова труба, вентиляційна шахта);

джерело утворення забруднюючих речовин – об'єкт, у якому відбувається утворення забруднюючих речовин, в ході технологічного процесу;

забруднююча речовина – речовина хімічного або біологічного походження, що присутня або надходить в атмосферне повітря і може прямо або опосередковано справляти негативний вплив на здоров'я та стан навколишнього природного середовища;

забруднюючі речовини, викиди яких підлягають регулюванню – забруднюючі речовини визначені в Переліку найбільш поширених і небезпечних забруднюючих речовин, викиди яких в атмосферне повітря підлягають регулюванню, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2001 року № 1598, та в Переліку забруднюючих речовин на порогові значення потенційних викидів, за якими здійснюється державний облік, який є додатком до Інструкції про порядок та критерії взяття на державний облік об'єктів, які справляють або можуть справити шкідливий вплив на здоров'я людей і стан атмосферного повітря, видів та обсягів забруднюючих речовин, що викидаються в атмосферне повітря, затвердженої наказом Мінекоресурсів від 10 травня 2002 року № 177, зареєстрованої у Міністерстві юстиції України 22 травня 2002 року за № 445/6733.

Гранично допустима концентрація викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря досягається без розбавлення повітря і ґрунтується на величинах об'єму газів, які приведені до таких нормальних умов: у випадку газів (окрім продуктів спалювання): якщо гази, – температура 273 К, тиску 101,3 кПа

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 22

(без поправок на вміст кисню чи вологи); у випадку газоподібних продуктів спалювання: якщо *газоподібні продукти горіння*, – температура 273 К, тиск 101,3 кПа, сухий газ; 3 % кисню для рідкого і газоподібного палива, 6 % кисню для твердого палива; 15 % кисню для газових турбін і дизельних двигунів; дозволений обсяг викиду забруднюючої речовини, встановлений у дозволі на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами (далі – дозвіл) – затверджений гранично допустимий викид: для *стаціонарних джерел викидів*, які віднесені до основних, у мг/м^3 та/або г/с ; для *джерел викидів*, віднесених до інших, у мг/м^3 ; для *речовин*, на які не встановлені нормативи гранично допустимих викидів, відповідно до законодавства, у г/с ; для *джерел утворення* у мг/м^3 ;

концентрація забруднюючих речовин – кількість забруднюючої речовини в певному об’ємі або ваговій одиниці в газах, що відходять в атмосферне повітря; *масова концентрація забруднюючої речовини*, $\rho_{\text{Ві}}$ – відношення маси забруднюючої речовини (компонент В) до об’єму аспірованого при відборі проби газу (об’єднаних проб), мг/м^3 ;

масова витрата забруднюючої речовини (потужність викиду), $q_{\text{т}}$ – кількість забруднюючої речовини, що надходить в атмосферне повітря за одиницю часу, визначається як добуток масової концентрації цієї речовини та об’ємної витрати газопилового потоку, г/с ;

організований викид – викид, який надходить в атмосферу через спеціально споруджені газоходи, труби та інші споруди;

об’єднана проба – представницька проба, яка характеризує концентрацію забруднюючої речовини за двадцятихвилинний проміжок часу по всьому вимірювальному перерізу газоходу;

об’ємна витрата газопилового потоку – об’єм газопилового потоку, який проходить через задану площу за одиницю часу. Визначається як добуток значення середньої швидкості газопилового потоку та площі вимірювального перерізу газоходу (труби), qV – за реальних умов, qV_0 – за нормальних умов, $qV_{0\text{к}}$ – за нормальних умов та у перерахунку на стандартний (регламентований) вміст кисню, $qV_{\text{ст}}$ – за стандартних умов, $\text{м}^3/\text{с}$;

стаціонарне джерело забруднення атмосфери – підприємство, цех, агрегат, установка або інший нерухомий об’єкт, що зберігає свої просторові координати протягом певного часу і здійснює викиди забруднюючих речовин в атмосферу;

технологічний норматив допустимого викиду забруднюючої речовини – гранично допустимий викид забруднюючої речовини або суміші цих речовин, який визначається у місці його виходу з устаткування, в мг/м^3 .

Визначення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Наднормативними викидами забруднюючих речовин в атмосферне повітря вважаються:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 23

- викиди забруднюючих речовин, які перевищують затверджені гранично допустимі викиди, встановлені дозволом;
- викиди забруднюючих речовин, на які відсутній дозвіл, включаючи окремі забруднюючі речовини, викиди яких підлягають регулюванню відповідно до законодавства;
- викиди, що здійснюються з перевищенням технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин, що відводяться від окремих типів обладнання, споруд у місці їх виходу з устаткування, встановлені у дозволі;
- викиди, які здійснюються у разі невиконання в установлені в дозволі терміни запланованих заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин;
- аварійні викиди.

Факт наднормативного викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря встановлюється державними інспекторами за результатами інструментально-лабораторних методів контролю, документальної перевірки суб'єкта господарювання та/або розрахунковими методами.

При визначенні наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря інструментально-лабораторними методами контролю використовуються результати вимірювань:

- Держекоінспекції та її територіальних та міжрегіональних територіальних органів, уповноважених на проведення вимірювань, не пов'язаних з оцінкою відповідності продукції, процесів та послуг, відповідно до вимог до технічної компетентності та незалежності, визначених Мінекоенерго;
- суб'єкта господарювання при здійсненні виробничого контролю за дотриманням встановлених нормативів викидів забруднюючих речовин. Такі результати вимірювань мають бути зафіксовані у робочих журналах лабораторій, або у протоколах вимірювань вмісту забруднюючих речовин в організованих викидах стаціонарних джерел або у звітах про інструментально-лабораторні вимірювання;
- випробувальних лабораторій з відповідною сферою акредитації, які акредитовані Національним агентством з акредитації України або іншими органами з акредитації, щодо яких у Національного агентства з акредитації України є угода про взаємне визнання акредитації.

Результати вимірювань масової концентрації та/або масової витрати і-тої забруднюючої речовини повинні характеризувати її вміст за двадцятихвилинний проміжок часу по всьому вимірному перерізу газоходу.

Розряд останньої цифри результату вимірювань та останньої значущої цифри похибки вимірювань повинні відповідати один одному.

При порівнянні результатів вимірювань масової концентрації та масової витрати забруднюючих речовин з установленими нормативами гранично допустимого викиду значення похибок вимірювання не враховуються.

Результати вимірювань масової концентрації і-тої забруднюючої речовини та/або масової витрати повинна характеризувати її вміст за двадцятихвилинний

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 24

проміжок часу по всьому вимірювальному перерізу газоходу (труби), уважаються такими, що не перевищують значення відповідного дозволеного нормативу викиду, якщо значення кожного результату вимірювання не перевищує значення нормативу встановленого у дозволі.

Зведена масова концентрація на джерелі викиду для і-тої ЗР розраховується у $г/м^3$ за відношенням сумарного значення масового викиду (масових витрат) декількох джерел утворення ЗР) до сумарного значення об'ємних витрат.

У випадку контролю дотримання встановлених нормативів на джерелі утворення викидів для і-тої ЗР (котел), який має два відводи відхідних (димових) газів, розрахунок зведеної масової концентрації для і-тої ЗР розраховується у $г/м^3$ за відношенням сумарного значення масового викиду (суми масових витрат двох відводів (газоходів) відхідних (димових) газів) до сумарного значення об'ємних витрат.

Результати вимірювань, отримані при здійсненні безперервного автоматизованого контролю, які характеризують уміст забруднюючої речовини по всьому вимірному перерізу газоходу, уважаються такими, що не перевищують значень відповідних нормативів протягом календарного року, якщо одночасно виконуються такі умови:

- значення осереднених результатів за добу не перевищують установленого нормативу гранично-допустимого викиду;
- значення осереднених результатів за добу не перевищують 110 % установленого значення нормативу граничнодопустимого викиду;
- у випадках спалювальних установок, що складаються тільки з котлів, що працюють на вугіллі, із сукупною номінальною ефективною тепловою потужністю менше 50 МВт, жодне з дійсних подинних середніх значень не перевищує 150 % установленого значення нормативу граничнодопустимого викиду;
- 95 % всіх затверджених погодинних середніх значень за рік не перевищують 200 % установленого значення нормативу граничнодопустимого викиду.

Усередненні значення вимірювань при пусконаладжувальних, пускозупинних та перехідних режимів і під час експлуатаційного обслуговування обладнання, устаткування, не враховуються при здійсненні безперервного моніторингу.

Розрахункові методи визначення наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря та об'ємної витрати газопилового потоку застосовуються у випадках:

- викиду забруднюючих речовин від джерел викидів, які здійснюються стаціонарними джерелами суб'єкта господарювання без дозволу;
- викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря внаслідок невиконання в установлені в дозволі терміни запланованих заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 25

- аварійного викиду;
- конструктивних особливостей газоходу (труби), що унеможливають інструментальні вимірювання необхідних параметрів для визначення об'ємної витрати газопилового потоку від паливовикористовуючого обладнання.

За результатами перевірки суб'єкта господарювання, складається акт перевірки в установленому законодавством порядку із зазначенням часу роботи джерела викиду в режимі наднормативного викиду в годинах.

Розрахунок маси наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду забруднюючих речовин, віднесеного до основних джерел викидів, здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times (\bar{\rho}_{Vi} - \rho_{Vнорм}) \times q_{Vo} \times T, \quad (1)$$

де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду цієї забруднюючої речовини, т;

$\bar{\rho}_{Vi}$ середнє арифметичне значення результатів вимірювань масової концентрації i -тої забруднюючої речовини трьох послідовно відібраних об'єднаних проб, мг/м³;

$\rho_{Vнорм}$ значення затвердженого нормативу викиду i -тої забруднюючої речовини, наведеного в дозволі, мг/м³;

q_{Vo} значення об'ємної витрати газопилового потоку від джерела викиду i -тої забруднюючої речовини, приведене до нормальних умов, м³/с;

T час роботи джерела викиду i -тої забруднюючої речовини в режимі наднормативного викиду, год.

та/або за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-3} \times (\bar{q}_{m_i} - q_{mнорм}) \times T, \quad (2)$$

де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду цієї забруднюючої речовини, т;

\bar{q}_{m_i} середнє арифметичне значення результатів вимірювань масової витрати i -тої забруднюючої речовини трьох послідовно відібраних об'єднаних проб, г/с;

$q_{mнорм}$ значення затвердженого нормативу викиду i -тої забруднюючої речовини, наведеного в дозволі, г/с;

T час роботи джерела викиду i -тої забруднюючої речовини в режимі наднормативного викиду, год.

Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючої речовини в

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 26

атмосферне повітря від джерел викидів забруднюючих речовин, віднесених до інших, здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times (\bar{\rho}_{\text{Ві}} - \rho_{\text{Внорм}}) \times q_{\text{V}_0} \times T, \quad (3)$$

де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викидів забруднюючих речовин, віднесених до інших, т;

$\bar{\rho}_{\text{Ві}}$ середнє арифметичне значення результатів вимірювань масової концентрації i -тої забруднюючої речовини трьох послідовно відібраних об'єднаних проб, мг/м³;

$\rho_{\text{Внорм}}$ значення затвердженого нормативу викиду i -тої забруднюючої речовини, наведеного в дозволі, мг/м³;

q_{V_0} значення об'ємної витрати газопилового потоку від джерела викиду i -тої забруднюючої речовини, приведене до нормальних умов, м³/с;

Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерел викидів забруднюючих речовин, віднесених до інших, на які не встановлені нормативи гранично допустимих викидів відповідно до законодавства, здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-3} \times (\bar{q}_{m_i} - q_{m_{\text{норм}}}) \times T, \quad (4)$$

де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викидів забруднюючих речовин, віднесених до інших, т;

\bar{q}_{m_i} середнє арифметичне значення результатів вимірювань масової витрати i -тої забруднюючої речовини трьох послідовно відібраних об'єднаних проб, г/с;

$q_{m_{\text{норм}}}$ значення встановленого нормативу викиду масової витрати i -тої забруднюючої речовини, наведеного в дозволі, г/с;

T час роботи джерела викиду i -тої забруднюючої речовини в режимі наднормативного викиду, год.

Розрахунок маси наднормативного викиду газоподібної забруднюючої речовини в атмосферне повітря від паливовикористовуючого обладнання (у продуктах горіння) здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times (\bar{\rho}'_{\text{Ві}} - \rho'_{\text{Внорм}}) \times q_{\text{V}_{\text{ОК}}} \times T, \quad (5)$$

де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря від паливовикористовуючого обладнання, т;

$\bar{\rho}'_{\text{Ві}}$ середнє арифметичне значення результатів вимірювань масової концентрації i -тої забруднюючої речовини у сухих відхідних газах (трьох послідовно відібраних об'єднаних проб), приведених до

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 27

стандартного (регламентованого) вмісту кисню (3 %, 6 %, 15 %) або іншого відповідно до технологічного регламенту, мг/м⁻³;

$\rho'_{\text{внорм}}$ значення затвердженого нормативу викиду i -тої забруднюючої речовини, наведеного в дозволі, мг/м⁻³;

$q_{V_{0к}}$ значення об'ємної витрати газопилового потоку від джерела викиду i -тої забруднюючої речовини, приведене до нормальних умов та стандартного (регламентованого) вмісту кисню (3 %, 6 %, 15 %) або іншого відповідно до технологічного регламенту, м⁻³/с;

T час роботи джерела викиду i -тої забруднюючої речовини в режимі наднормативного викиду, год.

Приведення результату вимірювань масової концентрації i -тої забруднюючої речовини у сухих відхідних газах (об'єднаних проб) до регламентованого вмісту кисню, здійснюється за формулою:

$$\rho'_{\text{вн}} = \rho_{\text{вн}} \times (21 - \varphi_{\text{O}_2 \text{ ст (регл)}}) / (21 - \varphi_{\text{O}_2 \text{ вимір}}), \quad (6)$$

де $\rho_{\text{вн}}$ значення масової концентрації i -тої забруднюючої речовини (за результатом вимірювання), приведене до нормальних умов, мг/м⁻³;

$\varphi_{\text{O}_2 \text{ ст (регл)}}$ стандартний (регламентований) вміст кисню (3 %, 6 %, 15 %) або інший відповідно до технологічного регламенту;

$\varphi_{\text{O}_2 \text{ вимір}}$ об'ємна частка кисню за результатом вимірювання, %.

Приведення об'ємної витрати газопилового потоку джерела викиду i -тої забруднюючої речовини до стандартного (регламентованого) вмісту кисню, здійснюється за формулою:

$$q_{V_{0к}} = q_{V_0} \times (21 - \varphi_{\text{O}_2 \text{ вимір}}) / (21 - \varphi_{\text{O}_2 \text{ ст (регл)}}), \quad (7)$$

де q_{V_0} об'ємна витрата газопилового потоку за нормальних умов, м⁻³/с;

$\varphi_{\text{O}_2 \text{ вимір}}$ об'ємна частка кисню за результатом вимірювання, %;

$\varphi_{\text{O}_2 \text{ ст (регл)}}$ стандартний (регламентований) вміст кисню (3 %, 6 %, 15 %) або інший відповідно до технологічного регламенту.

У разі конструктивних особливостей газоходів, що унеможливають інструментальне вимірювання необхідних параметрів для визначення об'ємної витрати газопилового потоку від паливовикористовуючого обладнання (котли до 50 МВт) по всьому вимірювальному перерізу, її значення розраховується на основі відомостей щодо видів та обсягів витраченого палива, наданих суб'єктом господарювання у вигляді довідки, за формулою:

$$q_{V_0} = B \times [V_{\text{г}}^0 + V_{\text{в}}^0 \times (\alpha - 1)] / 3600, \quad (8)$$

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/28

де q_{V_0} об'ємна витрата газопилового потоку за нормальних умов у перерахунку на сухий газ (секундний об'єм сухих димових газів, що відводяться від кожної одиниці паливовикористовуючого обладнання, у місці їх виходу з устаткування або пилогазоочисного обладнання), $\text{нм}^{-3}/\text{с}$;

V витрата палива, приведена до нормальних умов, $\text{нм}^{-3}/\text{год}$;

V_r^0 теоретичний об'єм продуктів горіння (об'єм димових газів), що утворюється при спалюванні 1 м^{-3} або 1 кг палива при $a = 1$ та нормальних умов, в залежності від родовища палива, $\text{м}^{-3}/\text{м}^{-3}$;

V_B^0 теоретичний об'єм повітря, необхідного для спалювання 1 м^{-3} або 1 кг палива при $a = 1$ та нормальних умов, $\text{м}^{-3}/\text{м}^{-3}$ або $\text{м}^{-3}/\text{кг}$;

α (альфа) безрозмірний коефіцієнт надлишку повітря, значення якого розраховується за результатами вимірювань показників роботи котла, під час відбирання проб та/або визначення масової концентрації i -тої забруднюючої речовини інструментальним методом, за формулою:

$$\alpha = [1 + 0,9 \cdot (h - 1)], \quad (9)$$

де h безрозмірний коефіцієнт розбавлення повітря, значення якого розраховується за формулою:

$$h = \frac{21}{21 - \varphi_{\text{O}_2 \text{ вимір}}} \quad (10)$$

де $\varphi_{\text{O}_2 \text{ вимір}}$ об'ємна частка кисню за результатом вимірювання, %.

Примітка. Якщо значення коефіцієнтів розбавлення повітря трьох об'єднаних проб відрізняються один від одного, значення коефіцієнта надлишку повітря розраховується для кожної i -тої об'єднаної проби.

Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючих речовин в атмосферне повітря при перевищенні технологічних нормативів допустимих викидів забруднюючих речовин із устаткування (крім газоподібних продуктів горіння) здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times (\bar{\rho}_{\text{Ві}} - \rho_{\text{Втехн}}) \times q_{V_0} \times T, \quad (11)$$

де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини, т;

$\bar{\rho}_{\text{Ві}}$ середнє арифметичне значення результатів вимірювання масової концентрації i -тої забруднюючої речовини (трьох послідовно відібраних об'єднаних проб), $\text{мг}/\text{м}^{-3}$;

$\rho_{\text{Втехн}}$ значення затвердженого технологічного нормативу допустимого

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 29

викиду i -тої забруднюючої речовини, наведеного в дозволі $\text{мг}/\text{м}^3$;

q_{V_0} значення об'ємної витрати газопилового потоку від джерела утворення i -тої забруднюючої речовини, приведені до нормальних умов, $\text{м}^3/\text{с}$;

T час роботи джерела утворення i -тої забруднюючої речовини в режимі наднормативного викиду (перевищення технологічного нормативу допустимого викиду), год.

Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючої речовини в атмосферне повітря при перевищенні технологічного нормативу допустимого викиду газоподібних продуктів горіння здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times (\bar{\rho}'_{\text{Ві}} - \rho'_{\text{Втехн}}) \times q_{V_{\text{ст}}} \times T, \quad (12)$$

де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела утворення цієї забруднюючої речовини, т;

$\bar{\rho}'_{\text{Ві}}$ середнє арифметичне значення результатів вимірювань масової концентрації i -тої забруднюючої речовини (трьох послідовно відібраних об'єднаних проб), приведених до нормальних умов, у перерахунку на сухий газ, і стандартний вміст кисню, $\text{мг}/\text{м}^3$;

$\rho'_{\text{Втехн}}$ значення затвердженого технологічного нормативу допустимого викиду i -тої забруднюючої речовини, наведеного в дозволі, $\text{мг}/\text{м}^3$;

$q_{V_{\text{ст}}}$ значення об'ємної витрати газопилового потоку від джерела утворення i -тої забруднюючої речовини, приведених до нормальних умов, у перерахунку на сухий газ, і стандартний вміст кисню, $\text{мг}/\text{м}^3$;

T час роботи джерела утворення i -тої забруднюючої речовини в режимі наднормативного викиду, год.

Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду, який здійснюється без дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, здійснюється за:

характеристиками джерела викиду (джерела утворення), зафіксованими у відповідній документації суб'єкта господарювання (Звіт по інвентаризації викидів забруднюючих речовин, технологічні регламенти виробництва);

результатами інструментально-лабораторних вимірювань;
затвердженими методиками для розрахунків маси викидів забруднюючих речовин за час роботи джерела без дозволу на викиди.

3.8. Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду (утворення), який здійснюється без дозволу, за результатами інструментально-лабораторних вимірювань здійснюється за формулою:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/30

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times \bar{\rho}_{в1} \times q_{v_o} \times T, \quad (13)$$

- де m_i маса викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду (утворення) без дозволу на викиди, т;
- $\bar{\rho}_{в1}$ середнє арифметичне значення результатів вимірювань масової концентрації i -тої забруднюючої речовини трьох послідовно відібраних об'єднаних проб в газопиловому потоці від джерела викиду (утворення), приведені до нормальних умов, мг/м³;
- q_{v_o} значення об'ємної витрати газопилового потоку від джерела викиду (утворення) i -тої забруднюючої речовини, приведене до нормальних умов, м³/с;
- T час роботи джерела викиду (утворення) i -тої забруднюючої речовини без дозволу, год.

У разі невиконання в установлені в дозволі терміни запланованих заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин розрахунок маси наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times (\rho_{в1} - \rho_{в2}) \times q_v \times T, \quad (14)$$

- де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря у разі невиконання в установлені терміни запланованих заходів, т;
- $\rho_{в1}$ значення затвердженого в дозволі гранично допустимого викиду i -тої забруднюючої речовини до виконання заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин, мг/м³;
- $\rho_{в2}$ значення затвердженого в дозволі гранично допустимого викиду i -тої забруднюючої речовини після виконання запланованих заходів щодо скорочення викидів забруднюючих речовин, мг/м³;
- q_v значення об'ємної витрати газопилового потоку від джерела викиду i -тої забруднюючої речовини, наведених в дозволі, м³/с;
- T час роботи джерела викиду i -тої забруднюючої речовини в режимі наднормативного викиду у разі невиконання в установлені терміни запланованих заходів, год.

Розрахунок маси наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря в результаті аварійних викидів здійснюється за формулою:

$$m_i = 3,6 \times 10^{-6} \times (q_{mc1} - q_{mc2}) \times T, \quad (15)$$

- де m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини в атмосферне повітря в результаті аварійних викидів, т;
- q_{mc1} значення масової витрати викидів забруднюючих речовин у газопиловому потоці до пилогазоочисної установки, г/с;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 31

q_{mc2} значення масової витрати викидів забруднюючих речовин у газопиловому потоці після пилогазоочисної установки, г/с;

T час роботи джерела викиду i -тої забруднюючої речовини в режимі аварійного викиду год.

Час роботи джерела в режимі наднормативного викиду визначається з дати початку вчинення порушення до моменту його усунення з урахуванням фактично відпрацьованого часу.

Інформацію про фактичний відпрацьований час в режимі наднормативного викиду (в годинах) надає суб'єкт господарювання по кожному джерелу викиду (утворення). У разі не надання суб'єктом господарювання інформації протягом 15 календарних днів з моменту отримання письмового запиту (припису) фактичний час роботи джерела викиду вважати 24 годинним на добу.

Факт усунення порушення (наднормативного викиду) може бути підтверджений:

даними інструментально-лабораторних вимірювань, проведених уповноваженими територіальними і міжрегіональними територіальними органами Держкоінспекції або лабораторіями суб'єкта господарювання та інших акредитованих на проведення відповідних вимірювань, у присутності державного інспектора (за згодою) у разі перевищення затверджених нормативів викидів;

отриманням суб'єктом господарювання дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами у разі відсутності дозволу;

документами, що підтверджують виведення з експлуатації устаткування або його ліквідації, від якого було зафіксовано наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, або отриманням нового дозволу з урахуванням неврахованих джерел викидів (утворення) у разі якщо джерело викиду при проведенні інвентаризації викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами не враховане.

Розрахунок розмірів відшкодування збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Розмір відшкодування збитків за наднормативний викид однієї тонни забруднюючої речовини в атмосферне повітря розраховується на основі розміру мінімальної заробітної плати, установленної на дату виявлення порушення, помноженої на коефіцієнт 1,1, з урахуванням регулювальних коефіцієнтів (додатки 1, 2) і показника відносної небезпечності кожної забруднюючої речовини.

Розмір збитків розраховується за формулою:

$$Z = m_i \times 1,1 \Pi \times A_i \times K_T \times K_{zi}, \quad (16)$$

де Z розмір збитків, грн;

m_i маса наднормативного викиду i -тої забруднюючої речовини, т;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 32

1,1П розмір мінімальної заробітної плати (П) на дату виявлення порушення за одну тону умовної забруднюючої речовини, помноженої на коефіцієнт (1,1), грн/т;

A_i безрозмірний показник відносної небезпечності і-тої забруднюючої речовини;

K_T коефіцієнт, що враховує територіальні соціально-екологічні особливості;

K_{zi} коефіцієнт, що залежить від рівня забруднення атмосферного повітря населеного пункту і-тою забруднюючою речовиною.

Загальний розмір відшкодування збитків розраховується як сума розмірів збитків за наднормативний викид в атмосферне повітря кожної забруднюючої речовини.

Безрозмірний показник відносної небезпечності і-тої забруднюючої речовини (**A_i**) визначається із співвідношення за формулою:

$$A_i = 1/GDK_i, \quad (17)$$

де **GDK_i** середньодобова гранично допустима концентрація і-тої забруднюючої речовини, мг/м⁻³.

Або

$$A_i = 1/OBRV_i, \quad (18)$$

де **OBRV_i** орієнтовно безпечний рівень впливу і-тої забруднюючої речовини, мг/м⁻³;

Для речовин значення яких ГДК або ОБРВ більше одиниці в чисельнику вводиться поправний коефіцієнт 10.

Для речовин, за якими відсутнє значення величини середньодобової гранично допустимої концентрації, при визначенні показника відносної небезпечності береться значення величини максимальної разової ГДК забруднюючої речовини в атмосферному повітрі. Для речовин, за якими відсутні значення величини ГДК і ОБРВ, показник відносної небезпечності **A_i** приймається рівним 500.

Коефіцієнт, що враховує територіальні соціально-екологічні особливості (**K_T**), залежить від чисельності мешканців населеного пункту, його народногосподарського значення і розраховується за формулою:

$$K_T = K_{нас} \times K_{\phi}, \quad (19)$$

де **K_{нас}** коефіцієнт, що залежить від чисельності жителів населеного пункту та визначається згідно з додатком 1;

K_ф коефіцієнт, що враховує народногосподарське значення населеного пункту та визначається згідно з додатком 2.

Коефіцієнт, що залежить від рівня забруднення атмосферного повітря

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/33

населеного пункту і-тою забруднюючою речовиною (K_{zi}), визначається за формулою:

$$K_{zi} = \rho_{vi} / \text{ГДК}_{сді} \quad (20)$$

де ρ_{vi} середньорічна концентрація і-тої забруднюючої речовини за даними прямих інструментальних вимірів на стаціонарних постах державної системи моніторингу гідрометслужби населеного пункту за попередній рік, який передує розрахунковому, мг/м³;

$\text{ГДК}_{сді}$ середньодобова гранично допустима концентрація і-тої забруднюючої речовини, мг/м³.

У разі, якщо в даному населеному пункті інструментальні вимірювання концентрації даної забруднюючої речовини не виконуються, а також якщо рівні забруднення атмосферного повітря населеного пункту і-тою забруднюючою речовиною не перевищують ГДК, значення коефіцієнта K_{zi} приймається рівним одиниці.

Додаток 1

До методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Чисельність населення, тис. чол.	$K_{нас}$
до 100	1,00
100,1-250	1,20
250,1-500	1,35
500,1-1000	1,55
Більше 1000	1,80

Додаток 2

до методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, які заподіяні державі в результаті наднормативних викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря

Тип населеного пункту	$K_{ф}$
Організаційно-господарські та культурно-побутові центри місцевого значення з перевагою аграрно-промислових функцій (районні центри, міста, селища районного підпорядкування) та села	1,00
Багатофункціональні центри, центри з перевагою промислових і транспортних функцій (республіканський та обласні центри, міста державного, республіканського, обласного значення)	1,25
Населенні пункти, природні території яких оголошено курортними територіями, відповідно до <u>Закону України</u> «Про курорти»	1,65

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 34

Завдання 1. Розрахунок маси наднормативного викиду забруднюючої речовини в атмосферне повітря від джерела викиду забруднюючих речовин, віднесеного до основних джерел викидів.

Завдання 2. Розрахунок розмірів відшкодування збитків за наднормативні викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря. Розмір заробітної плати брати станом на 01.01.2024р.

Вихідні дані

	$\bar{\rho}_{Vi 1}$	$\bar{\rho}_{Vi 2}$	$\bar{\rho}_{Vi 2}$	$\bar{\rho}_{Vi 4}$	$\bar{\rho}_{Vi 5}$	$\rho_{Внорм}$	ГДК с.д.
Діоксид азоту	1,3	1,5	1,6	1,8	2,0	0,085	0,040
	0,8	0,6	0,4	1,9	2,5		
	0,5	0,8	0,7	1,0	1,9		
Оксид азоту	0,9	0,6	0,8	1,0	1,3	0,60	0,660
	1,8	0,6	0,4	0,8	0,7		
	1,3	0,8	0,7	0,6	0,4		
Оксид вуглецю	10	15	20	25	30	5,0	1,0
	8	9	6	4	8		
	6	8	4	6	7		
Діоксид сірки	1,3	0,9	0,4	0,6	0,8	0,5	0,05
	0,9	1,0	1,6	1,2	1,4		
	0,7	1,7	1,1	0,9	0,6		
Сірководень	0,8	0,4	0,9	1,0	1,3	0,08	0,08
	0,6	0,8	0,4	1,6	1,4		
	1,3	1,1	1,7	1,9	1,4		

варіант	1	2	3	4	5
$q_{vo}, M^{-3}/c$	3	4	6	4	8
T, діб	8	12	14	10	12
Чисельність населення, тис. чол	До 100	100,1-250	250,1-500	500,1-1000	понад 1000
Тип населеного пункту	3	2	2	2	2

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 5 РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ВОДОКОРИСТУВАННЯ

Розробка питомих норм водоспоживання

Питомі норми водоспоживання та водовідведення розробляються з метою отримання дозволу на спеціальне водокористування.

Норма водоспоживання – та максимальна кількість води належної якості,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 35

яка необхідна для виробництва одиниці товару чи продукції за визначених умов виробництва.

Норма водовідведення – це найбільша кількість стічних вод, що приходить на одиницю виробленого товару чи продукції.

При визначенні питомих норм водоспоживання і водовідведення проводиться розробка балансової схеми, в основі якої беруться характеристики території розташування об'єкту і їх наближеність до джерел водопостачання та джерел скиду зворотних вод, детальна характеристика виробництва та його вимоги щодо водопостачання і водовідведення.

Балансова норма водоспоживання та водовідведення є нормою першого рівня прогресивності і визначає максимально допустиму планову кількість спожитої / відведеної / води на виробництво одиниці продукції / роботи / встановленої якості в планованих умовах виробництва. Балансові норми розраховуються за даними технічної та технологічної документації, за рецептурою, регламенту і т.д.

Балансові норми призначені для:

- Визначення планової потреби у воді по підприємствах;
- Встановлення лімітів відпустки води і скидання стічних вод на підприємствах;
- Розробки водогосподарських балансів;
- Контролю за використанням води та скиданням стічних вод на підприємстві.

Розробка проектів ГДС

Якщо підприємство буде здійснювати скид стічних вод у поверхневі водні об'єкти, то в обов'язковому порядку необхідно розробити і погодити Проект гранично допустимого скиду і тільки потім отримувати дозвіл на спеціальне водокористування, в якому будуть враховані граничні обсяги на скидання забруднюючих речовин.

Проекти нормативів гранично-допустимого скидання (ГДС) забруднюючих речовин у водні об'єкти, розробляються з метою отримання дозволу на спеціальне водокористування, затверджуються та видаються одночасно з дозволом.

ГДС речовини – маса речовини у зворотній воді, що є максимально допустимою для відведення за встановленим режимом даного пункту водного об'єкта за одиницю часу.

Проект ГДС розробляється на основі Інструкції про порядок розробки та затвердження гранично допустимих скидів (ГДС) речовин у водні об'єкти із зворотними водами, затвердженої наказом Міністерства охорони навколишнього природного середовища України від 15 грудня 1994 року № 116. Ця Інструкція є посібником для розробки проектів і розрахунку гранично допустимих скидів (ГДС) речовин, що надходять із зворотними водами у водні об'єкти: водотоки, водосховища, озера, прибережні зони морів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 36

Необхідний ступінь очищення зворотних вод, що скидаються у водні об'єкти, визначається нормативами гранично допустимого скидання (ГДС) забруднюючих речовин.

Нормативи ГДС забруднюючих речовин встановлюються з метою поетапного досягнення екологічного нормативу якості води водних об'єктів, тобто науково обгрунтованих значень концентрації забруднюючих речовин та показників якості води (загальнофізичні, біологічні, хімічні, радіаційні) і санітарно-гігієнічних норм у місцях розташування джерел водопостачання та водокористування, для забезпечення екологічної безпеки життєдіяльності людини та водних екосистем.

Термін дії нормативів ГДС встановлюється органами, уповноваженими видавати дозвіл на спеціальне водокористування, індивідуально залежно від терміну дії дозволу на спеціальне водокористування.

Підставами для переоформлення нормативів ГДС є: закінчення терміну дії нормативів, зміна умов водокористування, зміна категорії якості води у водному об'єкті, зміна законодавчої та нормативної бази.

Вартість робіт з підготовки заявки та отримання дозволу на спеціальне водокористування залежить від кількості водоскидів, обсягу скидання забруднюючих речовин, складу та властивостей вод, що скидаються, умов водокористування, категорії водного об'єкту для скидів води, потреби в додаткових дослідженнях, виконання водоохоронних заходів та ін. факторів. Строки виконання робіт складають від 3 місяців до 6 місяців в залежності від умов.

Розробка проектів зон санітарної охорони водозабору

Зони санітарної охорони (ЗСО) організовуються на всіх водозаборах як з поверхневих, так і з підземних джерел, яка використовується для господарсько-питних потреб. Основною метою ЗСО є охорона від забруднення джерел водопостачання, а також водопровідних споруд та навколишньої території.

ЗСО організовується в складі трьох поясів: перший пояс (пояс суворого режиму) включає територію розташування водозаборів, майданчиків розташування всіх водопровідних споруд і водопідвідний каналу; другий і третій пояси (пояси обмежень) включають територію, призначену для охорони від забруднення джерел водопостачання.

Санітарна охорона водоводів забезпечується санітарно-захисною смугою. У кожному з трьох поясів, а також в межах санітарно-захисної смуги, відповідно до їх призначення, встановлюється спеціальний режим і визначається комплекс заходів, що виключають можливість погіршення якості води.

Організації ЗСО повинна передувати розробка її проекту, в який включається:

- а) визначення меж зони і складових її поясів;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 37

б) розробка плану заходів щодо поліпшення санітарного стану ЗСО шляхом усунення існуючого і попередження можливого забруднення джерела водопостачання і погіршення якості води, що подається.

Можливість організації ЗСО повинно вирішуватися на стадії вибору джерела водопостачання. Проект ЗСО повинен бути складовою частиною проекту господарсько-питного водопостачання і розробляється одночасно з останнім, а в разі реконструкції водопровідних споруд - одночасно з її проектом. Для діючих водопроводів, які не мають встановлених зон санітарної охорони, проект ЗСО розробляється спеціально. Проект ЗСО, а також план заходів, призначених для надійного забезпечення необхідної якості води джерела водопостачання, повинні бути узгоджені з органами санітарно-епідеміологічної служби, Управлінням водних ресурсів, Державною геологічною службою (у разі використання підземних вод), а також з іншими зацікавленими міністерствами і відомствами, і затверджені в порядку встановленому чинним законодавством.

Отримання дозволу на спецводокористування

Спеціальне водокористування здійснюється тільки на підставі відповідного дозволу на спецводокористування (Ст.49 Водного кодексу України).

Водокористування є спеціальним у разі використання для огорожі води з водних джерел споруд або технічних пристосувань (Ст.48 Водного кодексу України).

Порядок видачі і узгодження дозволів на спецводокористування регламентується Постановою Кабінету Міністрів України №321 від 13.03.2002 (зі змінами та доповненнями).

Для отримання дозволу на спеціальне водокористування фізична або юридична особа зобов'язана подати у відповідні інстанції обґрунтування того, що вода йому дійсно необхідна. Документи слід погоджувати з відповідними державними органами і лише після цього використовувати воду, не порушуючи чинного законодавства.

Спеціальне водокористування (спецводокористування) відповідно до ст.48 Водного кодексу України – це забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв, використання води та скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, включаючи забір води та скидання забруднюючих речовин із зворотними водами із застосуванням каналів.

Порядок видачі дозволів на спеціальне водокористування визначений Постановою Кабінету Міністрів України від 13.03.2002р. № 321 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування» у відповідності із Законом України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності».

Для здійснення діяльності у сфері водокористування кожен суб'єкт обов'язково має отримати відповідний дозвіл, в якому затверджуються ліміти (граничні обсяги) забору води, ліміти використання води та ліміти скидання забруднюючих речовин. Дозвіл видається Державним агентством водних

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/38

ресурсів України та його територіальними підрозділами. Отримання дозволу є обов'язковим для тих суб'єктів, які використовують воду в об'ємі від п'яти кубічних метрів на добу.

У разі, якщо підприємство використовує воду з підземних джерел та має на балансі одну чи більше свердловин, діючим законодавством передбачена необхідність періодичного оформлення дозволу на спецводокористування.

Дозволи видаються на підставі заявки юридичної або фізичної особи з обґрунтуванням потреби у воді.

Дозволи на спецводокористування видаються у разі використання води водних об'єктів:

- загальнодержавного значення – облдержадміністраціями;
- місцевого значення – органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища за погодженням із облдержадміністрацією.

Перелік матеріалів, що надаються Замовником, для отримання дозволу на спецводокористування:

- Дані для розрахунку водопостачання та водовідведення (кількість робітників, кількість душових сіток і т.д.).
- Ситуаційний план (схема розташування колодязів, будівель, споруд, населений пункт, вулиця, найближчі водотоки).
- Копії останніх за рік бактеріологічних та хімічних аналізів води.
- Паспорти свердловин.
- Копія попереднього узгодження Харківської Комплексної геологічної партії.
- Копія попереднього Дозволу на спеціальне водокористування.
- Копія документа про право власності на водозабір або договір оренди з переліком споруд.
- Копія договору на приймання стічних вод (при наявності вигреба - договір на вивезення рідких відходів).
- Звіт за формою 2 - ТП водгосп або кількість забраної підземної води за попередній рік.
- Копія паспорта водолічильника. Дані по приладах обліку витрати води на водопостачання та водовідведення (марки лічильників).
- Копія виписки з Єдиного державного реєстру підприємств та організацій (статуправління).
- Банківські та податкові реквізити підприємства.
- Звіт із відбору води за формою 7 - ГР за попередній рік.
- Акт обстеження екологічної інспекції (якщо була перевірка).

Завдання 1. Ознайомитися з теоретичним матеріалом. На основі теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти мають скласти по двадцять

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 39

тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей. Знайти форми вище зазначених документів (по можливості заповненні та незаповнені).

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 6 РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО НАДРОКОРИСТУВАННЯ

Дозвіл на користування надрами

Порядок регулює надання спеціальних дозволів на користування надрами (далі - дозволи) у межах території України, її континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони і поширюється на всі види користування надрами, на які необхідний дозвіл.

Дозволи надаються спеціально уповноваженим приймаються органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр. Рішення про надання заявникам дозволів приймаються з урахуванням ефективності їх роботи на ділянках надр, де вони вже провадять свою діяльність.

На кожний вид користування надрами в межах конкретної ділянки надається окремий дозвіл. Допускається надання одному заявникові дозволу на промислову розробку кількох близько розташованих родовищ, якщо економічно рентабельною є тільки спільна розробка цих родовищ одним надрокористувачем, що підтверджується відповідним обґрунтуванням Державної комісії по запасах корисних копалин. У межах однієї ділянки надр під час геологічного вивчення різних за видом корисних копалин можуть проводитися роботи за кількома дозволами.

Дозвіл на промислову розробку родовищ корисних копалин надається після проведення експертизи та оцінки розвіданих запасів корисних копалин Державною комісією по запасах корисних копалин. В окремих випадках дозвіл на розробку попередньо розвіданих запасів родовищ корисних копалин може бути надано за результатами їх оцінки Державною комісією по запасах корисних копалин.

У разі зміни надрокористувача надається новий дозвіл. У разі коли відповідно до законодавства має місце правонаступництво, дозвіл переоформляється у порядку, визначеному спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр.

Дозволи надаються, як правило, на конкурсних засадах. Умови проведення конкурсів на надання дозволу на користування конкретною ділянкою надр встановлює спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр. Проведення конкурсу на надання дозволу на користування нафтогазоносними

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 40

надрами здійснюється в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, а конкурсний відбір – постійно діючою Міжвідомчою комісією з визначення переможців на отримання спеціальних дозволів на користування нафтогазоносними надрами, персональний склад якої затверджується Кабінетом Міністрів України. У разі коли геологічне вивчення надр починаючи з пошукового етапу проведено за рахунок надрокористувача, що має намір здійснювати їх промислову розробку, надра передаються йому в користування поза конкурсом.

Заявники, які претендують на отримання дозволів на користування надрами поза конкурсом, в обов'язковому порядку узгоджують питання про надання дозволів на користування надрами з органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, крім того, на користування надрами з метою видобування корисних копалин – із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з державного гірничого нагляду, на користування надрами з метою видобування природних лікувальних ресурсів – також із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сферах охорони здоров'я, на користування нафтогазоносними надрами – з центральними органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів, водного господарства.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр в обов'язковому порядку узгоджує умови конкурсу по кожній конкретній ділянці надр з органами місцевого самоврядування, центральним органом виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, крім того, на користування надрами з метою видобування корисних копалин – із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з державного гірничого нагляду, на користування надрами з метою видобування природних лікувальних ресурсів – також із спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сферах охорони здоров'я, на користування нафтогазоносними надрами – з центральними органами виконавчої влади з питань земельних ресурсів, водного господарства.

Дозвіл надається на такі види користування надрами:

- 1) геологічне вивчення надр, у тому числі дослідно-промислова розробка родовищ корисних копалин загальнодержавного значення;
- 2) видобування корисних копалин (промислова розробка родовищ);
- 3) будівництво та експлуатація підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі споруд для підземного зберігання нафти, газу та інших речовин і матеріалів, захоронення шкідливих речовин і відходів виробництва, скидання стічних і супутніх вод;
- 4) створення геологічних територій та об'єктів, які мають важливе наукове,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 41

культурне, рекреаційно-оздоровче значення;

5) задоволення інших потреб.

Строк дії дозволу обчислюється починаючи від дня його надання, якщо в ньому не передбачено інше. Дозвіл надається на такий строк:

- геологічне вивчення надр, у тому числі дослідно-промислова розробка родовищ, – не більш як на 5 років;
- видобування корисних копалин (промислова розробка родовищ) – не більш як на 20 років;
- спорудження та експлуатація підземних споруд, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин, у тому числі підземних сховищ нафти чи газу, – не більш як на 20 років;
- інші види користування надрами – не більш як на 20 років.

Дозволи на створення геологічних територій та об'єктів, які мають важливе наукове, культурне, санітарно-оздоровче значення, надаються без обмеження строку.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр з метою раціонального і ефективного використання надр може встановлювати, надаючи дозвіл, особливі умови користування надрами, які стосуються:

- вимог, правил і стандартів користування конкретними ділянками надр;
- якості продукції або робіт;
- технології видобування та переробки корисних копалин;
- порядку видобування запасів корисних копалин, у тому числі з метою запобігання негативним екологічним наслідкам і забезпечення безпеки забудованих територій;
- видів, обсягів і строків виконання робіт, що повинні здійснюватися на ділянці надр;
- припинення діяльності з використання ділянки надр.

Невід'ємним додатком до дозволу є угода про умови користування надрами між надрокористувачем і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр.

Надання у користування надр континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони здійснюється з урахуванням правового режиму морських просторів. Дозвіл на користування надрами у межах континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони, розташованої за межами територіального моря, надається з урахуванням норм міжнародного морського права. У разі надання дозволу на користування надрами континентального шельфу та виключної (морської) економічної зони визначається площа морського дна (ділянки надр) із зазначенням координат і меж, у яких дозволяється провадження діяльності, визначеної у дозволі. У дозволі на користування надрами континентального шельфу та виключної (морської)

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 42

економічної зони передбачається спеціальний режим ведення робіт, який погоджується спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади, до відома яких належать питання охорони державного кордону, безпеки судноплавства, рибного господарства та інших промислів, екології та природних ресурсів. Угодою про умови користування ділянкою нафтогазоносних надр між надрокористувачем і спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр, яка знаходиться в межах континентального шельфу або виключної (морської) економічної зони, можуть встановлюватися додаткові вимоги, які не суперечать законодавству.

Для отримання дозволу заявник подає спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр заяву про надання дозволу, до якої додаються документи, що підтверджують його правовий статус (копії статуту (положення), свідоцтво про державну реєстрацію суб'єкта підприємництва), та інші документи за переліком, установленим спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр.

Дозвіл готується у двох примірниках, один з яких передається надрокористувачу, а другий разом з відповідними документами зберігається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр.

Дозвіл повинен містити:

- дані про надрокористувача;
- дані про вид користування надрами;
- дані про ділянку надр, яка надається у користування, з визначенням її координат та обмежень щодо глибини;
- строк дії дозволу;
- відомості про продовження строку дії дозволу;
- перелік додатків до дозволу.

Дозвіл підписується керівником спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр.

Надрокористувач не може дарувати, продавати або будь-яким чином відчужувати надані йому права на користування надрами будь-якій іншій юридичній чи фізичній особі, в тому числі передавати їх до статутних фондів створюваних за його участю суб'єктів господарської діяльності, а також до складу майна спільної діяльності.

Надрокористувач, який отримав дозвіл на користування надрами (крім нафтогазоносних), повинен розпочати діяльність, пов'язану з користуванням надрами, протягом двох років починаючи від дати надання дозволу. Надрокористувач, який отримав дозвіл на користування нафтогазоносними

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 43

надрами, повинен розпочати діяльність, пов'язану з користуванням нафтогазоносними надрами, не пізніше ніж через 180 календарних днів з початку дії дозволу на користування нафтогазоносними надрами.

Рішення про надання дозволу, відмову в його наданні або рішення про проведення конкурсу приймається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр протягом 30 днів від дати надходження всіх документів у повному обсязі. У разі проведення конкурсу дозвіл надається його переможцю не пізніше ніж через 60 днів з моменту визначення переможця конкурсу.

У наданні дозволу може бути відмовлено у разі:

- подання документів у неповному обсязі або неправильно оформлених документів;
- наявності обґрунтованого негативного висновку органу, який погоджував надання дозволу згідно з пунктом 7 цього Порядку;
- існування загрози проникнення до підземних виробок шкідливих і небезпечних речовин.

Про відмову у наданні дозволу спеціально уповноважений орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр у 10-денний строк після прийняття рішення інформує заявника із зазначенням її причин.

Дія дозволу може бути продовжена на строк не більше того, на який він був виданий раніше. Для продовження строку дії дозволу надрокористувач подає спеціально уповноваженому центральному органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр заяву із зазначенням причин його продовження не пізніше ніж за рік, а для геологічного вивчення надр – за 6 місяців до закінчення строку дії дозволу на користування надрами.

Строк дії дозволу продовжується з дотриманням процедури надання дозволу, передбаченої цим Порядком.

У разі виконання надрокористувачем умов дозволу на користування надрами, що підтверджується висновками спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з державного гірничого нагляду, спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сферах охорони здоров'я та спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки продовження строку дії дозволу здійснюється без проведення конкурсу.

Рішення щодо продовження строку дії дозволу приймається спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр протягом 30 днів від дати надходження всіх документів у повному обсязі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 44

У продовженні строку дії дозволу може бути відмовлено у разі:

- порушення вимог актів законодавства про користування надрами та охорону навколишнього природного середовища;
- прийняття рішень відповідно до законодавства про обмеження користування надрами;
- загрози проникнення до підземних виробок шкідливих і небезпечних речовин;
- невиконання умов користування надрами, передбачених дозволом.

Дія дозволу на користування надрами, у тому числі нафтогазоносними, може бути тимчасово зупинена спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр безпосередньо або за поданням органів державного гірничого та санітарно-епідеміологічного нагляду і екологічного контролю та органів місцевого самоврядування у разі:

- порушення надрокористувачем або уповноваженим ним виконавцем робіт умов дозволу на користування надрами;
- виникнення внаслідок робіт, пов'язаних з користуванням надрами на ділянці, безпосередньої загрози життю чи здоров'ю працівників надрокористувача або населенню;
- неодноразового порушення вимог законодавства щодо охорони навколишнього природного середовища та раціонального використання надр;
- виконання на наданій ділянці робіт, не обумовлених дозволом на користування надрами.

Після зупинення дії дозволу надрокористувач зобов'язаний зупинити виконання на наданій йому у користування ділянці надр цільових робіт, передбачених цим дозволом. Зупинення дії дозволу не знімає з надрокористувача обов'язку проводити роботи, пов'язані із запобіганням виникненню аварійної ситуації або усуненням її наслідків. Зупинення дії дозволу не перериває строку його дії. Дія дозволу поновлюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр після усунення надрокористувачем причин, що зумовили зупинення його дії, і сплати сум усіх фінансових санкцій, застосованих у зв'язку з причинами, що обумовили зупинення його дії.

Анулювання дозволу здійснюється у разі:

- видачі дозволу з порушенням вимог цього Порядку;
- подання завідомо неправильних відомостей;
- відмови надрокористувача від користування надрами;
- ліквідації надрокористувача;
- визнання конкурсу, за результатами якого він був наданий, недійсним;
- вилучення в установленому законодавством порядку наданої у користування ділянки надр;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 45

- визнання наданого дозволу на користування надрами недійсним;
- зупинення дії дозволу і невжиття надрокористувачем заходів до усунення причин такого зупинення;
- невиконання робіт у строк, визначений пунктом 17 цього Порядку;
- використання надр не за призначенням;
- несплати надрокористувачем збору за надання дозволу протягом трьох місяців після його підписання.

Анулювання дозволу здійснюється спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр. Витрати надрокористувача, понесені ним у період від дня надання дозволу до його анулювання, не підлягають компенсації. Не повертається також збір за надання дозволу. Анулювання дозволу тягне за собою розірвання з надрокористувачем угоди про умови користування надрами. Відшкодування збитків, пов'язаних з анулюванням дозволу, здійснюється сторонами відповідно до угоди про умови користування надрами. Спір щодо відшкодування збитків розв'язується у судовому порядку.

Рішення спеціально уповноваженого центрального органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр про відмову у наданні дозволу та його анулювання може бути оскаржено заявником у порядку, визначеному законодавством.

Спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр веде облік наданих дозволів.

Надрокористувач має право:

- використовувати надану йому ділянку надр для провадження виключно того виду діяльності, який зазначено у дозволі;
- залучати на підрядних умовах спеціалізовані підприємства для виконання окремих видів робіт, пов'язаних з користуванням надрами, за умови взяття ними на себе відповідальності за порушення екологічних стандартів і вимог;
- провадити (припиняти) свою діяльність на ділянці надр на умовах, визначених угодою між надрокористувачем та спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр.

Надрокористувач зобов'язаний:

- дотримуватись установлених законодавством вимог, правил і стандартів щодо користування надрами;
- дотримуватись вимог, передбачених дозволом;
- вносити плату за користування надрами у порядку і розмірах, встановлених Кабінетом Міністрів України;
- надавати в установленому порядку спеціально уповноваженому

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 46

центральному органу виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр інформацію щодо користування надрами;

- забезпечувати збереження геологічних територій та об'єктів;
- дотримуватись інших умов, визначених угодою на користування надрами.

Контроль за дотриманням умов дозволу на користування надрами здійснюють у межах своєї компетенції спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з геологічного вивчення та забезпечення раціонального використання надр, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з державного гірничого нагляду, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань забезпечення реалізації державної політики у сфері охорони здоров'я, спеціально уповноважений центральний орган виконавчої влади з питань охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки, а також органи місцевого самоврядування.

Завдання 1. Законспектувати теоретичний матеріал. Знайти форми вище зазначених документів (по можливості заповненні та незаповненні).

Завдання 2. Зробити таблицю «Права та обов'язки надрокористувача»

Завдання 3. На основі теоретичного матеріалу скласти по двадцять тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей.

ПРАКТИЧНА РОБОТА №7

РОЗРАХУНОК РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ ДЕРЖАВІ ВНАСЛІДОК ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ОХОРОНУ ТА РАЦІОНАЛЬНЕ ВИКОРИСТАННЯ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Методика спрямована на реалізацію Директиви 2006/11/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 15 лютого 2006 року про забруднення, спричинене деякими небезпечними речовинами, що скидаються до водного середовища Співтовариства, і розроблена відповідно до Водного кодексу України та Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Методика встановлює порядок визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, у разі:

- забруднення водних об'єктів, у тому числі пов'язаного із самовільними та аварійними скидами у водний об'єкт забруднюючих речовин та фізико-хімічних показників (далі - забруднюючі речовини) із зворотними водами або забруднюючих речовин у чистому вигляді, у складі сировини, продукції чи відходів, крім випадків забруднення територіальних і внутрішніх морських вод та виключної морської економічної зони України із суден, кораблів та інших плавучих засобів;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 47

– забруднення поверхневих та підземних вод під впливом полігонів (сміттєзвалищ) твердих побутових та промислових відходів;

– самовільного використання водних ресурсів за відсутності дозвільних документів (дозволу на спеціальне водокористування та/або спеціального дозволу на користування надрами (підземні води)), у разі перевищення встановлених у дозволі на спеціальне водокористування лімітів;

– забору, використання води та скиду забруднюючих речовин із зворотними водами з порушенням умов водокористування, встановлених у дозволі на спеціальне водокористування.

Методика встановлює єдині вимоги до визначення збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів фізичними особами, фізичними особами - підприємцями та юридичними особами.

Методика застосовується державними інспекторами України з охорони навколишнього природного середовища та державними інспекторами з охорони навколишнього природного середовища відповідних територій (далі - державні інспектори) при розрахунку розмірів збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів, які виявлені за результатами державного контролю за додержанням вимог фізичними особами, фізичними особами - підприємцями та юридичними особами природоохоронного законодавства.

Державні інспектори з дати встановлення факту порушення вимог законодавства про охорону та раціональне використання водних ресурсів проводять збір і аналіз необхідних матеріалів і, на підставі цієї Методики, розраховують розмір відшкодування збитків.

Методика не застосовується у випадках оцінки шкоди, заподіяної:

– здоров'ю і майну громадян, майну юридичних осіб, а також водним біоресурсам у результаті погіршення екологічного стану водних об'єктів;

– водним об'єктам у результаті стихійного лиха;

– затопленням і підтопленням сільськогосподарських угідь, будинків, споруд і комунікацій при руйнуванні гідротехнічних споруд на водних об'єктах.

Методика не поширюється на розрахунки збитків, заподіяних державі внаслідок:

– порушення режиму господарської діяльності у водоохоронних зонах та на землях водного фонду;

– порушення правил експлуатації та режимів роботи водогосподарських споруд та пристроїв, а також пошкодження цих споруд;

– самовільного проведення гідротехнічних робіт (будівництво ставків, дамб, каналів, свердловин);

– руйнування природного стану русел річок, струмків і водотоків.

У Методичі терміни вживаються в такому значенні:

аварійний скид – скид забруднюючих речовин із зворотними водами, який стався

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 48

внаслідок промислової чи транспортної аварії;

використання води– процес вилучення води для використання у виробництві з метою отримання продукції та для господарсько-питних потреб населення, а також без її вилучення для потреб гідроенергетики, рибництва, водного, повітряного транспорту та інших потреб;

вода дренажна– вода, яка профільтрувалася з певної території та відводиться за допомогою дренажної системи з метою пониження рівня ґрунтових вод;

вода зворотна– вода, що повертається за допомогою технічних споруд і засобів з господарської ланки кругообігу води в його природні ланки у вигляді стічної, шахтної, кар'єрної чи дренажної води;

вода стічна– вода, що утворилася в процесі господарсько-побутової і виробничої діяльності (крім шахтної, кар'єрної і дренажної води), а також відведена із забудованої території, на якій вона утворилася внаслідок випадання атмосферних опадів;

води підземні– води, що знаходяться нижче рівня земної поверхні в товщах гірських порід верхньої частини земної кори в усіх фізичних станах;

води поверхневі– води різних водних об'єктів, що знаходяться на земній поверхні;

водний об'єкт– природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, річка, озеро, водосховище, ставок, канал, водоносний горизонт);

водокористування – використання вод (водних об'єктів) для задоволення потреб населення, промисловості, сільського господарства, транспорту та інших галузей господарства, включаючи право на забір води, скидання стічних вод та інші види використання вод (водних об'єктів);

водосховище– штучна водойма місткістю більше 1 млн.м³, збудована для створення запасу води та регулювання її стоку;

граничнодопустима концентрація (ГДК) речовин у воді – встановлений рівень концентрації речовини у воді, вище якого вода вважається не придатною для конкретних цілей водокористування;

граничнодопустимий скид (ГДС) – маса речовини у зворотній воді, що є максимально допустимою для відведення за встановленим режимом для цього пункту водного об'єкта за одиницю часу;

забруднююча речовина (ЗР) – речовина, яка привноситься у водний об'єкт в результаті господарської діяльності людини та спричиняє погіршення якості води;

контрольні створи – місця контролю якості води водного об'єкта, в яких мають дотримуватись встановлені норми якості води виходячи з цільового використання водного об'єкта;

концентрація фоновая – концентрація речовини у воді водного об'єкта, що сформувалася під впливом усіх джерел домішок, за винятком впливу джерела, щодо якого визначається фоновая концентрація;

наднормативний скид забруднюючих речовин у водний об'єкт– частина маси

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 49

фактично скинутої речовини у зворотних водах, що перевищує масу речовини, максимально допустиму для відведення за розрахунковий період;
самовільне водокористування – використання водних ресурсів за відсутності дозвільних документів (дозволу на спеціальне водокористування та/або спеціального дозволу на користування надрами (підземні води)), у разі перевищення встановлених у дозволі на спеціальне водокористування лімітів;
скид зворотних вод у водний об'єкт – обсяг зворотних вод, відведених у водний об'єкт;
спеціальне водокористування – забір води з водних об'єктів із застосуванням споруд або технічних пристроїв, використання води для скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти, включаючи забір води та скидання забруднюючих речовин із зворотними водами із застосуванням каналів;
ставок– штучно створена водойма місткістю не більше 1 млн.м³;
фізико-хімічні показники – фізичні чи хімічні показники, що нормуються за загально-санітарною чи органолептичною ознакою шкідливості.

Забруднення водних об'єктів наднормативними скидами забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами

2.1. Наднормативними скидами забруднюючих речовин у водний об'єкт з перевищенням ГДС вважаються:

- скиди зі зворотними водами забруднюючих речовин з перевищенням встановлених нормативів ГДС, що підлягають нормуванню згідно із законодавством, або таких, що не підлягають нормуванню згідно із законодавством;
- скиди забруднюючих речовин внаслідок порушення регламенту санкціонованого скиду зворотних вод з перевищенням за окремими показниками нормативів ГДС регламенту;
- скиди забруднюючих речовин внаслідок аварійного скиду зворотних вод;
- самовільний скид зворотних вод без дозволу на спеціальне водокористування.

Факт наднормативного скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами встановлюється державними інспекторами за результатами інструментально-лабораторних методів контролю, документальної перевірки фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб та розрахунковим методом.

При визначенні наднормативних скидів забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами використовуються результати інструментально-лабораторних вимірювань лабораторій, які атестовані на право проведення відповідних інструментально-лабораторних вимірювань, або розрахункові методи.

Вимірювання, відбір та аналіз проб вод здійснюються відповідно до нормативних документів.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/50

Розряд останньої цифри результату вимірювань та останньої значущої цифри похибки вимірювань повинні відповідати один одному.

При порівнянні результатів вимірювань концентрацій забруднюючих речовин із відповідними установленими нормативами ГДС значення похибок вимірювання не враховуються.

З моменту встановлення факту скиду зворотних вод з перевищенням встановлених нормативів ГДС до повного його припинення проби води відбираються не менше трьох разів.

Якщо розрахунковий період не перевищує п'яти діб, допускається одноразовий відбір проб води.

Забруднення водних об'єктів забруднюючими речовинами у чистому вигляді у складі продукції, сировини та відходами

Факт забруднення водного об'єкта встановлюється державними інспекторами за результатами перевірки фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб інструментально-лабораторними методами контролю або на основі візуальних спостережень.

При визначенні забруднення водного об'єкта забруднюючими речовинами у чистому вигляді у складі продукції, сировини та відходами можуть застосовуватися:

- результати інструментально-лабораторних вимірювань лабораторій, які атестовані на право проведення відповідних інструментально-лабораторних вимірювань;
- розрахункові методи, методи експертних оцінок та аерофотозйомки.

Забруднення підземних вод

Факт забруднення підземних вод встановлюється державними інспекторами за результатами перевірки фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб інструментально-лабораторними методами контролю, на основі візуальних спостережень чи встановлених розслідуваннями або оцінених у результаті еколого-гідрологічних вишукувань.

Припущення про можливість забруднення підземних вод можуть бути зроблені:

- при виявленні забруднення поверхні землі на ділянках господарської діяльності;
- при виявленні втрат нафтопродуктів та інших забруднюючих речовин з ємностей для зберігання, із продуктопроводів та інших об'єктів;
- шляхом аналізу документації, що стосується поводження із забруднюючими речовинами (сировиною, продукцією, відходами), та на основі показань свідків.

При визначенні забруднення підземних вод можуть застосовуватися результати інструментально-лабораторних вимірювань лабораторій, які атестовані на право проведення відповідних інструментально-лабораторних вимірювань, дані державного та відомчого моніторингу за станом підземних вод

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/51

або розрахункові методи.

Розрахунок маси наднормативного скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами

Розрахунок маси наднормативного скиду забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами внаслідок перевищення встановленого нормативу ГДС здійснюється за формулою

$$M_i = (C_{i\phi} - C_{iд}) \times Q_{i\phi} \times t \times 10^{-6}, \quad (1)$$

де M_i маса наднормативного скиду i -ї забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;

$C_{i\phi}$ середня фактична концентрація i -ї забруднюючої речовини $i\phi$ у зворотних водах, г/м³;

$C_{iд}$ дозволена для скиду концентрація i -ї забруднюючої речовини, визначена при затвердженні ГДС, г/м³;

$Q_{i\phi}$ фактичні витрати зворотних вод, м³/год;

t тривалість скидання зворотних вод з порушенням нормативів ГДС, год;

10^{-6} коефіцієнт перерахування маси забруднюючих речовин.

У разі відсутності у фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб первинної документації (журнали обліку за формами ПОД-11, ПОД-13) та протоколів виконання вимірювань складу та властивостей стічних вод розрахунок маси наднормативного скиду забруднюючих речовин виконується на підставі даних державної статистичної звітності 2-ТП (водгосп), та лімітів скиду забруднюючих речовин, встановлених у дозволі на спеціальне водокористування, за формулою

$$M_i = M_{i\phi} - M_{iл}, \quad (2)$$

де M_i маса наднормативного скиду i -ї забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;

$M_{i\phi}$ фактичний скид i -ї забруднюючої речовини у водний об'єкт за розрахунковий період (відповідно за квартал або за рік) за даними державної звітності, т;

$M_{iл}$ ліміт скиду i -ї забруднюючої речовини, встановлений у дозволі на спеціальне водокористування (відповідно на квартал або на рік), т.

Розрахунок маси наднормативного скиду забруднюючих речовин, що підлягають нормуванню згідно із законодавством, внаслідок аварійного скиду зворотних вод за наявності у фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб дозволу на спеціальне водокористування здійснюється за формулою

$$M_i = (C_{i\phi} - C_{iк}) \times Q_{i\phi} \times t \times 10^{-6}, \quad (3)$$

де M_i маса наднормативного скиду i -ї забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;

$C_{i\phi}$ середня фактична концентрація i -ї забруднюючої речовини у зворотних водах, г/м³;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/52

- $C_{ік}$ граничнодопустима концентрація і-ї забруднюючої речовини у воді відповідної категорії водного об'єкта, г/м³;
- $Q_{іф}$ фактичні витрати зворотних вод, м³/год;
- t тривалість скидання зворотних вод з порушенням нормативів ГДС, год;
- 10^{-6} коефіцієнт перерахування маси забруднюючих речовин.

Розрахунок маси наднормативного скиду забруднюючих речовин, що не підлягають нормуванню згідно із законодавством, внаслідок аварійного скиду зворотних вод за наявності дозволу на спеціальне водокористування або внаслідок аварійного чи самовільного скиду зворотних вод без наявності дозволу на спеціальне водокористування здійснюється за формулою

$$M_i = C_{іф} \times Q_{іф} \times t \times 10^{-6}, (4)$$

- де M_i маса наднормативного скиду і-ї забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;
- $C_{іф}$ середня фактична концентрація і-ї забруднюючої речовини у зворотних водах, г/м³;
- $Q_{іф}$ фактичні витрати зворотних вод, м³/год;
- t тривалість скиду зворотних вод з порушенням нормативів ГДС, год;
- 10^{-6} коефіцієнт перерахування маси забруднюючих речовин.

Розрахунок маси наднормативного скиду забруднюючих речовин, що підлягають нормуванню згідно із законодавством, внаслідок самовільного скиду зворотних вод без наявності дозволу на спеціальне водокористування здійснюється за формулою (4).

У разі відсутності у фізичних осіб, фізичних осіб - підприємців та юридичних осіб дозволу на спеціальне водокористування маса наднормативного скиду забруднюючих речовин може визначатися на підставі даних державної звітності.

Фактичні витрати зворотних вод визначаються на основі даних: первинної документації, статистичної звітності, ліміту забору та використання води, індивідуальних норм водоспоживання та водовідведення або довідки фізичної особи - підприємця або юридичної особи за підписом керівництва, завіреної печаткою (за наявності).

Середня фактична концентрація забруднюючої речовини у зворотних водах за період порушення водоохоронного законодавства визначається за формулою

$$C_{іф} = (C_{in1} + C_{in2} + C_{in3})/n, (5)$$

- де C_i концентрація і-тої забруднюючої речовини у n-й відібраній пробі;
- n кількість відібраних проб.

У разі скиду у водні об'єкти неочищених побутових стічних вод з накопичувальних ємностей за відсутності даних про об'єм та склад скинутих зворотних вод об'єм скинутих зворотних вод дорівнює об'єму накопичувальної ємності.

Забруднення зворотними водами характеризується такими показниками:

- біохімічне споживання кисню (БСК5) = 350 мгО₂/дм³;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/53

- хімічне споживання кисню (ХСК) = 600 мгО₂/дм⁻³;
- вміст завислих речовин - 350 мг/дм⁻³.

Розрахунок маси нафти та нафтопродуктів, скинутих у водний об'єкт внаслідок витоків або виливу

Розрахунок маси нафти та нафтопродуктів (далі - нафта) за фактичними даними обсягу розлитої нафти може бути визначений за балансом між початковою кількістю нафти, що знаходилася у ємності, і кількістю нафти, що у ній залишилася після виливу. Кількість нафти у ємності визначається за даними документів про заповнення ємності або будь-яких інших даних. Розрахунок здійснюється за формулою

$$M_{\text{н}} = M_{\text{поч}} - M_{\text{зал}}, (6)$$

- де $M_{\text{н}}$ маса нафти, що надійшла у водний об'єкт, т;
 $M_{\text{поч}}$ початкова маса нафти, що перебувала в ємності, т;
 $M_{\text{зал}}$ маса нафти, що залишилася в ємності після виливу, т.

У випадку розливу нафти під час вантажно-розвантажувальних робіт, коли кількість нафти, що перекачується, фіксується приладами, маса скинутої нафти встановлюється за показаннями вимірювальних приладів про кількість перекачаної нафти і фактичну наявність нафти у відповідних ємностях або розраховується виходячи з продуктивності перекачувального механізму і часу виливу.

Розрахунок маси нафти за результатами інструментально-лабораторних вимірювань. Оцінюється маса нафти на одиниці площі поверхні води та концентрація розчиненої і емульгованої нафти у забрудненому водному шарі.

Маса нафти, що надійшла у водний об'єкт ($M_{\text{н}}$), розраховується за формулою

$$M_{\text{н}} = M_{\text{п}} - M_{\text{р}}, (7)$$

- де $M_{\text{п}}$ маса нафтової плівки, т;
 $M_{\text{р}}$ маса розчиненої та емульгованої нафти, т.

Маса нафтової плівки ($M_{\text{п}}$) визначається за формулою

$$M_{\text{п}} = M_{\text{пм}} \times S \times 10^{-6}, (8)$$

- де $M_{\text{пм}}$ питома маса нафти на 1 м² поверхні води, г/м², яка визначається згідно з додатком 1;
 S площа поверхні води, забрудненої нафтою, м².

Маса нафти, що перейшла у водний об'єм у розчиненому і емульгованому стані ($M_{\text{р}}$), визначається за формулою

$$M_{\text{р}} = h \times S \times (C_{\text{н}} - C_{\text{ф}}) \times 10^{-6}, (9)$$

- де h товщина шару води, забрудненого нафтою, м.
 При глибинах, менших ніж 10 м, h приймається рівною середній глибині водойми в районі знаходження нафтової плями. Якщо глибина водойми в районі знаходження нафтової плями більша 10 м, то h приймається рівною 10 м;
 S площа забруднення водного об'єкта нафтою, м², яка визначається

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 54

методом експертних оцінок, інструментальним методом або методом аерофотозйомки;

C_H середня концентрація розчиненої і емульгованої нафти у забрудненому об'ємі води під нафтовою плямою, $г/м^3$, яка визначається за формулою

$$C_H = (C_1 + C_2 + C_3) / 3, \quad (10)$$

де C_1, C_2, C_3 концентрація розчиненої і емульгованої у воді нафти на глибинах l м, $h/2$ і h м, $г/м^3$;

C_Φ фонові концентрації розчиненої і емульгованої нафти у воді цього водного об'єкта, $г/м^3$.

Дані про фонову концентрацію можуть бути отримані в організаціях, що проводять екологічний моніторинг стану водних об'єктів, або визначаються контролюючими органами безпосередньо в момент фіксації забруднення за результатами інструментально-лабораторних вимірювань проб води, відібраних поза зоною забруднення. Ці роботи виконуються лабораторіями, які атестовані на право проведення зазначених інструментально-лабораторних вимірювань. Фінансування робіт здійснюється за рахунок забруднювача.

У разі якщо фонові концентрації не встановлені, значення C_Φ приймається рівним ГДК нафти з урахуванням категорії забрудненого водного об'єкта згідно з додатком 2.

Розрахунок маси нафти на основі експертних оцінок

В основі цього методу лежить візуальна оцінка товщини нафтової плівки за її зовнішніми ознаками. Метод може застосовуватися за умови, що товщина нафтової плівки не перевищує 1 мм.

Загальна маса нафти, скинутої у водний об'єкт (M_H), визначається за формулою

$$M_H = M_{\Pi} / (1 - \epsilon), \quad (11)$$

де M_{Π} визначається за формулою (8);

ϵ частка нафти, що розчинена і емульгована у воді.

Для водойм $\epsilon = 0,15$; для водостоків $\epsilon = 0,11$.

Якщо маса нафти, розлитої на поверхні води, визначається кількома способами, що дають різні результати, у розрахунок береться більша величина.

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок наднормативного скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам (крім морських вод) внаслідок скидів забруднюючих речовин зі зворотними водами з перевищенням встановленого нормативу ГДС, грн, здійснюється за формулою

$$Z = K_{\text{кат}} \times K_P \times k_z \times [(M_{i1} \times \gamma_{i1}) + (M_{i2} \times \gamma_{i2}) + \dots + (M_{im} \times \gamma_{im})], \quad (12)$$

де $K_{\text{кат}}$ коефіцієнт, що враховує категорію водного об'єкта, який визначається згідно з додатком 2;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/55

- K_p регіональний коефіцієнт дефіцитності водних ресурсів поверхневих вод, який визначається згідно з додатком 3;
- $k_3 = 1,5$ коефіцієнт ураженості водної екосистеми;
- m кількість забруднюючих речовин у зворотних водах;
- M_i маса наднормативного скиду i -ї забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;
- γ_i питомий економічний збиток від забруднення водних і ресурсів, віднесений до 1 тонни умовної забруднюючої речовини, грн/т, який визначається за формулою

$$(\gamma)_i = (\gamma) \times A_i \text{ (13)}$$

- де (γ) проіндексований питомий економічний збиток від забруднення водних ресурсів у поточному році, грн/т, який визначається за формулою

$$(\gamma) = (\gamma)_п \times I/100, \text{ (14)}$$

- де $(\gamma)_п$ проіндексований питомий економічний збиток від забруднення водних ресурсів у попередньому році, грн/т;
- I індекс інфляції (індекс споживчих цін), середньорічний по Україні за попередній рік, %;
- A_i безрозмірний показник відносної небезпечності i -ї забруднюючої речовини, який визначається із співвідношення за формулою

$$A_i = 1/ГДК_i, \text{ (15)}$$

- де $ГДК_i$ безрозмірна величина, чисельно рівна $ГДК$ i забруднюючої речовини у воді водного об'єкта відповідної категорії.

Для речовин, за якими відсутня величина граничнодопустимої концентрації, показник відносної небезпечності A_i приймається рівним 500, а при $ГДК$ "відсутність" - 10000.

Проіндексований питомий економічний збиток від забруднення водних ресурсів $((\gamma))$ у 2011 році становить 766,96 грн/т.

З 2012 року щорічно здійснюється індексація питомого економічного збитку від забруднення водних ресурсів, віднесеного до 1 тонни умовної забруднюючої речовини, грн/т.

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам (морські води) внаслідок скидів забруднюючих речовин зі зворотними водами з перевищенням встановленого нормативу $ГДС$, грн, здійснюється за формулою

$$З = K_{ц} \times K_{я} \times K_{б} \times K_{д} \times k_3 [(M_{i1} \times \gamma_{i1}) + (M_{i2} \times \gamma_{i2}) + \dots (M_{im} \times \gamma_{im})], \text{ (16)}$$

- де $K_{ц}$ коефіцієнт, що враховує цінність морської акваторії, який визначається згідно з додатком 4;
- $K_{я}$ коефіцієнт, що враховує якість різнорідність морських вод, який визначається згідно з додатком 5;
- $K_{б}$ коефіцієнт, що враховує фактор батиметричних умов району забруднення, який визначається згідно з додатком 6;
- $K_{д}$ коефіцієнт, що враховує вплив гідродинамічного фактору, який

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/56

визначається згідно з додатком 7;

$k_3 = 3$ коефіцієнт ураженості морського середовища;

M_i маса наднормативного скиду i -ї забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;

m кількість забруднюючих речовин у зворотних водах;

γ_i визначається за формулою (13).

7.3. Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам (крім морських вод) внаслідок аварійного або самовільного скиду забруднюючих речовин зі зворотними водами, грн, здійснюється за формулою

$$З = K_c \times K_{кат} \times K_P \times k_3 \times [(M_{i1} \times \gamma_{i1}) + (M_{i2} \times \gamma_{i2}) + \dots (M_{im} \times \gamma_{im})], \quad (17)$$

де $K_c = 1,5$ коефіцієнт, що враховує збільшення шкоди водній екосистемі при самовільному чи аварійному скиді;

$K_{кат}$ коефіцієнт, що враховує категорію водного об'єкта, який визначається згідно з додатком 2;

K_P регіональний коефіцієнт дефіцитності водних ресурсів поверхневих вод, який визначається згідно з додатком 3;

$k_3 = 1,5$ коефіцієнт ураженості водної екосистеми;

m кількість забруднюючих речовин у зворотних водах;

M_i маса наднормативного скиду i -тої забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;

γ_i визначається за формулою (13).

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам (морські води) внаслідок аварійних або самовільних скидів забруднюючих речовин зі зворотними водами, грн, здійснюється за формулою

$$З = K_c \times K_{ц} \times K_{я} \times K_{Б} \times K_{д} \times k_3 \times [(M_{i1} \times \gamma_{i1}) + (M_{i2} \times \gamma_{i2}) + \dots (M_{im} \times \gamma_{im})], \quad (18)$$

де $K_c = 3$ коефіцієнт, що враховує збільшення шкоди водній екосистемі при самовільному чи аварійному скиді;

$K_{ц}$ коефіцієнт, що враховує цінність морської акваторії, який визначається згідно з додатком 4;

$K_{я}$ коефіцієнт, що враховує якісну різномірність морських вод, який визначається згідно з додатком 5;

$K_{Б}$ коефіцієнт, що враховує фактор батиметричних умов району забруднення, який визначається згідно з додатком 6;

$K_{д}$ коефіцієнт, що враховує вплив гідродинамічного фактору, який визначається згідно з додатком 7;

$k_3 = 3$ коефіцієнт ураженості морського середовища;

M_i маса наднормативного скиду i -ї забруднюючої речовини у водний об'єкт зі зворотними водами, т;

m кількість забруднюючих речовин у зворотних водах;

γ_i визначається за формулою (13).

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/57

внаслідок забруднення речовинами у чистому вигляді у складі продукції чи сировини, плаваючими відходами або сміттям

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам (крім морських вод) внаслідок забруднення речовинами у чистому вигляді у складі продукції чи сировини, грн, здійснюється за формулою

$$З = K_c \times K_{кат} \times K_P \times k_3 \times [(M_{i1} \times \gamma_{i1}) + (M_{i2} \times \gamma_{i2}) + \dots (M_{im} \times \gamma_{im})], \quad (19)$$

- де $K_c = 1,5$ коефіцієнт, що враховує збільшення шкоди водній екосистемі при самовільному чи аварійному скиді ;
- $K_{кат}$ коефіцієнт, що враховує категорію водного об'єкта, який визначається згідно з додатком 2;
- K_P регіональний коефіцієнт дефіцитності водних ресурсів поверхневих вод, який визначається згідно з додатком 3;
- $k_3 = 1,5$ коефіцієнт ураженості водної екосистеми;
- M_i маса скинутої і-ї забруднюючої речовини у водний об'єкт у складі продукції чи сировини, т;
- m кількість забруднюючих речовин у складі продукції чи сировини;
- γ_i визначається за формулою (13).

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам (морські води) внаслідок забруднення речовинами у чистому вигляді у складі продукції чи сировини, грн, здійснюється за формулою

$$З = K_c \times K_{Ц} \times K_{Я} \times K_{Б} \times K_{Д} \times k_3 \times [(M_{i1} \times \gamma_{i1}) + (M_{i2} \times \gamma_{i2}) + \dots (M_{im} \times \gamma_{im})], \quad (20)$$

- де $K_c = 3$ коефіцієнт, що враховує збільшення шкоди водній екосистемі при самовільному чи аварійному скиді ;
- $K_{Ц}$ коефіцієнт, що враховує цінність морської акваторії, який визначається згідно з додатком 4;
- $K_{Я}$ коефіцієнт, що враховує якісну різномірність морських вод, який визначається згідно з додатком 5;
- $K_{Б}$ коефіцієнт, що враховує фактор батиметричних умов району забруднення, який визначається згідно з додатком 6;
- $K_{Д}$ коефіцієнт, що враховує вплив гідродинамічного фактору, який визначається згідно з додатком 7;
- $k_3 = 3$ коефіцієнт ураженості морського середовища;
- M_i маса скинутої і-ї забруднюючої речовини у водний об'єкт у складі продукції чи сировини, т;
- m кількість забруднюючих речовин у складі продукції чи сировини;
- γ_i визначається за формулою (13).

Розрахунок розмірів відшкодування збитків, заподіяних водним об'єктам внаслідок забруднення плаваючими відходами або сміттям, грн, здійснюється за формулою

$$З = K_x \times k_3 \times M_{см} \times \gamma \times 10^{-3}, \quad (21)$$

- де K_x коефіцієнт, що характеризує ступінь забрудненості поверхні води

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/58

відходами або сміттям, який визначається згідно з додатком 8;
 $k_3 = 1,5$ коефіцієнт ураженості водної екосистеми;
 $k_3 = 3$ коефіцієнт ураженості морського середовища;
 $M_{см}$ маса відходів або сміття, кг, яка визначається методом експертної оцінки з використанням даних додатка 8 або розраховується за формулою

$$M_{см} = S \times 1/3 \times G_i,$$

де S площа водної поверхні, забрудненої відходами, m^2
 G_i маса відходів або сміття, $кг/м^2$.
Визначення маси відходів або сміття здійснюється на ділянках площею $1 м^2$, розташованих на однаковій відстані від місця максимального зосередження відходів або сміття, яке приймається за центр забрудненої ділянки;
 γ визначається за формулою (14).

8.4. У разі якщо відходи забруднені нафтопродуктами, розраховуються також збитки від нафтового забруднення з використанням формул (19) і (20); при цьому приймається, що маса нафти становить 1,0% від маси відходів або сміття.

Розрахунок розміру відшкодування збитків, обумовлених самовільним використанням водних ресурсів за відсутності дозвільних документів (дозволу на спеціальне водокористування та/або спеціального дозволу на користування надрами (підземні води)), у разі перевищення встановлених у дозволі на спеціальне водокористування лімітів

Розрахунок розміру відшкодування збитків, обумовлених самовільним використанням водних ресурсів за відсутності дозвільних документів (дозволу на спеціальне водокористування та/або спеціального дозволу на користування надрами (підземні води)), у разі перевищення встановлених у дозволі на спеціальне водокористування лімітів, здійснюється за формулою

$$Z_{сам} = 5 \times W \times Tar \text{ (грн.)}, \quad (23)$$

де W - об'єм води, що використана самовільно без дозвільних документів (дозволу на спеціальне водокористування та/або спеціального дозволу на користування надрами (підземні води)), у разі перевищення встановлених у дозволі на спеціальне водокористування лімітів, $м^3$;

Tar - розмір, аналогічний ставці рентної плати за спеціальне використання води, встановленої статтею 255 Податкового кодексу України, на дату виявлення порушення (для поверхневих, підземних, шахтних, кар'єрних та дренажних вод - $грн/100 м^3$, води для потреб гідроенергетики та рибництва - $грн/10000 м^3$, води, яка входить до складу напоїв, - $грн/м^3$). Для води з лиманів Tar аналогічний ставці рентної плати за спеціальне використання поверхневих вод для показника "Інші водні об'єкти", встановленої статтею 255 Податкового кодексу України, на дату виявлення порушення.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/59

Фактичний об'єм води, що використана самовільно без дозвільних документів (дозволу на спеціальне водокористування та/або спеціального дозволу на користування надрами (підземні води)), у разі перевищення встановлених у дозволі на спеціальне водокористування лімітів визначається на основі даних: первинної документації, статистичної звітності, ліміту забору та використання води, індивідуальних норм водоспоживання та водовідведення або довідки фізичної особи - підприємця або юридичної особи за підписом керівництва, завіреної печаткою (за наявності).

Розрахунок розміру відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок забруднення підземних вод забруднюючими речовинами

Розрахунок розміру відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок забруднення підземних вод забруднюючими речовинами, грн, здійснюється за формулою

$$Z_{\Pi} = K_{\text{кат}} \times K_{\text{Рп}} \times L \times M_{\Pi i} \times \gamma_i, \quad (24)$$

де $K_{\text{кат}}$ коефіцієнт, що враховує категорію водного об'єкта, який визначається згідно з додатком 2;

$K_{\text{Рп}}$ регіональний коефіцієнт дефіцитності підземних вод, який визначається згідно з додатком 10;

L коефіцієнт, який враховує природну захищеність підземних вод:
для ґрунтових - 1,0;
для міжпластових безнапірних - 1,3;
для міжпластових напірних (артезіанських) - 1,6.

$M_{\Pi i}$ маса i -ї забруднюючої речовини, що потрапила в підземні води, т, розраховується з використанням даних еколого-гідрологічних вишукувань за формулою

$$M_{\Pi i} = V \times (C_i - C_{\text{Фі}}) \times 10^{-6}, \quad (25)$$

де V об'єм води в забрудненій частині водоносного горизонту, м^3 , який визначається за формулою

$$V = F \times m \times n_a, \quad (26)$$

де F площа забруднення, м^2 ;

m середня потужність забрудненої частини водоносного горизонту, м;

n_a активна пористість водонасичених порід, яка визначається згідно з додатком 9;

C_i середня концентрація i -ї забруднюючої речовини у воді підземного водного об'єкта, $\text{г}/\text{м}^3$;

$C_{\text{Фі}}$ фонові концентрації i -ї забруднюючої речовини у воді підземного водного об'єкта, $\text{г}/\text{м}^3$.

У разі відсутності даних про фонові концентрації для підземних водних об'єктів замість $C_{\text{Фі}}$ використовуються відповідні ГДК $_i$ для вод господарсько-питного водопостачання; γ_i - визначається за формулою (13).

У разі скидання забруднюючих речовин у складі продукції, сировини,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/60

відходів чи сміття або забруднюючих речовин із зворотними водами безпосередньо в підземний водний об'єкт маса скинутих забруднюючих речовин визначається на основі документів (якщо скид зафіксований) чи за результатами розслідування.

Розрахунок розміру відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок забруднення поверхневих і підземних вод фільтратом сміттєзвалищ та полігонів твердих побутових та промислових відходів

Розрахунок розміру відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок забруднення підземних вод фільтратом сміттєзвалищ та полігонів твердих побутових та промислових відходів, грн, здійснюється за формулою

$$Z = K_{кат} \times K_{Рп} \times L \times [(M_{\Phi i1} \times \gamma_{i1}) + (M_{\Phi i2} \times \gamma_{i2}) + \dots (M_{\Phi im} \times \gamma_{im})], \quad (27)$$

де $K_{кат}$, $K_{Рп}$, L показники, аналогічні використаним у формулі (24);

$M_{\Phi i}$ маса i -ї забруднюючої речовини, що потрапила у підземний водний об'єкт з фільтратом, т, яка розраховується за формулою

$$M_{\Phi i} = W_{\Phi} \times C_i \times 10^{-6}, \quad (28)$$

де W_{Φ} об'єм фільтрату за розрахунковий період, m^3 , який визначається за формулою

$$W_{\Phi} = 10^{-3} \times H_{оп} \times S_{П} + (W_w - W_{\Phi B}), \quad (29)$$

де $H_{оп}$ сума опадів на території розташування сміттєзвалища або полігону твердих побутових та промислових відходів за розрахунковий період, мм, за даними гідрометцентру;

$S_{П}$ площа діючого полігону твердих побутових та промислових відходів, m^2 ;

W_w об'єм води, витраченої на зволоження відходів, m^3 ;

$W_{\Phi B}$ кількість фільтрату, видаленого з полігону твердих побутових та промислових відходів (вивезеного, знешкодженого, утилізованого) за розрахунковий період, m^3 ;

C_i середня концентрація i -ї забруднюючої речовини у фільтраті, $г/м^3$;

m кількість забруднюючих речовин, що потрапили у підземний водний об'єкт з фільтратом;

γ_i визначається за формулою (13).

Починаючи з моменту встановлення факту впливу сміттєзвалища або полігона твердих побутових та промислових відходів на підземні води і до моменту припинення цього впливу, визначаються збитки за кожний розрахунковий період. Розрахунковий період рекомендується приймати за квартал (3 місяці). Якщо зафіксовано забруднення поверхневих чи підземних вод, збитки розраховуються за умови, що весь об'єм фільтрату, який утворився упродовж розрахункового періоду, надходить у підземні води, незалежно від того чи витікає частина фільтрату у вигляді поверхневого стоку. У разі забруднення підземних вод фільтратом приймається, що кількість фільтрату, яка

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/61

надійшла у підземні води за розрахунковий період, еквівалентна кількості фільтрату, що утворився за той же період, незалежно від того, що з урахуванням коефіцієнта фільтрації частина об'єму фільтрату перейде у підземні води за межами розрахункового періоду.

Розрахунок розміру відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок забруднення поверхневих вод фільтратом сміттєзвалищ та полігонів твердих побутових та промислових відходів, грн, здійснюється за формулою

$$Z_a = K_{кат} \times K_{РП} \times [(M_{\Phi 1} \times \gamma_{i1}) + (M_{\Phi 2} \times \gamma_{i2}) + \dots + (M_{\Phi m} \times \gamma_{im})], \quad (30)$$

де $K_{кат}$, $K_{РП}$ показники, аналогічні використаним у формулі (24);

$M_{\Phi i}$ розраховується за формулою (28);

m кількість забруднюючих речовин, що потрапили у поверхневий водний об'єкт з фільтратом;

γ_i визначається за формулою (13).

У разі забруднення фільтратом поверхневих вод (витік за межі полігона і стік його по рельєфу, незалежно від того, чи зафіксоване втікання фільтрату в поверхневий водний об'єкт) і за відсутності даних про забруднення підземних вод приймається, що кількість фільтрату, яка надійшла у поверхневі води за розрахунковий період, еквівалентна кількості фільтрату, що утворився за той же період.

У разі неможливості визначення характеру впливу сміттєзвалищ та полігонів на водні об'єкти збитки розраховуються за варіантом забруднення підземних вод (формула (27)).

У разі неможливості проведення комплексного дослідження хімічного складу фільтрату як сміттєзвалищ, так і полігонів твердих побутових та промислових відходів приймається середньо-статистичний вміст забруднюючих речовин у фільтраті згідно з додатком 11.

Додаток 1

Питома маса нафти на 1 м² поверхні води при різному зовнішньому вигляді нафтової плівки (МПМ)

№ з/п	Зовнішні ознаки нафтової плівки	Маса нафти на 1 м ² поверхні води, г
1	Чиста водна поверхня без ознак опалесценції (відсутність ознак кольоровості при різних умовах освітлення)	0
2	Відсутність плівки і плям, окремі райдужні смуги, що спостерігаються при найбільш сприятливих умовах висвітлення і спокійному стані водної поверхні	0,1
3	Окремі плями і сірі плівки срібlistого нальоту на поверхні води, що спостерігаються при спокійному стані водної поверхні, поява перших ознак кольоровості	0,2
4	Плями і плівки з яскравими кольоровими смугами, що спостерігаються при слабких хвилях	0,4
5	Нафта у вигляді плям і плівки, що покриває значні ділянки	1,2

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/62

	поверхні води, що не розриваються хвилями, з переходом кольоровості до тьмяної мутно-коричневої	
6	Поверхня води покрита суцільним шаром нафти, добре видимим на хвилях, кольоровість темна, темно-коричнева	2,4

Додаток 2

Значення коефіцієнта $K_{кат}$, що враховує категорію водного об'єкта*

Категорія водного об'єкта			$K_{кат}$
Поверхневі водні об'єкти:			
господарсько-побутового використання			1,0 1,4
Поверхневі водні об'єкти:			
рибогосподарського використання:			
II категорії			1,6
I категорії			2,0
вищої категорії			2,5
Підземні водні об'єкти:			
питні та мінеральні інші			5,0 3,0
(промислові, технічні)			

У разі скиду у водний об'єкт, який знаходиться у межах населеного пункту, коефіцієнт збільшується в 1,2 раза.

У разі скиду в озера, ставки та інші непроточні водні об'єкти коефіцієнт збільшується у 1,5 раза.

У разі якщо водний об'єкт або його ділянка у місці забруднення можуть бути віднесені до різних категорій, при розрахунку збитку використовується найбільший із можливих коефіцієнтів $K_{кат}$; при цьому усі вищезазначені умови збільшення коефіцієнта залишаються в силі.

Додаток 3

Значення регіонального коефіцієнта дефіцитності водних ресурсів поверхневих вод K_p

Області	K_p
Закарпатська	1,00
Івано-Франківська	1,05
Чернівецька	1,06
Тернопільська	1,07
Волинська	1,10
Житомирська	1,10
Львівська	1,10
Сумська	1,10
Хмельницька	1,11
Рівненська	1,11
Чернігівська	1,11
Кіровоградська	1,13
Полтавська	1,15

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/63

Вінницька	1,17
Черкаська	1,17
Луганська	1,18
Харківська	1,19
Миколаївська	1,20
Київська	1,21
Автономна Республіка Крим	1,24
Одеська	1,26
Донецька	1,26
Дніпропетровська	1,28
Запорізька	1,28
Херсонська	1,30

Додаток 4

Значення коефіцієнта цінності морської акваторії $K_{ц}$

№ з/п	Райони моря, що примикають до Автономної Республіки Крим і приморських областей України	$K_{ц}$
1	Одеська	1,30
2	Миколаївська	1,26
3	Херсонська (Чорне і Азовське моря)	1,21
4	Запорізька	1,22
5	Донецька	1,20
6	Автономна Республіка Крим:	1,16
	західний берег	1,21
	південний берег (Євпаторія - Феодосія)	1,19
	східний берег	

У разі скиду у водний об'єкт, який знаходиться у межах населеного пункту, коефіцієнт збільшується в 1,2 раза.

Додаток 5

Значення коефіцієнта $K_{я}$, що враховує якісну різноманітність морських вод

№ з/п	Райони моря, що примикають до Автономної Республіки Крим і приморських областей України	$K_{я}$
1	Одеська:	
	Вилкове - Затока Іллічівськ	1,50
	Затока Іллічівськ - п. Южний	1,24
		1,20
2	Миколаївська	1,22
3	Херсонська (Чорне і Азовське моря)	1,23
4	Запорізька	1,23
5	Донецька	1,23
6	Автономна Республіка Крим:	1,00
	західний берег (до Євпаторії)	1,11
	південний берег (від Євпаторії до Феодосії)	

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/64

не враховуючи акваторію Севастопольської бухти)	1,27
Севастопольська бухта	
східний берег (від Феодосії)	1,19

Додаток 6

Значення коефіцієнта K_b , що враховує фактор батиметричних умов району забруднення

Відстань від берега, км	K_b
до 5	1,0
5,1-10	0,9
більше 10	0,8

Додаток 7

Значення коефіцієнта K_d , що враховує вплив гідродинамічного фактору

№ з/п	Райони морського узбережжя України	K_d
1	від Вилкове до смт Затока	1,13
2	від смт Затока до Скадовська	1,15
3	від Скадовська до Чорноморське	1,13
4	від Чорноморське до Судака	1,00
5	від Судака до Керчі (включно)	1,13
6	Азовське узбережжя	1,15

Додаток 8

Значення коефіцієнта K_x , що характеризує ступінь забрудненості поверхні води відходами або сміттям

Зовнішній вигляд поверхні води	K_x
Чиста водна поверхня, на відкритій акваторії площею 100 м ² є окремі невеликі плями дрібного сміття загальною площею не більше 0,01 м ²	1
На площі 100 м ² відкритої акваторії є окремі невеликі плями дрібного сміття загальною площею не більше 1 м ² , окремі предмети з розмірами у будь-якому напрямку не більше 25 см	2
На площі 100 м ² відкритої акваторії є окремі невеликі плями дрібного сміття площею не більше 2 м ² , окремі предмети з розмірами у будь-якому напрямку не більше 50 см	3
На площі 100 м ² відкритої акваторії є плями сміття загальною площею до 5 м ² , окремі предмети з розмірами не більше 1 м, скупчення сміття в кутах, тупиках і з навітряного боку причалу при ширині забрудненої смуги до 0,5 м	4
На площі 100 м ² відкритої акваторії є скупчення сміття загальною площею до 10 м ² , значна кількість предметів з розмірами до 1,5 м, скупчення сміття в кутах, тупиках і з навітряного боку причалу при ширині забрудненої смуги до 1 м	5
На площі 100 м ² відкритої акваторії є окремі невеликі плями дрібного сміття загальною площею більше 10 м ² . Крупні предмети з розмірами більш 1,5 м, скупчення сміття в кутах, тупиках і з навітряного боку	6

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/65

причалу при ширині забрудненої смуги до 5 м	
---	--

Додаток 9

Орієнтовні значення активної пористості водонасичених порід

Назва породи	Активна пористість
Гравелисто-галечні відкладення	0,28-0,30
Крупнозернисті піски	0,24-0,26
Різнозернисті піски	0,20-0,24
Дрібнозернисті піски	0,18-0,22
Тонкозернисті піски	0,15-0,19
Пилуваті та глинисті піски	0,05-0,15
Супіски	0,08-0,10
Суглинки	0,05-0,08
Тріщинуваті породи (крейда, вапняк, пісковик)	0,04-0,07

У разі відсутності характеристик конкретної водонасиченої породи для розрахунків беруть середні значення наведених інтервалів.

Додаток 10

Значення регіонального коефіцієнта дефіцитності підземних вод $K_{РП}$

Області	$K_{РП}$
Чернігівська	1,00
Харківська	1,04
Сумська	1,05
Полтавська	1,06
Волинська	1,07
Рівненська	1,08
Тернопільська	1,10
Черкаська	1,11
Дніпропетровська	1,13
Київська	1,13
Хмельницька	1,14
Вінницька	1,15
Запорізька	1,15
Івано-Франківська	1,15
Житомирська	1,18
Закарпатська	1,20
Херсонська	1,22
Львівська	1,23
Чернівецька	1,23
Донецька	1,34
Луганська	1,37
Автономна Республіка Крим	1,41
Одеська	1,43

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/66

Миколаївська	1,46
Кіровоградська	1,50

Додаток 11

Середньостатистичний вміст забруднюючих речовин у фільтраті сміттєзвалищ і полігонів твердих побутових відходів

Показник	Концентрація, г/м ³	Показник	Концентрація, г/м ³
БСК ₅	1400	Сульфати	950
ХСК	1650	Нафтопродукти	250
Азот амонійний	620	Залізо	10
Азот нітритний	12,50	Свинець	0,15
Азот нітратний	1850	Хром VI	0,2
Хлориди	1200	Нікель	1,1
Феноли	4	Бор	22

Завдання 1. Розрахувати масу наднормативного скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами (водний об'єкт є рибогосподарськоговикористання) та розрахувати розмір відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок наднормативного скиду забруднюючих речовин у водний об'єкт зі зворотними водами

	C _{іф}					C _{ід}	Q _{іф}
	1	2	3	4	5		
Хлориди (Cl)	350	400	475	384	506	300	100
Нітрати (NO ₃)	56	84	94	65	78	40	150
Свинець	0.1	0.2	0.5	0.4	0.15	0,01	75
T, год	72	89	68	48	81		

Поверхневі водні об'єкти рибогосподарського використання: II категорія – 1,3 варіант, I категорія – 2,4 варіант, вищої категорія – 5 варіант. Всі розрахунки здійснюються для Житомирської області. індекс інфляції (індекс споживчих цін), середньорічний по Україні за попередній рік – 105 %.

Завдання 2. Розрахувати масу нафти та нафтопродуктів, скинутих у водний об'єкт внаслідок витоку або виливу

	1	2	3	4	5
M _{поч, т}	1000	1500	2000	2568	2987
M _{зал, т}	800	1345	1500	2478	1029
M _{Пм}	0,2	0,4	1,2	0,1	2,4
S	20	40	80	10	100
h	6	8	10	6	10

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015		Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1		Арк 148/67

C_ф	0,15	0,20	0,10	0,15	0,4
C₁	1	1,5	0,8	0,5	3
C₂	0,5	1,6	0,9	0,8	4,5
C₃	1,5	2,0	1,0	1,2	2,5

Завдання 3. Розрахувати розмір відшкодування збитків, обумовлених самовільним використанням водних ресурсів за відсутності дозвільних документів (дозволу на спеціальне водокористування та/або спеціального дозволу на користування надрами (підземні води)), у разі перевищення встановлених у дозволі на спеціальне водокористування лімітів

	1	2	3	4	5
W	100	200	300	450	850
Тип порушення за водами	Шахтні води	Дренажні води	Води для рибництва	Води для гідроенергетик и	Поверхневі води
Дата порушення	01.01.2021	01.06.2020	01.09.2020	01.012.2020	01.01.2021

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 8 МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРІВ ВІДШКОДУВАННЯ ЗБИТКІВ, ЗАПОДІЯНИХ ДЕРЖАВІ ВНАСЛІДОК САМОВІЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ НАДРАМИ

Методика розроблена відповідно до Кодексу України про надра (132/94-ВР), Податкового кодексу України (2755-17), Кодексу України про адміністративні правопорушення (80731-10, 80732-10), Закону України "Про охорону навколишнього природного середовища" (1264-12), Гірничого закону України (1127-14) та інших нормативно-правових актів про надра.

Терміни

охорона надр – сукупність заходів, які забезпечують найповніше комплексне вилучення корисних копалин, збереження або припустимі зміни геоморфологічних структур, властивостей та екологічного стану верхнього шару літосфери;

самовільне користування надрами – користування надрами за відсутності дозвільної документації на користування надрами, передбаченої законом.

Методика встановлює основні вимоги щодо порядку визначення заподіяних збитків і застосовується при визначенні відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами.

Методика поширюється на посадових осіб, які уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) за використанням і охороною надр, відповідно до наданих їм повноважень.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/68

В основу нарахування збитків покладена базова ставка збитків у частках мінімальної заробітної плати (м.з.пл.), наведена у додатку 1 до цієї Методики.

Приклад розрахунку збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами, наведено в додатку 2 до цієї Методики.

Методика застосовується при визначенні відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами, у тому числі торфу загальною глибиною розробки понад два метри.

Збитки, заподіяні внаслідок порушення законодавства про надра, підлягають компенсації державі юридичними та фізичними особами, у тому числі іноземними особами та особами без громадянства, відповідно до законодавства.

Порядок встановлення факту порушення законодавства про охорону надр та обсягів самовільно видобутих надр

Факт самовільного користування надрами встановлюється особами, які уповноважені здійснювати державний контроль (нагляд) за використанням і охороною надр під час проведення планових та позапланових заходів державного нагляду (контролю).

Для встановлення факту самовільного користування надрами та визначення обсягу видобутих надр використовується пряме вимірювання (заміри розробок, кар'єрів, накопичених надр) разом з аналізом матеріалів геологорозвідувальних робіт (геологічні, гідрогеологічні карти родовищ за їх наявності).

Розрахунок збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами

Збитки розраховуються особами, які уповноважені здійснювати державний нагляд (контроль) за використанням і охороною надр.

Розмір збитків (З), встановлених за фактом самовільного користування надрами, визначається шляхом встановлення обсягу самовільно видобутих надр (Д), помноженого на базову ставку і (додаток 1) відшкодування збитків (Р), за формулою

$$K = \sum_{i=1}^k (P_i \cdot N \cdot D_i)$$

де D_i – обсяг самовільно видобутих надр (т; куб.м; кг);

P_i – базова ставка збитків у частках мінімальної заробітної плати;

N – величина мінімальної заробітної плати (грн.).

Для визначення обсягу самовільно видобутих надр безпосередньо на місці видобування виконують прямі вимірювання лінійних розмірів: довжини, ширини та висоти, розраховують об'єм через добуток лінійних розмірів за допомогою відповідного засобу вимірювальної техніки, що має метрологічне підтвердження.

Збитки, розраховані за цією Методикою, стягуються відповідно до законодавства.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/69

Додаток 1

Базова ставка збитків у частках мінімальної заробітної плати (м.з.пл.)

№ з/п	Перелік мінеральних ресурсів	Значення показника, м.з.пл./т; куб.м; кг
Горючі надра		
1	Нафта, конденсат (у тоннах)	15,380
2	Газ природний (у тис.куб.м)	3,940
3	Вугілля кам'яне (в тоннах)	1,360
4	Вугілля буре (в тоннах)	0,052
5	Торф (у тоннах)	0,055
Металеві надра		
6	Залізна руда для збагачення (в тоннах)	0,341
7	Залізна руда багата (в тоннах)	1,070
8	Марганцева руда (в тоннах)	2,03
9	Нікелева руда (силікатна) (в тоннах)	0,909
10	Інші металеві корисні копалини (у тоннах)	0,374
11	Руди кольорових металів (у тоннах)	0,238
12	Уранова руда (в тоннах)	0,299
13	Руди рідкісних металів (у тоннах)	0,676
14	Золоторудна сировина (в тоннах)	1,496
Сировина нерудна для металургії		
15	Бентонітова глина (в тоннах)	0,336
16	Глина вогнетривка (в тоннах)	0,077
17	Доломіт (у тоннах)	1,06
18	Флюсовий вапняк (у тоннах)	1,06
19	Кварцит та пісок кварцовий для металургії (в тоннах)	2,32
20	Пісок формувальний (у тоннах)	2,36
21	Кварцит для виробництва кремнію (в тоннах)	0,247
22	Інша нерудна сировина (в тоннах)	1,950
Гірничохімічна сировина		
23	Сірчана руда (в тоннах)	0,608
24	Калійно-магнієва сіль (у тоннах)	1,28
25	Кухонна сіль кам'яна (в тоннах)	0,548
26	Крейда для содової промисловості (в тоннах)	2,41
27	Вапняк для цукрової промисловості (в тоннах)	2,39
28	Сировина для виробництва мінеральних пігментів (у тоннах)	0,57
29	Крейда для хімічної промисловості (в тоннах)	2,40
30	Інша гірничохімічна сировина (в тоннах)	0,808
Гірничорудна сировина		
31	Графітова руда (в тоннах)	0,36
32	Сировина для виготовлення оптичної та п'єзооптичної продукції (в кілограмах)	1,2
33	Сировина для виробництва адсорбційних матеріалів (у тоннах)	0,34
34	Сировина для виробництва абразивних матеріалів (у тоннах)	0,20
35	Пірофіліт (у тоннах)	3,19

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 70

36	Озокерит (у тоннах)	3,23
37	Інша гірничорудна сировина (в тоннах)	0,304
Сировина ювелірна, ювелірно-виробна, виробна, для облицювальних матеріалів		
38	Бурштин (у кілограмах)	1,42
39	Топаз, моріон, берил (у кілограмах)	0,265
40	Напівдорогоцінне каміння (в кілограмах)	0,00729
41	Сировина виробна (в тоннах)	0,114
42	Високодекоративне каміння (в куб.м)	0,171
43	Інші види декоративного каміння (в куб.м)	0,119
Сировина будівельна		
44	Сировина для виготовлення цементу (в тоннах)	1,59
45	Крейда і вапняк на вапно, крейда будівельна (в тоннах)	2,36
46	Гіпс (у тоннах)	2,41
47	Керамзитова сировина (в куб.м)	1,40
48	Цегельно-черепична сировина (в куб.м)	0,146
49	Камінь будівельний (у куб.м)	0,706
50	Камінь пиляний (у куб.м)	0,602
51	Глина тугоплавка (в тоннах)	0,663
52	Пісок для виробництва скла (в тоннах)	1,05
53	Польовошпатована сировина (в тоннах)	2,75
54	Каолін первинний (у тоннах)	0,377
55	Перліт (у куб.м)	0,33
56	Сировина для виробництва мінеральної вати (в тоннах)	0,561
57	Піщано-гравійна сировина, пісок будівельний (у куб.м)	0,168
58	Бітуми (в тоннах)	0,79
59	Сировина для вапнування кислих ґрунтів (у тоннах)	1,56
60	Інша будівельна сировина (в тоннах)	1,33
61	Грязі лікувальні (в куб.м)	0,96

Додаток 2

Приклад розрахунку збитків від порушення законодавства про використання та охорону надр при самовільному користуванні надрами

№ з/п	Показники	Позначення	Одиниця виміру	Джерело отримання або розрахунок показників значення	Значення
1	Обсяг самовільно добутого польового шпату	Д	т	Прямий метод (безпосереднє замірювання)	20,04
2	Базова ставка збитків у частках мінімальної заробітної плати	В	м.з.пл./т	Додаток 1	2,75
3	Величина мінімальної заробітної плати	Н	грн.	Закон України "Про державний бюджет України"	960,00
4	Розмір відшкодування	З	грн.	В x N x Д	52905,60

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/71

збитків				
---------	--	--	--	--

Розрахунок: $3 = 20,04 \times 960,0 \times 2,75 = 52905,60$ грн.

Завдання 1. Розрахувати збитків від порушення законодавства про використання та охорону надр при самовільному користуванні надрами. Величина мінімальної заробітної плати станом на 01.01.2021 р.

	1	2	3	4	5	
Перелік мінеральних ресурсів*	1, 6, 15, 23, 31, 38, 44, 49, 11, 28, 30, 57	2, 7, 16, 24, 32, 39, 45, 50, 12, 20, 37, 58	3, 8, 17, 25, 33, 40, 46, 51, 14, 21, 43, 59	4, 9, 18, 26, 34, 41, 47, 52, 13, 22, 55, 61	5, 10, 19, 27, 35, 42, 48, 53, 29, 36, 54, 60, 56	
Д	у кг	3	4	5	6	2
	у тоннах	6	20	10	15	14
	в куб.м	6	8	12	14	16
	у тис.куб.м	60	80	120	140	100

* – назва ресурсу відповідно до порядкового номера Додатку 1.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 9

МЕТОДИКИ ВИЗНАЧЕННЯ РОЗМІРУ ШКОДИ, ЗАПОДІЯНОЇ ВНАСЛІДОК САМОВІЛЬНОГО ЗАЙНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК, ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ДІЛЯНОК НЕ ЗА ЦІЛЬОВИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ, ЗНЯТТЯ ҐРУНТОВОГО ПОКРИВУ (РОДЮЧОГО ШАРУ ҐРУНТУ) БЕЗ СПЕЦІАЛЬНОГО ДОЗВОЛУ

Методика спрямована на визначення розміру шкоди, заподіяної державі, територіальним громадам, юридичним та фізичним особам, на всіх категоріях земель внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу (далі - розмір шкоди).

Розмір шкоди визначається окремо по кожному із зазначених правопорушень.

Розмір шкоди не включає витрати на:

- знесення будинків, будівель і споруд, які самочинно збудовані чи будуються на самовільно зайнятих земельних ділянках чи на земельних ділянках, не відведених в установленому порядку на цю мету;
- приведення земельних ділянок у стан, придатний для їх подальшого використання за цільовим призначенням;
- проведення рекультивації порушених земель.

Розмір шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельної ділянки, визначається:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 72

для всіх категорій земель (крім земель житлової та громадської забудови) за такою формулою:

$$\mathbf{Шс = Пс \times Нп \times Кф \times Кі (1),}$$

де Шс - розмір шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельної ділянки, гривень;

Пс - площа самовільно зайнятої земельної ділянки, гектарів;

Нп - середньорічний дохід, який можна отримати від використання земель за цільовим призначенням, визначений у додатку 1, з урахуванням переліків, наведених у додатках 2 і 3;

Кф - коефіцієнт функціонального використання земель, визначений у додатку 4;

Кі - коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель, який дорівнює добутку коефіцієнтів індексації нормативної грошової оцінки земель за 2020 та наступні роки, що розраховуються Держгеокадастром відповідно до статті 289 Податкового кодексу України;

для земель житлової та громадської забудови за такою формулою:

$$\mathbf{Шс = Пс \times (Нпз \times Кн \times Кк) \times Кф \times Кі (2),}$$

де Шс, Пс, Кф і Кі - мають таке саме значення, як у формулі 1;

Нпз - середньорічний дохід, який можна отримати від використання земель житлової та громадської забудови за цільовим призначенням відповідно до групи населених пунктів за чисельністю населення, визначений у додатку 5;

Кн - коефіцієнт, що застосовується до населених пунктів обласного значення, м. Києва та Севастополя, визначений у додатку 6;

Кк - коефіцієнт, що застосовується до населених пунктів, віднесених до курортних, визначений у додатку 7.

Розмір шкоди, заподіяної внаслідок використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, визначається:

для всіх категорій земель (крім земель житлової та громадської забудови) за такою формулою:

$$\mathbf{Шц = Пн \times 0,33 \times (Нп + Нф \times Кр) \times Ко \times Кі (3),}$$

де Шц - розмір шкоди, заподіяної внаслідок використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, гривень;

Пн - площа земельної ділянки, яка використовується не за цільовим призначенням, гектарів;

0,33 - коефіцієнт для врахування частки середньорічного доходу, що перерозподіляється через державний та місцеві бюджети;

Нп та Кі - мають таке саме значення, як у формулі 1;

Нф - середньорічний додатковий дохід, отриманий внаслідок фактичного використання земельної ділянки не за цільовим призначенням, визначений у додатку 8;

Кр - коефіцієнт, що застосовується для врахування регіональної відмінності формування середньорічного доходу, отриманого від фактичного використання

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/73

земельної ділянки не за цільовим призначенням, визначений у додатку 9;

Ко - коефіцієнт, що застосовується для врахування природоохоронної цінності, наявності обмежень (обтяжень), які зумовлюють особливий режим використання земельної ділянки, визначений у додатку 10;

для земель житлової та громадської забудови за такою формулою:

$$\text{Шц} = \text{Пн} \times 0,33 \times (\text{Нпз} \times \text{Кн} \times \text{Кк} + \text{Нф} \times \text{Кр}) \times \text{Ко} \times \text{Кі} \quad (4),$$

де Шц, Пн, Нф, Кр, Ко та коефіцієнт 0,33 - мають таке саме значення, як у формулі 3, Кі - як у формулі 1, Нпз, Кн, Кк - як у формулі 2.

Розмір шкоди, заподіяної внаслідок зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, визначається за такою формулою:

$$\text{Шг} = \text{Пг} \times \text{Нг} \times \text{Кі} \quad (5),$$

де Шг - розмір шкоди, заподіяної внаслідок зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, гривень;

Пг - площа, на якій виявлено зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, гектарів;

Нг - нормативні втрати від знищення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту), визначені у додатку 11;

Кі - має таке саме значення, як у формулі 1.

Розрахунок розміру шкоди, заподіяної державі, територіальним громадам внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, зняття ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту) без спеціального дозволу, проводиться Держекоінспекцією та її територіальними органами або Держгеокадастром та його територіальними органами, а розміру шкоди, заподіяної юридичним та фізичним особам, - територіальними органами Держгеокадастру.

Додаток 1

Середньорічний дохід від використання земель за цільовим призначенням

Адміністративно-територіальна одиниця та окрема територія	Середньорічний дохід від використання земель за цільовим призначенням, гривень з гектара							
	землі сільськогосподарського призначення	землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	землі оздоровчого призначення	землі рекреаційного призначення	землі історико-культурного призначення	землі лісогосподарського призначення	землі водного фонду	землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення
Автономна Республіка Крим (крім Південного, Південно-Східного та Західного узбережжя)	4921	24702	28382	23654	28713	32351	5731	63073
Південне узбережжя Автономної Республіки Крим	9419	37056	59923	49934	28713	64706	11457	63073
Південно-Східне	5864	37056	35478	29568	29959	38822	8591	63073

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015						Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024	
	Екземпляр № 1						Арк 148/74	

узбережжя Автономної Республіки Крим									
Західне узбережжя Автономної Республіки Крим	4130	24702	42575	35478	28713	48526	8591	63073	
Вінницька область	4204	2470	6306	5257	14980	18907	3463	55190	
Волинська область	3288	19763	7097	5915	16231	13811	4673	67015	
Дніпропетровська область	3569	3707	4733	3942	8738	38109	2051	77529	
Донецька область (крім Азовського узбережжя)	3909	3707	5519	4599	6241	42865	1656	85412	
Азовське узбережжя Донецької області	4535	4940	9461	7883	6241	51437	2479	85412	
Житомирська область	2576	14823	7883	6572	8738	13650	2125	82786	
Закарпатська область	2884	41995	236551	19712	17477	5878	4673	61763	
Запорізька область (крім Азовського узбережжя)	3762	2470	5519	4599	9985	65939	4162	76213	
Азовське узбережжя Запорізької області	3794	1237	9461	7883	6241	72534	6241	76213	
Івано-Франківська область (крім гірської та передгірної частини)	3169	34586	11038	9198	18723	6434	3385	61763	
Гірська та передгірна частина Івано-Франківської області	2336	61763	19712	16424	18723	16083	4061	61763	
Київська область	3822	6177	7883	6572	9985	16690	3472	74903	
Кіровоградська область	3574	2470	4733	3942	6241	41811	3325	48618	
Луганська область	2792	2470	4733	3942	4995	31169	1656	68330	
Львівська область (крім гірської та передгірної частини)	2829	7409	11038	9198	38698	13793	3058	76213	
Гірська та передгірна частина Львівської області	1803	61763	19712	16424	38698	34485	3670	76213	
Миколаївська область (крім Чорноморського узбережжя)	3026	2470	8674	7225	4995	63497	4162	61763	
Чорноморське узбережжя Миколаївської області	4011	2470	11825	9856	4995	69843	6241	61763	
Одеська область (крім Чорноморського узбережжя)	3348	7409	9461	7883	4995	37267	5349	116953	
Чорноморське узбережжя Одеської області	4282	8646	11825	9856	4995	55899	8026	116953	
Полтавська область	3923	3707	7097	5915	7492	34296	3472	60447	
Рівненська область	3431	4940	7883	6572	9985	12951	2553	64389	
Сумська область	3173	2470	7097	5915	9985	18457	3123	56506	
Тернопільська область	3601	8646	8674	7225	16231	21754	3463	53875	
Харківська область	3528	3707	6306	5257	8738	24150	2585	82786	
Херсонська область (крім Чорноморського Азовського узбережжя)	4056	9884	9461	7883	7492	43968	4162	65704	
Чорноморське та Азовське узбережжя	4268	24702	11825	9856	8738	52762	6241	65704	

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015						Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024	
	Екземпляр № 1						Арк 148/ 75	

Херсонської області								
Хмельницька область	4043	2470	6306	5257	14980	18309	3463	56506
Черкаська область	4654	2470	8674	7225	11236	19763	4530	57817
Чернівецька область (крім гірської та передгірної частини)	4075	9884	10252	8541	14980	6071	3385	80159
Гірська та передгірна частина Чернівецької області	2815	24702	19712	16424	14980	15182	4061	80159
Чернігівська область	2709	14823	11038	9198	14980	14713	2833	61763
м. Київ	5294	44870	41296	34416	43421	98855	12979	212557
м. Севастополь та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	13609	24702	28382	23654	28713	42313	3909	90669

Додаток 2

Перелік територій, що належать до морського узбережжя

Адміністративно-територіальна одиниця	Території сільських рад та населених пунктів, що належать до морського узбережжя
Чорноморське узбережжя Одеської області	
Кілійський район	Десантненська, Приморська, м. Вилкове
Татарбунарський район	Базар'янська, Баштанська, Вишнівська, Глибоцька, Дмитрівська, Жовтоярська, Лиманська, Нерушайська, Приморська, Трапівська, Тузлівська, м. Татарбунари
Білгород-Дністровський район	Бритівська, Випасненська, Козацька, Краснокосянська, Миколаївська, Мологівська, Шабівська, Широківська
Овідіопольський район	Дальницька, Калаглійська, Кароліно-Бугазька, Миколаївська, Новоградківська, смт Великодолинське, Овідіополь, Таїрове
Комінтернівський район	Сичавська, смт Чорноморське
м. Іллічівськ	м. Іллічівськ
м. Одеса	м. Одеса
м. Южне	м. Южне
Чорноморське узбережжя Миколаївської області	
Березанський район	Коблівська, Лиманівська, Рибаківська, Тузлівська
Жовтневий район	Галицинівська, Лиманівська, Українська
Очаківський район	Дмитрівська, Іванівська, Козирська, Куцурубська, Парутинська, Покровська, Чорноморська
м. Очаків	м. Очаків
Чорноморське та Азовське узбережжя Херсонської області	
Білозерський район	Дніпровська, Олександрівська, Станіславська, Широкобалківська
Генічеський район	Новодмитрівська, Стрілківська, Фрунзенська, Чонгарська, Щасливцівська, м. Генічеськ
Голопристанський район	Геройська, Збур'ївська, Краснознам'янська, Круглоозерська, Новософіївська, Новофедорівська, Рибальченська, Старозбур'ївська, Чорноморська, м. Гола Пристань
Каланчацький район	Олександрівська, Олексіївська, Роздольненська, Хорлівська
Новотроїцький район	Воскресенська, Громівська, Новомиколаївська, Новомихайлівська, Новопокровська, Сергіївська
Скадовський район	Красненська, Приморська, Радгоспненська, Тарасівська, смт Лазурне, м. Скадовськ
Чаплинський район	Іванівська, Строганівська

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/76

м. Херсон	м. Херсон
Азовське узбережжя Запорізької області	
Бердянський район	Луначарська, Новопетрівська
Приазовський район	Ботіївська, Гірсівська, Дівнинська, Дунаївська, Надеждинська, Новокосянтинівська, Олександрівська, Приморсько-Посадська, Степанівська Перша
Приморський район	Борисівська, Новоолексіївська, Орлівська, Преславська, м. Приморськ
Якимівський район	Атманайська, Давидівська, Охрімівська, смт Кирилівка
м. Бердянськ	м. Бердянськ
м. Мелітополь	м. Мелітополь
Азовське узбережжя Донецької області	
Новоазовський район	Безіменська, Виноградненська, Широкинська, смт Сідове, м. Новоазовськ
Першотравневий район	Іллічівська, Урзуфська, смт Ялта
м. Маріуполь	м. Маріуполь
Південне узбережжя Автономної Республіки Крим	
м. Алушта та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	Лучистівська, Маломаяцька, смт Партеніт, м. Алушта
м. Ялта та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	смт Берегове, Виноградне, Відрадне, Восход, Гаспра, Голуба Затока, Гурзуф, Кацівелі, Кореїз, Краснокам'янка, Курпати, Лівадія, Масандра, Нікіта, Ореанда, Паркове, Понизівка, Санаторне, Симеїз, Советське, Форос, мм. Ялта, Алушка
Південно-Східне узбережжя Автономної Республіки Крим	
Джанкойський район	Заріченська, Медведівська, Чайкинська, Яснополянська
Кіровський район	Владиславівська, Ярполенська, смт Кіровське
Ленінський район	Войковська, Глазівська, Завітненська, Калинівська, Мар'ївська, Мисівська, Семисотська, м. Щолкіне
Нижньогірський район	Ізобільненська, Пшениченська
Советський район	Дмитрівська, Некрасовська, Урожайнівська, Чорноземненська, смт Советський
м. Алушта та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	Малоріченська, Привітненська, м. Алушта
м. Судак та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	Морська, Сонячнодолинська, смт Новий Світ, м. Судак
м. Феодосія та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	Берегівська, смт Коктебель, Курортне, Орджонікідзе, Приморське, Щебетовка, м. Феодосія
м. Армянськ	м. Армянськ
м. Саки	м. Саки
Західне узбережжя Автономної Республіки Крим	
Бахчисарайський район	Піщанівська, Табачненська, Углівська
Красноперекопський район	Новопавлівська, Філатівська
Роздольненський район	Славнівська, Слов'янська, Чернишівська
Сакський район	Охотниківська, Суворовська, Фрунзенська, Штормівська, смт Новофедорівка
Сімферопольський район	Кольчугінська, смт Миколаївка
Чорноморський район	Далеківська, Медведівська, Міжводненська, Новосільська, Окунівська, Оленівська, смт Чорноморське
м. Євпаторія	м. Євпаторія
м. Севастополь та адміністративно-територіальні	Орлинівська, Тернівська, Андріївська, Верхньосадівська, смт Кача, мм. Севастополь, Балаклава, Інкерман

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/77

одиниці, які входять до його складу	
-------------------------------------	--

Додаток 3

Перелік районів та міст обласного значення, що належать до гірських та передгірних

Найменування області	Райони та міста обласного значення, що належать до гірських та передгірних
Закарпатська	Великобerezнянський, Воловецький, Іршавський, Міжгірський, Мукачевський, Перечинський, Рахівський, Свалявський, Тячівський, Хустський
Івано-Франківська	Богородчанський, Верховинський, Долинський, Калуський, Косівський, Надвірнянський, Рожнятівський, Тисменицький райони, м. Болехів, Калуш, Коломия, Яремче
Львівська	Дрогобицький, Самбірський, Сколівський, Старосамбірський, Стрийський, Турківський райони, м. Борислав, Дрогобич, Самбір, Стрий, Трускавець
Чернівецька	Вижницький, Герцаївський, Глибоцький, Путильський, Сторожинецький

Додаток 4

Коефіцієнти функціонального використання земель

Функціональне використання земель	Значення коефіцієнта
Природні території та об'єкти природно-заповідного фонду (природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, регіональні ландшафтні парки, заказники, пам'ятки природи, заповідні урочища)	10
Штучно створені об'єкти природно-заповідного фонду (ботанічні сади, дендрологічні парки, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва)	5
Землі промисловості (харчової, тютюнової, текстильної промисловості, виробництва готового одягу та хутра, шкіри та шкіряного взуття, обробки деревини та виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та картону, видавничої справи, поліграфічної промисловості, відтворення друкованих матеріалів, виробництва коксу, продуктів нафтопереробки та ядерного палива, хімічного виробництва, гумової та пластмасової промисловості, виготовлення інших неметалевих мінеральних виробів, металургії, обробки металу, виробництва машин та устаткування, канцелярських та електронно-обчислювальних машин, електричних машин і апаратури, устаткування для радіо, телебачення та зв'язку, медичних приладів та інструментів, точних вимірювальних пристроїв, оптичних пристроїв і годинників, автомобілів, іншого транспортного устаткування, меблів та інших видів виробництва, переробки відходів, будівництва)	1,2
Землі комерційного та іншого використання (торгівлі транспортними засобами та їх ремонту, оптової торгівлі та посередництва у торгівлі, роздрібною торгівлі побутовими товарами та їх ремонту, готелів, фінансового посередництва, допоміжної діяльності у сфері фінансів та страхування, операцій з нерухомістю, здавання під найм без обслуговуючого персоналу, діяльності у сфері інформатизації, досліджень та розробок, послуг, які надаються переважно юридичним особам, діяльності у сфері відпочинку і розваг, культури та спорту, індивідуальних послуг)	2,5
Інші землі	1

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/78

Додаток 5

Середньорічний дохід від використання земель житлової та громадської забудови за цільовим призначенням відповідно до групи населених пунктів за чисельністю населення

Групи населених пунктів за чисельністю населення, тис. чоловік	Середньорічний дохід від цільового використання земель житлової та громадської забудови, гривень з гектара
до 0,2	18516
від 0,2 до 1	25921
від 1 до 3	33330
від 3 до 10	37033
від 10 до 20	59251
від 20 до 50	92582
від 50 до 100	111098
від 100 до 250	129615
від 250 до 500	148131
від 500 до 1000	185164
від 1000 і більше	259229

Додаток 6

Коефіцієнти, що застосовуються до населених пунктів обласного значення, м. Києва та Севастополя

Групи населених пунктів за чисельністю населення, тис. чоловік	Значення коефіцієнта
від 20 до 50	1,2
від 50 до 100	1,4
від 100 до 250	1,6
від 250 до 500	2
від 500 до 1000	2,5
від 1000 і більше	3

Додаток 7

Коефіцієнти, що застосовуються до населених пунктів, віднесених до курортних

Окремі території, на яких розташовані населені пункти, віднесені до курортних	Значення коефіцієнта
Південне узбережжя Автономної Республіки Крим	3
Південно-Східне узбережжя Автономної Республіки Крим	2,5
Західне узбережжя Автономної Республіки Крим	2,2
Чорноморське узбережжя Миколаївської, Одеської та Херсонської областей	2
Гірські та передгірні райони Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської та Чернівецької областей	2,3
Узбережжя Азовського моря, а також інші курортні місцевості	1,5

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/79

Додаток 8

Середньорічний додатковий дохід, отриманий внаслідок фактичного використання земельних ділянок не за цільовим призначенням

гривень з гектара

Цільове призначення земельної ділянки	Фактичне використання земельних ділянок				
	Виробництво сільськогосподарської продукції	Поточне будівництво, проведення геологорозвідувальних, пошукових та інших робіт	Забудова об'єктами промисловості, дорогами	Забудова житловими будинками, гуртожитками, комерційними та торговельними об'єктами, спортивними спорудами, кемпінгами, турбазами, пансіонатами, будинками для відпочинку, садовими та дачними будинками з господарським і будівлями і дворами	Відкриті розробки, кар'єри, шахти та відповідні споруди
Землі сільськогосподарського призначення		34540	69080	172700	82896
Землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення	3583	30005	60015	150031	72014
Землі оздоровчого призначення	3583	31114	62223	155563	74668
Землі рекреаційного призначення	3583	29246	58488	146222	70188
Землі історико-культурного призначення	3583	28602	57200	143008	68643
Землі лісогосподарського призначення	3583	26537	53075	132687	63690
Землі водного фонду	3583	34374	68749	171872	82500
Землі житлової та громадської забудови, промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення	3583	18167	36334	108996	14533

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/80

Додаток 9

Коефіцієнти, що застосовуються для врахування регіональної відмінності формування середньорічного доходу, отриманого від фактичного використання земельних ділянок не за цільовим призначенням

Адміністративно-територіальна одиниця	Значення коефіцієнта
Автономна Республіка Крим	1,26
Області:	
Вінницька	0,9
Волинська	1,14
Дніпропетровська	1,03
Донецька	1,27
Житомирська	1,01
Закарпатська	1,14
Запорізька	0,93
Івано-Франківська	1,28
Київська	1,01
Кіровоградська	0,9
Луганська	1,02
Львівська	1,02
Миколаївська	0,85
Одеська	0,91
Полтавська	0,97
Рівненська	1,01
Сумська	0,84
Тернопільська	0,92
Харківська	0,95
Херсонська	0,89
Хмельницька	0,8
Черкаська	1
Чернівецька	0,76
Чернігівська	0,87
м. Київ	7,99
м. Севастополь та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	4,01

Додаток 10

Коефіцієнти, що застосовуються для врахування природоохоронної цінності, наявності обмежень (обтяжень), які зумовлюють особливий режим використання земельних ділянок*

Територія з особливим режимом використання земель	Значення коефіцієнта
Природні території та об'єкти природно-заповідного фонду	10
Штучно створені об'єкти природно-заповідного фонду	5
Охоронні зони навколо цінних природних об'єктів	3,5
Охоронні зони навколо об'єктів культурної спадщини	4
Охоронні зони навколо гідрометеорологічних станцій	2
Особливо цінні землі сільськогосподарського призначення	2,5
Округ санітарної (гірничо-санітарної) охорони у лікувально-оздоровчих місцевостях і на території курортів	4

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 81

Прибережні захисні смуги уздовж річок, навколо водойм та на островах	4,5
Прибережні захисні смуги уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах	5
Водоохоронні зони уздовж морів, навколо озер, водосховищ та інших водойм	1,5
Охоронні зони наземних, надземних і підземних трубопроводів	2,5
Охоронні зони уздовж повітряних і підземних кабельних ліній зв'язку, а також навколо випромінювальних споруд телерадіостанцій та радіорелейних ліній	1,5
Охоронні зони уздовж повітряних і підземних кабельних ліній електропередачі	1,5
Захисні, охоронні та інші зони з особливими умовами користування навколо військових та інших оборонних об'єктів	1,5
Зони відчуження та безумовного (обов'язкового) відселення, що зазнали радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи	2
Зона санітарної охорони навколо об'єктів, у яких є підземні та відкриті джерела водопостачання, водозабірні та водоочисні споруди, водоводи, об'єкти оздоровчого призначення	6
Санітарно-захисні зони навколо об'єктів, які є джерелом виділення шкідливих речовин, запахів, підвищеного рівня шуму, вібрації, ультразвукових і електромагнітних хвиль, електронних полів, іонізуючих випромінювань	1,5
Прикордонна смуга уздовж державного кордону України	3
Сільськогосподарські угіддя, включені в установленому порядку до складу екомережі	3
Землі, зарезервовані для заповідання	4

* За наявності кількох обмежень (обтяжень), які зумовлюють особливий режим використання земельної ділянки, застосовується найвище значення коефіцієнта.

Додаток 11

Нормативні втрати від знищення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту)

Адміністративно-територіальна одиниця	Нормативні втрати від знищення ґрунтового покриву (родючого шару ґрунту), гривень з гектара
Автономна Республіка Крим	74585
Області:	
Вінницька	63018
Волинська	55480
Дніпропетровська	64830
Донецька	66854
Житомирська	42717
Закарпатська	40740
Запорізька	76797
Івано-Франківська	41549
Київська	58005
Кіровоградська	52279
Луганська	55756
Львівська	56267
Миколаївська	64591
Одеська	58732
Полтавська	74010

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 82

Рівненська	72865
Сумська	66914
Тернопільська	67838
Харківська	60553
Херсонська	64605
Хмельницька	86603
Черкаська	98207
Чернівецька	70138
Чернігівська	45458
м. Київ	118825
м. Севастополь та адміністративно-територіальні одиниці, які входять до його складу	240639

Завдання 1. Використання земельної ділянки земель лісогосподарського призначення під будівництво площею 0,3 га прикордонної смуги уздовж держкордону України на території п.п. Порубне Чернівецької області.

Завдання 2. Розрахувати розмір шкоди, заподіяної самовільним захопленням 20 га земель с/г призначення на території Шабівської сільради Білгород-Дністровського району Одеської області.

Завдання 3. Нецільове використання 10 га земель оздоровчого призначення під присадибні ділянки Коблівської сільради Миколаївської області Березанського району.

Завдання 4. Самовільне заняття земель житлової забудови на території смт Партеніт 0,5 га (Південне узбережжя Автономної Республіки Крим).

Завдання 5. Нецільове використання земель житлової та громадської забудови під забудову дорогами на території Житомирської області (м. Житомир) на площі 2 га.

Завдання 6. Зняття родючого шару ґрунту без дозволу на площі 20 га для будівництва котеджних містечок на території с. Глибочиці Житомирського району Житомирської області.

Значення коефіцієнта індексації нормативної грошової оцінки сільськогосподарських угідь, земель населених пунктів та інших земель несільськогосподарського призначення за 2019 рік становить 1,0. Коефіцієнт індексації нормативної грошової оцінки земель застосовується кумулятивно залежно від дати проведення нормативної грошової оцінки земель. Коефіцієнти індексації нормативної грошової оцінки земель становлять: 1996 рік – 1,703, 1997 рік – 1,059, 1998 рік – 1,006, 1999 рік – 1,127, 2000 рік – 1,182, 2001 рік – 1,02, 2005 рік – 1,035, 2007 рік – 1,028, 2008 рік – 1,152, 2009 рік – 1,059, 2010 рік – 1,0, 2011 рік – 1,0, 2012 рік – 1,0, 2013 рік – 1,0, 2014 рік – 1,249, 2015 рік – 1,433 (крім сільськогосподарських угідь) та 1,2 для сільськогосподарських угідь (рілля, перелоги, сіножаті, пасовища, багаторічні насадження), 2016 рік – для сільськогосподарських угідь (рілля, багаторічні насадження, сіножаті, пасовища та перелоги) – 1,0, для земель несільськогосподарського призначення – 1,06, 2017 рік – 1,0, 2018 рік – 1,0. Нормативна грошова оцінка земель за 2002, 2003,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/83

2004 та 2006 роки не індексувалася.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 10 РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ПОВОДЖЕННЯ З ПРОМИСЛОВИМИ ВІДХОДАМИ

Паспорт на відходи підприємства

Державному обліку та паспортизації підлягають в обов'язковому порядку всі відходи, що утворюються на території України, і на які поширюється дія Закону України «Про відходи» від 05 березня 1998 року № 187/98-ВР, (далі – Закон України «Про відходи»). Державний облік та паспортизація відходів здійснюються у порядку, що встановлюється Кабінетом Міністрів України.

Відповідно до вимог Постанови Кабінету Міністрів України від 01.08.1999 року № 2034 «Про затвердження Порядку ведення державного обліку та паспортизації відходів» (далі – Постанова), паспортизація відходів – процес послідовного збирання, узагальнення та зберігання відомостей про кожний конкретний вид відходів, їх походження, технічні, фізико-хімічні, технологічні, екологічні, санітарні, економічні та інші показники, методи їх вимірювання і контролю, а також про технології їх збирання, перевезення, зберігання, оброблення, утилізації, видалення, знешкодження і захоронення.

Згідно з пунктом 9 згаданої Постанови паспортизація відходів ведеться підприємствами з метою їх вичерпної ідентифікації та визначення оптимальних шляхів поводження з ними.

Паспортизація відходів передбачає складення і ведення:

- паспортів відходів;
- паспортів місць видалення відходів («Екологія підприємства», №8, 2018)
- реєстрових карт об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів відповідно до державного класифікатора ДК 005-96 «Класифікатор відходів» та номенклатури відходів.

Форми паспортів відходів та інструкції щодо їх ведення розробляються Мінприроди за участю інших зацікавлених центральних органів виконавчої влади й затверджуються ним за погодженням з МОЗ.

Від об'єктивності і точності даних, що входять до паспорта залежить розмір платежів суб'єкта господарювання, що продукує відходи. Паспорт надасть можливість власнику відходів в подальшому відображати у ньому всі зміни даних щодо цих відходів, та технології поводження з ними.

Реєстрові карти

Відповідно до наказу Міністерства охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки України від 17 лютого 1999 року № 41 затверджено Інструкцію щодо складання реєстрових карт об'єктів утворення,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 84

оброблення та утилізації відходів.

Реєстрова карта об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів складається з двох форм:

- реєстрова карта об'єкта утворення відходів (далі – ОУВ) – заповнюється організаціями, що являються утворювачами відходів;
- реєстрова карта об'єкта оброблення та утилізації відходів (далі – ООУВ) – заповнюється організаціями, що здійснюють операції поводження з відходами.

Обласні держадміністрації визначають перелік ОУВ та ООУВ, що підлягають реєстрації, та надсилають їх власникам повідомлення про необхідність складання реєстрових карт і строк їх реєстрації та про необхідність подання відповідних форм звітності.

Подані власниками ОУВ та ООУВ реєстрові карти розглядаються обласними держадміністраціями у місячний строк. У разі незатвердження реєстрової карти на адресу власника ОУВ та ООУВ надсилається лист із зазначенням причини незатвердження і встановленням терміну її повторного подання.

Щорічно власники ОУВ та ООУВ подають обласним держадміністраціям дані про зміни у діяльності своїх об'єктів для внесення відповідних змін до реєстрових карт та реєстру.

Реєстрова карта складається за матеріалами інвентаризації ОУВ чи ООУВ на підставі всього комплексу наявної інформації, включаючи матеріали виробничої паспортизації відходів, дані прибутково-видаткових документів, дані спеціальних робіт, відомості спеціально уповноважених органів виконавчої влади у сфері поводження з відходами. За відсутності потрібних даних щодо ОУВ чи ООУВ власники цих об'єктів здійснюють на вимогу місцевої державної адміністрації потрібний обсяг досліджень чи робіт, достатній для заповнення відповідної форми реєстрової карти. Обсяг і терміни проведення відповідних робіт погоджуються з місцевою державною адміністрацією, відповідальною за ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів, а також з органом Мінекобезпеки на місці.

Декларація про утворення відходів

Для обліку обсягів утворення, оброблення, знешкодження, утилізації та видалення відходів передбачили щорічне подання декларації про відходи. Такий процес установлений згідно зі статтею 17 ЗУ «Про відходи», постановою КМУ від 18.02.2016 № 118 «Про затвердження Порядку подання декларацій про відходи».

Відтак суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить виключно до утворення відходів, для яких показник загального утворення відходів від 50 до 1000, зобов'язані подавати декларацію про відходи за формою згідно з додатком до постанови Кабінету Міністрів України від 18.02.2016 №118 «Про затвердження Порядку подання декларацій

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/85

про відходи та її форми”.

Декларація подається один раз на рік одночасно в паперовій та електронній формі до центру надання адміністративних послуг, який передає її відповідно до органу виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань охорони навколишнього природного середовища, обласної, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій (далі - дозвільний орган), або через електронну систему здійснення дозвільних процедур у сфері поводження з відходами, порядок функціонування якої визначається Мінприроди, до 20 лютого року, що настає за звітним.

Слід зауважити, якщо суб'єкт господарювання має в складі філії або інші відокремлені підрозділи без статусу юридичної особи, які провадять свою діяльність в різних регіонах (у межах певної адміністративно-територіальної одиниці) України, такий суб'єкт господарювання подає декларацію за місцем провадження діяльності філією або іншим відокремленим підрозділом.

Показник загального утворення відходів (Пзув), розраховується за формулою:

$$\text{Пзув} = 5000 \times m_1 + 500 \times m_2 + 50 \times m_3 + 1 \times m_4,$$

де m_1 , m_2 , m_3 , m_4 – умовні одиниці, значення яких дорівнюють кількості утворених відходів за класами небезпеки (1, 2, 3, 4 класи відповідно).

Тобто, щоб розрахувати показник загального утворення відходів, підприємству потрібно підняти інформацію про утворення відходів за рік, що минув. Ця інформація міститься в актах здачі відходів на утилізацію чи видалення, формі первинного обліку відходів № 1-ВТ «Облік відходів та пакувальних матеріалів і тари», звіті статистичного спостереження № 1-відходи (річна) «Утворення та поводження з відходами» тощо.

Дозвільний орган протягом п'яти робочих днів з дня отримання декларації розглядає та здійснює її реєстрацію або надсилає повідомлення із вичерпним переліком зауважень щодо необхідності виправлення/уточнення наданих відомостей. Суб'єкт господарювання, що подав декларацію, в п'ятиденний строк з дня отримання повідомлення подає виправлену декларацію або уточнену інформацію.

Складання та реєстрація декларації про відходи

Відповідно до ст. 17 Закону України "Про відходи" суб'єкти господарської діяльності у сфері поводження з відходами, діяльність яких призводить до утворення відходів, для яких Пзув від 50 до 1000, зобов'язані щорічно в термін до 20 лютого заповнювати декларацію про утворення відходів на підприємстві і реєструвати її за формою і в Порядку, затвердженому Постановою КМУ № 118 від 18.02.2016.

Перелік матеріалів, що надаються Замовником для розробки декларації:

– Копії договорів з ліцензіями на передачу відходів іншим власникам на

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 86

поточний рік.

– Фактичні дані про обсяги токсичних відходів та обсяги утворення, використання та поставку відходів як вторинної сировини і відходів виробництва за поточний рік (Форма № 1-відходи за минулий рік).

– Обсяг, відходів по кожному виду окремо, який планується утворити у поточному році.

– Копії, завірені печаткою підприємства: довідки з ЄДРПОУ, Свідоцтва про державну реєстрацію підприємства, свідоцтва платника ПДВ.

– Усі копії повинні бути завірені печаткою підприємства і підписом «Копія вірна».

Інвентаризація відходів

Всі суб'єкти господарювання, які мають справу з утворенням забруднюючих речовин, згідно ст.17 Закону України «Про відходи», зобов'язуються виконувати інвентаризацію своїми силами не рідше рази на рік. Відповідно до Порядку ведення державного обліку та паспортизації відходів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 01 листопада 1999 року № 2034 (далі – Порядок № 2034), інвентаризація відходів – комплекс разових організаційно-технічних заходів з виявлення, ідентифікації, опису і реєстрації відходів, обліку обсягів їх утворення, утилізації та видалення, а також виявлення і обстеження місць утворення відходів і об'єктів поводження з ними. Пунктом 8 Порядку № 2034 встановлено, що інвентаризація відходів проводиться на загальних методологічних засадах відповідно до законодавства.

У технічному звіті про інвентаризацію вказуються технологічні, фізико-хімічні, санітарні, екологічні та інші параметри відходів, що утворюються на підприємстві, описуються методи їх контролю та вимірювання, технології транспортування, зберігання, утилізації, обробки, видалення і поховання. Дана інформація є необхідною для отримання дозволу на здійснення операцій у сфері поводження з відходами, дозволу на утворення та розміщення відходів.

Погоджений звіт з інвентаризації відходів є безстроковий, проте він потребує коригування в разі суттєвих змін технології та обсягів виробництва, які впливають на кількість видів утворюваних відходів, їх обсяги, склад та інші властивості.

Документи, що вимагаються для підготовки документації по відходам:

– Копії договорів на передачу відходів іншим власникам на поточний рік (Завірені печаткою підприємства на кожному аркуші та «Копія вірна»);

– Копії актів про передачу відходів за минулий рік;

– Форма первинної звітної документації № 1-ВТ "Облік відходів та пакувальних матеріалів и тари" ;

– Фактичні дані про кількість токсичних відходів та обсяги їх утворення, використання і поставка відходів як вторинної сировини і відходів виробництва за поточний і попередній рік (Форма № 1-відходи).

– Наказ про призначення відповідальних осіб у сфері поводження з

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 87

відходами;

- Копії, завірені печаткою підприємства:
- довідки з ЄДРПОУ
- свідоцтва про державну реєстрацію підприємства
- свідоцтва платника ПДВ

Завдання 1. Ознайомитися з теоретичним матеріалом. На основі теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти мають скласти по двадцять тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей. Знайти форми вище зазначених документів (по можливості заповненні та незаповнені).

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 11 РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ САНІТАРНО- ЗАХИСНОЇ ЗОНИ ПІДПРИЄМСТВА

Санітарно-захисна зона (СЗЗ) – це територія, яка відділяє підприємства, їх окремі споруди з технологічними процесами, які є джерелами впливу на середовище перебування людини, від житлової забудови, ландшафтно-рекреаційної зони, зон відпочинку, курорту. Санітарно-захисна зона є обов'язковим елементом будь-якого об'єкту, який є джерелом впливу на середовище перебування і здоров'я людини.

Санітарно-захисна зона – це особлива функціональна зона, яка відділяє підприємство від селітебної зони, або від інших зон функціонального використання території з нормативно закріпленими підвищеними вимогами до якості довкілля. Санітарно-захисна зона підприємства - спеціальна територія, для якої законодавчо передбачений особливий режим використання. Введення обмежень експлуатації для санітарно-захисної зони - необхідний захід, покликаний забезпечити зменшення негативної хімічної, фізичної дії на повітря до встановленої норми.

Показники на межах, якими лімітовані санітарно захисні зони промислових підприємств повинні укладатися у величини прийнятного ризику для здоров'я населення і в установлені гігієнічні нормативи. Будучи захисним бар'єром, СЗЗ забезпечує необхідний рівень безпеки і збереження здоров'я населення в районі місцезнаходження підприємства при його штатному режимі роботи.

Проект обґрунтування санітарно-захисної зони

При розробці проекту СЗЗ і проведенні санітарно-епідеміологічної експертизи документації (матеріалів) по встановленню розмірів санітарно-захисних зон підприємств, промислових об'єктів і виробництв, груп промислових об'єктів і виробництв, споруд використовуються наступні поняття, встановлені законодавством і санітарними нормами і правилами.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/88

Межі санітарно-захисної зони встановлюються від джерел хімічного, біологічного і /або фізичного впливу, або від межі промислового майданчика до її зовнішньої межі в заданому напрямі. Межа санітарно-захисної зони підприємства на графічних матеріалах (генплан міста, схема територіального планування та ін.) за межами промислового майданчика позначається спеціальними інформаційними знаками. Розміри і межі санітарно-захисної зони підприємства визначаються в проекті СЗЗ.

Санітарний розрив - відстань від джерел хімічного, біологічного і фізичного впливу (забруднення), що зменшує ці впливи до значень гігієнічних нормативів і величин прийнятного ризику для здоров'я населення. Джерела впливу (забруднення) на середовище існування і здоров'я людини (забруднення атмосферного повітря і несприятлива дія фізичних чинників) - об'єкти, для яких рівні створюваного забруднення за межами промислового майданчика перевищують 0,1 ГДК (ОБРВ) і ПДР.

Нормативний розмір санітарно-захисної зони – розмір СЗЗ, встановлений для промислових об'єктів, виробництв і споруд, що є джерелами впливу на середовище існування і здоров'я людини, відповідно до санітарної класифікації підприємств, споруд і інших об'єктів. На даний час, проект обґрунтування санітарно-захисної зони (СЗЗ) розробляється для промислових компаній і виробництв, які є джерелами забруднення довкілля і негативного впливу на здоров'я людини. Розробка проекту СЗЗ може бути однаково актуальна для підприємств, які знаходяться на стадії будівництва, та для тих, хто вже зміцнив свої позиції на ринку.

Розробка проекту обґрунтування санітарно-захисної зони проводиться:

- Для промислових підприємств, що будуються і реконструюються;
- Для підприємств, що знаходяться в зоні житлової забудови;
- Для діючого підприємства по зверненню керівництва.

Обґрунтування розміру санітарно-захисної зони вимагається для об'єктів, що будуються і реконструюються, а також компаній, що модернізують виробництво, та використовують технології, не мають аналогів на території України. Знадобиться розробка проекту СЗЗ і при збільшенні обсягів виробництва. Розробка проекту санітарно-захисної зони вимагається для діючих промислових об'єктів і виробництв I, II і III і IV класів небезпеки, які розташовуються біля житлових будівель, у випадку якщо їх діяльність пов'язана з перевищенням встановлених гігієнічних нормативів або викликає невдоволення і скарги населення.

Розрахунок СЗЗ може проводитись по зверненню керівництва підприємства або адміністрації будь-якого населеного пункту. На сьогодні проект санітарно-захисної зони підприємства обов'язково входить до складу встановленої законодавством України проектної документації, необхідної при проведенні реконструкції об'єктів і будівництві нових підприємств.

Етапи проектування санітарно захисної зони. Проектування санітарно-

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідас ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 89

захисних зон - багатостадійний процес, що включає декілька етапів роботи:

- обстеження підприємства, виявлення і оцінка рівнів впливів, пов'язаних з хімічним забрудненням атмосферного повітря і фізичними факторами відповідно до санітарно-гігієнічних вимог;
- розробка проекту обґрунтування санітарно-захисної зони по сукупності впливів підприємства відповідно до санітарно-гігієнічних вимог;
- оцінка ризику здоров'ю населення (у разі розробки документації для об'єктів, що представляють підвищену екологічну небезпеку);
- розробка заходів, що забезпечують дотримання санітарно-гігієнічних нормативів (при необхідності);
- оцінка бюджету заходів по впорядкуванню СЗЗ (при необхідності);
- розробка програми натурних вимірів і досліджень на межі розрахункової СЗЗ і на межі житлової забудови;
- супровід розгляду проекту обґрунтування СЗЗ в органах державного нагляду як на регіональному рівні, так і на рівні МОЗ України;

При проведенні державної експертизи проектної документації, що містить матеріали обґрунтування меж СЗЗ, – технічний супровід розгляду матеріалів в органах експертизи. У випадку, якщо орієнтовний розмір санітарно-захисної зони не дотримується, проект СЗЗ дозволяє обґрунтувати скорочення розміру санітарно-захисної зони підприємства. Підприємство зацікавлене в розробці проекту обґрунтування розміру санітарно-захисної зони і затвердженні меж санітарно-захисної зони в якості лінії містобудівного регулювання, оскільки в даному випадку підприємство захищає себе від необґрунтованих претензій з боку людей, що проживають поруч, а також і від місцевих органів державного природоохоронного і санітарного контролю; до того ж - від спроб побудувати нове житло або інші об'єкти з нормованими показниками якості середовища в межах встановленої межі СЗЗ.

Скорочення СЗЗ

Санітарна зона і її проект, як нормативний документ, розробляються для виробничих компаній один раз і залишаються актуальними упродовж усього терміну існування об'єкту, за умови незмінності технологічних процесів і шкідливих впливів на довкілля.

В деяких випадках можливий перегляд розмірів і скорочення СЗЗ, яке вимагає повторних розрахунків і обґрунтування проекту. У разі, якщо підприємство змінило технології виробництва, зробивши його безпечнішим з точки зору екології і фізичного впливу, розмір СЗЗ цілком може бути скорочений.

Розробляючи проект скорочення (обґрунтування) санітарно-захисної зони підприємства, фахівцями ТОВ «НПП «ЕКОЗАХИСТ» враховується сукупність негативних впливів (хімічний, фізичний) на населення і довкілля. Так, на збільшення або зменшення санітарно-захисної зони можуть вплинути виміри рівнів шуму і концентрації шкідливих речовин в повітрі на межі СЗЗ. Житлова

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 90

забудова, що знаходиться в межах орієнтовної СЗЗ, є основою для скорочення фактичних розмірів СЗЗ.

Проект розрахункової СЗЗ розробляється з урахуванням існуючих містобудівних обмежень і перспективних містобудівних планів розвитку району розташування підприємств. Розмір СЗЗ може бути зменшений, виходячи із скорочення негативного впливу підприємства на довкілля. Розробка такої документації, як проект скорочення (обґрунтування) СЗЗ промислового об'єкту, може здійснюватися фахівцями вашого підприємства, що мають відповідну екологічну освіту і досвід ведення подібних справ. Професійна допомога фахівців ТОВ «НПП «ЕКОЗАХИСТ» дозволить уникнути прикрих помилок і скоротити терміни розробки і узгодження проекту СЗЗ і час отримання іншої екологічної документації.

Основою для розробки проекту СЗЗ є:

– ДСП-201-97 "Державні санітарні правила охорони атмосферного повітря населених місць (від забруднення хімічними і біологічними речовинами)";

– ДСП-173-96 «Державні санітарні правила планування та забудови населених пунктів»;

– Наказ МОЗ України №184 «Про затвердження методичних рекомендацій» Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря», від 13.04.2007г. затвердження методичних рекомендацій "Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря", Про затвердження методичних рекомендацій "Оцінка ризику для здоров'я населення від забруднення атмосферного повітря" №184; від 13.04.2007р.;

– ДБН України 360-92** «Планування та забудова міських і сільських поселень»;

– ДБН А.2.2-3-2004 «Проектування. Склад, порядок розроблення, погодження та затвердження проектної документації для будівництва»;

– п. 2.5. «Інструкція про загальні вимоги до оформлення документації, у якій обґрунтовуються обсяги викидів для одержання дозволу на викид забруднюючих речовин в атмосферне повітря для підприємств, установ, організацій і фізичних осіб - підприємців» №108 від 09.03.2006р. Мінприроди України.

–

Завдання 1. Ознайомитися з теоретичним матеріалом. На основі теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти мають скласти по десять тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей. Знайти форми вище зазначених документів (по можливості заповненні та незаповненні).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/91

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 12

РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО СТРАТЕГІЧНОЇ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ

Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) документів державного планування дає можливість здійснити всебічний аналіз можливого впливу планованої діяльності на довкілля та запобігти або пом'якшити можливі негативні екологічні наслідки. Така оцінка – це новий інструмент реалізації екологічної політики, який базується на простому принципі: легше запобігти негативним для довкілля наслідкам діяльності на стадії планування, ніж виявляти та виправляти їх на етапі впровадження стратегічних ініціатив.

СЕО можна здійснювати на різних рівнях: міждержавному, національному, регіональному, місцевому.

Переваги СЕО:

1) Забезпечує високий рівень захисту довкілля. СЕО дає змогу визначити, до яких наслідків для довкілля й здоров'я людей може призвести реалізація пропонуваніх ініціатив, надає відповідальним інституціям чи особам рекомендації щодо пом'якшення цих наслідків і пропонує альтернативні шляхи розвитку.

2) Сприяє сталому розвитку й екологізації економіки. СЕО дає змогу державним органам об'єднати вирішення природоохоронних завдань (як-от збереження біорізноманіття або зниження негативного впливу на клімат) з досягненням економічних цілей.

3) Підвищує якість програм. СЕО спонукає розробників ДДП розглядати весь спектр наслідків і можливостей, щоб обрати оптимальний варіант для збалансованого розвитку міста, регіону чи країни.

4) Сприяє вдосконаленню системи управління та партнерству влади й громади. СЕО передбачає чіткі процедури консультацій і комунікації між ключовими органами влади, представниками бізнесу та громадянського суспільства, що сприяє ухваленню більш обґрунтованих і врівноважених рішень. Проведення СЕО сприяє підвищенню загальної прозорості ухвалення стратегічних рішень і дає можливість на ранній стадії планування та розробки ДДП врахувати думки й пропозиції основних зацікавлених сторін.

5) Запобігає помилкам, які можуть дорого коштувати. СЕО допомагає вчасно запобігти екологічно несталім варіантам розвитку та помилкам, які виникають у процесі планування через нехтування охороною довкілля й здоров'ям населення.

Стратегічна екологічна оцінка є практичним інструментом для реалізації концепції сталого розвитку через врахування екологічних аспектів у процесах ухвалення рішень політичного, економічного й соціального характеру. Поява

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 92

концепції сталого розвитку пов'язана з необхідністю розв'язання екологічних проблем, врахування питань охорони довкілля в процесах планування та ухвалення рішень щодо соціально економічного розвитку територіальних одиниць різного масштабу.

Метою СЕО є забезпечення високого рівня охорони довкілля через виявлення й урахування ймовірних екологічних наслідків пропонованих документів державного планування (скорочено: ДДП) задля забезпечення збалансованого розвитку міст і регіонів. Інакше кажучи, СЕО робить ДДП більш «зеленими», що дає можливість зменшити їх негативний вплив на довкілля та покращити не лише стан довкілля, а й здоров'я та безпеку життєдіяльності населення.

У багатьох країнах Європи й Америки досвід реалізації СЕО налічує вже десятки років і підтверджує свою не лише доцільність, а й ефективність для досягнення сталого розвитку та уникнення негативного впливу на довкілля.

США першими застосували ОВНС.

ОВНС – оцінка впливу на навколишнє середовище, що є першою стадією розвитку екологічної оцінки. Хоча процедури ОВНС і СЕО досить схожі, вони оцінюють різні види діяльності. ОВНС здійснюють щодо проектної документації чітко визначеної планованої діяльності, що може мати вплив на довкілля (наприклад, будівництво свиноферми, заводу з виробництва акумуляторів, будівництво дороги чи гірськолижної траси). СЕО ж застосовують під час планування майбутньої діяльності (розроблення стратегій, програм і планів, інших документів державного планування) державною владою будь якого адміністративного рівня.

1969 р. – Закон про національну політику у сфері навколишнього середовища зобов'язав усі федеральні агенції брати до уваги й оцінювати екологічні наслідки проектів законодавчих документів і проектів господарської діяльності.

Канада – перша країна, яка застосувала повноцінну СЕО. **1990 р.** – Директива про екологічну оцінку проектів політик, планів і програм (оновлена в 1999 році) визначила необхідність розгляду міністерствами та відомствами потенційних впливів на довкілля політик, планів і програм, додатково чітко визначила зобов'язання міністерств і відомств. **1992 р.** – Закон про екологічну оцінку (оновлений у 2012 році) є основою для федеральної практики екологічної оцінки ініціатив у сфері державної політики та розвитку. **1994 р.** – створено Канадське агентство з екологічної оцінки. **1995 р.** – запроваджено посаду комісара з охорони довкілля та збалансованого розвитку.

У Європейському Союзі 27 країн – членів ЄС застосовують СЕО. **2001 р.** – Директива 2001/42/ЄС про оцінку впливу окремих планів і програм на навколишнє середовище⁷ (Директива СЕО) зобов'язала всі країни ЄС проводити СЕО. **1997 р.** – приєднання до Конвенції Еспо. **2008 р.** – ратифікація Протоколу про СЕО до Конвенції Еспо.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/93

Чеська Республіка. 2000 р. – постанова уряду «Про стратегію регіонального розвитку Чеської Республіки» № 682 встановила керівні вказівки щодо стратегічної екологічної оцінки концепцій регіонального розвитку.

Німеччина. 1994 р. – здійснено одну з перших СЕО в країні: на основі комплексного підходу план землекористування міста Ерланген було розроблено в поєднанні з інтегральним ландшафтним планом.

Словаччина. 2000 р. – уперше застосовано процедуру СЕО під час розробки територіального плану Братислави.

Португалія. 2007 р. – СЕО стратегій, планів і програм набула обов’язкового статусу на законодавчому рівні.

Український досвід впровадження СЕО. В Україні основними міжнародними правовими документами щодо СЕО є Протокол про стратегічну екологічну оцінку (Протокол про СЕО) до Конвенції про оцінку впливу на навколишнє середовище у транскордонному контексті (Конвенція Еспо), ратифікований Верховною Радою України (Закон від 01.07.2015 р. № 562-VIII), і Директива СЕО, імплементація якої передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

До початку 2010-х років в Україні СЕО проводили лише впоодиноких випадках і здебільшого на запит міжнародних донорських організацій, які фінансували розробку стратегічних документів національного чи регіонального значення.

У **2009 році** в рамках проекту Програми розвитку та інтеграції **Криму** Програми розвитку Організації Об’єднаних Націй (ПРІК ПРООН) було здійснено СЕО Стратегії сталого розвитку **Бахчисарайського району** до 2017 року. Основним методом, використаним у процесі СЕО, був метод експертних оцінок.

Пізніше, у **2013 році**, у **Львівській області** було здійснено постпроектну СЕО Проекту обласної програми поводження з твердими побутовими відходами на 2012–2020 роки. У цьому випадку експертів із СЕО не було залучено до процесу розробки цієї програми – вони лише змогли ознайомитися з проектом обласної програми безпосередньо перед ухваленням рішення щодо її затвердження.

У **2013–2014 роках** у межах діяльності Проектів РЕОП і МЕРМ було проведено СЕО для стратегій регіонального розвитку **Дніпропетровської та Львівської областей**. А протягом **2016–2018 років** Проект ПРОМІС ініціював проведення скринінгу стратегій розвитку **восьми міст у Запорізькій, Івано Франківській, Полтавській і Вінницькій областях**. Також у рамках Проекту ПРОМІС було проведено повномасштабні СЕО для **п’яти міст: Запоріжжя, Івано-Франківська, Кременчука (Полтавська область), Горішніх Плавнів (Полтавська область) і Хмільника (Вінницька область)**.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» це важливий і прогресивний крок для України – ухвалення **20 березня 2018 р.** Закону України

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/94

«Про стратегічну екологічну оцінку» № 2354-VIII11. Раніше під час розробки державних, місцевих або галузевих програм оцінювали лише можливі економічні переваги того чи іншого шляху розвитку, а відтепер, дотримуючись закону, враховують і наслідки впливу будь-яких ініціатив на довкілля в довгостроковій перспективі.

Відповідно до **Закону процедура СЕО має включати:** визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби транскордонних), врахування у документі державного планування звіту про результати попередніх етапів, інформування про затвердження документа державного планування.

Закон регулює відносини у сфері оцінки наслідків для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виконання документів державного планування та поширюється на документи державного планування, які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій і об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі (далі – території з природоохоронним статусом), крім тих, що стосуються створення або розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» визначає СЕО як процедуру визначення, опису та оцінювання наслідків виконання документів державного планування для довкілля, у тому числі для здоров'я населення, виправданих альтернатив, розробка заходів із запобігання, зменшення та пом'якшення можливих негативних наслідків, яка включає визначення обсягу стратегічної екологічної оцінки, складання звіту про стратегічну екологічну оцінку, проведення громадського обговорення та консультацій (за потреби - транскордонних консультацій), врахування у документі державного планування звіту про стратегічну екологічну оцінку, результатів громадського обговорення та консультацій, інформування про затвердження документа державного планування та здійснюється у порядку, визначеному цим Законом.

Необхідність проведення попередньої оцінки. Перед початком процедури СЕО рекомендовано зробити попередню оцінку (скринінг) проекту документа: визначити, чи підлягає проект стратегії, програми або плану розвитку міста чи територіальної громади процедурі СЕО. СЕО необхідно застосовувати головним чином до тих стратегічних ініціатив, реалізація яких матиме суттєві негативні екологічні наслідки. Для визначення можливих суттєвих екологічних наслідків, зокрема пов'язаних зі здоров'ям населення, використовували критерії, представлені в Додатку III до Протоколу про СЕО:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/95

1. Значущість стратегії розвитку міста з погляду необхідності врахування екологічних міркувань, зокрема пов'язаних зі здоров'ям населення, у тому числі для сприяння сталому розвитку.

2. Ступінь, у якому стратегія встановлює структуру для проектів та іншої діяльності, або стосовно місця, характеру, масштабів і умов функціонування, або з погляду виділення ресурсів.

3. Ступінь, у якому стратегія впливає на інші стратегії, плани та програми, у тому числі в порядку ієрархії.

4. Екологічні проблеми, зокрема пов'язані зі здоров'ям населення, що стосуються стратегії.

5. Характер таких екологічних наслідків, зокрема пов'язаних зі здоров'ям населення, як імовірність, тривалість, частотність, зворотність, розмах і масштаб (наприклад, масштаби географічного району, якого це стосується, або чисельність населення, якого це стосується).

6. Ризики для довкілля, зокрема пов'язані зі здоров'ям населення.

7. Транскордонний характер наслідків.

8. Ступінь, у якому стратегія стосується цінних чи вразливих районів, зокрема ландшафтів, що мають визнаний національний або міжнародний охоронний статус.

СЕО обов'язково проводиться щодо проектів документів державного планування, які відповідають одночасно двом критеріям відповідно до статті 2 Закону України «Про стратегічну екологічну оцінку», а саме: які стосуються сільського господарства, лісового господарства, рибного господарства, енергетики, промисловості, транспорту, поводження з відходами, використання водних ресурсів, охорони довкілля, телекомунікацій, туризму, містобудування або землеустрою (схеми) та виконання яких передбачатиме реалізацію видів діяльності (або які містять види діяльності та об'єкти), щодо яких законодавством передбачено здійснення процедури оцінки впливу на довкілля, або які вимагають оцінки, зважаючи на ймовірні наслідки для територій і об'єктів природно-заповідного фонду та екологічної мережі, крім тих, що стосуються створення або розширення територій і об'єктів природно-заповідного фонду.

Формати проведення СЕО. Визначення обсягу проведення СЕО залежить від рівня реалізації документа планування, особливостей процесу планування, галузі й етапу оцінювання, часу та доступних ресурсів, а також учасників процесу. Без втрат для якості документа СЕО може відрізнятись для різних міст і регіонів за глибиною дослідження стану довкілля, кількістю залучених зацікавлених сторін, обсягом звітності.

Спрощена форма оцінки (зазвичай триває до 10 днів) – найшвидша та найпростіша форма СЕО, яка передбачає такий алгоритм дій:

✓ визначити ключові екологічні проблеми (чи завдання збалансованого розвитку);

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/96

- ✓ оцінити цілі ДДП стосовно цілей СЕО;
- ✓ запропонувати заходи з пом'якшення впливів;
- ✓ надати пропозиції щодо моніторингу;
- ✓ підготувати звіт про СЕО та представити його (для внесення до проектного документа чи для коментарів з боку відповідних органів).

Наступною за часовими рамками та складністю є *частково деталізована СЕО (строки проведення – до 100 днів)*, яка передбачає:

- ✓ консультації із зацікавленими сторонами для визначення ключових екологічних проблем чи завдань збалансованого розвитку;
- ✓ оцінку стану довкілля й тренди, а саме:
 - оцінку цілей ДДП стосовно цілей СЕО;
 - пропозиції щодо заходів із пом'якшення впливів;
 - надання пропозиції щодо моніторингу;
 - підготовку й презентацію звіту про СЕО (для внесення до проектного документа чи для коментарів з боку відповідних органів);
 - презентацію звіту про СЕО для консультацій із громадськістю.

Остання форма – *детальна СЕО (потребує на реалізацію понад 100 днів)*, яка містить:

- ✓ консультації із зацікавленими сторонами;
- ✓ розробку технічного завдання для СЕО та для залучення зацікавлених сторін;
- ✓ визначення ключових екологічних проблем (чи завдань збалансованого розвитку);
- ✓ оцінку стану довкілля й тренди:
 - оцінку цілей ДДП стосовно цілей СЕО;
 - оцінку кумулятивних екологічних наслідків із використанням якісних і кількісних методів;
 - пропозиції щодо заходів із пом'якшення впливів;
 - надання пропозиції щодо моніторингу;
 - підготовку й презентацію звіту про СЕО (для внесення до проектного документа чи для коментарів із боку відповідних органів);
- ✓ презентацію звіту про СЕО для консультацій із громадськістю.

Обов'язково до СЕО потрібно включати огляд основних екологічних проблем міста чи регіону, щоб допомогти зосередити увагу оцінки на тих складових довкілля, які є найважливішими в цьому просторі в конкретний час. Зазвичай такими складовими є атмосферне повітря, поверхневі та підземні води, ґрунти, відходи, здоров'я населення та біорізноманіття.

Чинники, які є ключовими під час проведення СЕО.

1. Рівень реалізації стратегічних планів і програм (національний, регіональний, місцевий).

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 97

2. Особливості процесу планування (експертний рівень чи досягнення консенсусу за участі громадськості).

3. Галузь (енергетика, промисловість, транспорт, управління відходами, використання водних ресурсів, телекомунікації, туризм, землекористування тощо) і масштаб оцінки (скринінг, скопінг чи повноцінна оцінка).

4. Час (від 10 до 200 днів) і доступні ресурси (один експерт чи команда експертів, залучення всіх зацікавлених сторін чи їх представників).

5. Учасники, залучені до процесу.

Учасники СЕО. Учасники СЕО – один із найбільш успішних чинників ефективності. Активне залучення громадськості й зацікавлених осіб на всіх етапах проведення СЕО дає позитивний ефект. Лише так можливо зрозуміти, як певна ініціатива може вплинути на життя людей і що можна зробити задля обмеження негативного впливу на довкілля. Тому завдяки СЕО громадськість має можливість не тільки отримати доступ до інформації про стан довкілля в містах і ключові екологічні проблеми, а й брати участь у прийнятті управлінських рішень із питань, що стосуються довкілля.

Учасники СЕО	Функції в процесі СЕО
Орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування, який є відповідальним за розробку ДДП розвитку міст і територіальних громад і здійснює загальне керівництво й контроль за їх виконанням (далі – замовник)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ забезпечує здійснення СЕО проекту стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади; ✓ здійснює інформування та забезпечує вільний доступ до інформації у процесі СЕО; ✓ забезпечує своєчасні та ефективні можливості для участі громадськості в СЕО проекту стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади; ✓ враховує в проекті стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади звіт про СЕО та результати громадського обговорення й консультацій; ✓ здійснює у межах компетенції моніторинг наслідків виконання проекту стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади для довкілля, у тому числі для здоров'я населення; ✓ забезпечує фінансування здійснення СЕО.
Фізична або юридична особа, яка може залучатися замовником до виконання СЕО чи окремих її етапів	здійснює процедуру СЕО чи окремі її етапи, керуючись законодавством України, цими рекомендаціями та договором із замовником
Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони довкілля та екологічної безпеки	<ul style="list-style-type: none"> ✓ здійснює методичне керівництво та методологічно консультативне забезпечення з питань СЕО; ✓ розробляє нормативно-методичні документи з питань СЕО; ✓ узагальнює практику здійснення СЕО, застосування новітніх методів екологічної оцінки
Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику в сфері охорони здоров'я	розробляє нормативно-методичні документи з питань СЕО

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/98

Обласні, Київська міська державні адміністрації (підрозділи з питань охорони навколишнього природного середовища та з питань охорони здоров'я)	<ul style="list-style-type: none"> ✓ надають зауваження та пропозиції до заяви про визначення обсягу СЕО проекту стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади; ✓ надають зауваження і пропозиції до стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади та звіту про СЕО; ✓ залучають інші органи виконавчої влади або органи місцевого самоврядування, спеціалістів і науковців до консультацій, що проводяться відповідно до статті 13 Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку».
Одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їх об'єднання, організації або групи, зареєстровані на території, на яку поширюється дія стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади	<ul style="list-style-type: none"> ✓ надає зауваження й пропозиції до заяви про визначення обсягу СЕО; ✓ надає зауваження й пропозиції до стратегії, програми чи плану розвитку територіальної громади та звіту про СЕО

Етапи проведення СЕО

ЕТАПИ	Зміст та алгоритм дій під час етапу
1. Підготовчий	<p>1.1.Рішення про проведення СЕО має ухвалити орган місцевого самоврядування.</p> <p>1.2.Формування робочої групи із СЕО та забезпечення її постійної взаємодії з усіма розробниками стратегії розвитку міста. Така група формується з: представників органів центральної влади та місцевого самоврядування, експертів з охорони довкілля, науковців, бізнесу, громадськості, ЗМІ та інших зацікавлених сторін. Робочій групі потрібно забезпечити вільний доступ до інформації та можливість давати коментарі й рекомендації розробникам стратегії.</p> <p>1.3.Визначення кола органів влади, які братимуть участь у консультаціях. СЕО передбачає проведення консультацій із природоохоронними органами та інституціями охорони здоров'я, яким має бути надано можливість прокоментувати проект стратегії та екологічний звіт.</p> <p>1.4.Визначення кола зацікавлених сторін і необхідного ступеня залучення громадськості до консультацій і участі.</p> <p>1.5.Інформування громадськості. Публічність і прозорість рішень є важливою складовою на всіх етапах СЕО та стратегічного планування розвитку міста чи регіону, тому на підготовчому етапі необхідно проінформувати громадськість про початок процесу СЕО й формування робочої групи.</p>
2. Визначення сфери охоплення СЕО	<p>2.1. Визначення ключових екологічних проблем. Огляд екологічних проблем необхідний для фокусування робочої групи із СЕО на найбільш пріоритетних для міста чи регіону складових довкілля. Рейтинг цих проблем можна визначити за допомогою експертного опитування чи більш широкого соціологічного опитування.</p> <p>2.2. Визначення просторових і часових меж оцінки. Просторовий масштаб оцінки має охоплювати природні, соціально-економічні та</p>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/99

	<p>культурні ресурси, а також взаємозв'язки між ними, практику землекористування, на яку потенційно може вплинути будь-який із розроблених альтернативних сценаріїв.</p> <p>2.3. Проведення консультацій із природоохоронними органами та інституціями охорони здоров'я щодо того, яка інформація має бути у звіті про СЕО.</p>
3. Оцінка екологічної ситуації на території міста чи регіону	<p>3.1. Збір та аналіз інформації про поточний стан складових довкілля, включаючи значення ключових екологічних показників. Необхідно визначити складові довкілля (як екологічні, так і соціально-культурні), на яких буде зосереджено увагу СЕО. Після цього ідентифікують ключові показники, що характеризують стан цих складових: показники якості води, стану здоров'я населення, стану атмосферного повітря, ситуації з відходами, стану зелених насаджень тощо. Зібрана інформація дасть можливість оцінити поточний стан довкілля.</p> <p>3.2. Проведення SWOT-аналізу з точки зору екологічної ситуації. SWOT-аналіз дає можливість виявити сильні та слабкі сторони екологічної ситуації в місті чи регіоні, а також можливості й загрози, які впливатимуть на ситуацію з довкіллям. Усе це сприяє пошуку максимально ефективних способів зменшення негативного впливу планованої діяльності на довкілля.</p> <p>3.3. Проведення аналізу трендів стану довкілля. Якісна оцінка екологічних проблем розвитку міста чи регіону в минулому з наголосом на головних тенденціях та очікуваних проблемах є основою для початку розробка документації щодо СЕО. У багатьох випадках 50 % і більше загального часу на проведення СЕО витрачається саме на визначення базового рівня стану довкілля. Разом із тим такий аналіз дає змогу оцінити альтернативи запропонованій стратегії розвитку міста чи регіону, обумовлені об'єктивними тенденціями зміни стану довкілля.</p>
4. Проведення СЕО	<p>4.1. Оцінка ступеня врахування регіональних екологічних цілей у стратегічних й оперативних цілях стратегії (цільовий аналіз).</p> <p>4.2. Проведення консультацій із громадськістю щодо екологічних цілей. Результати оцінки ступеня врахування регіональних екологічних цілей потрібно обговорити з громадськістю, щоб зібрати зауваження й пропозиції та врахувати їх в документації із СЕО.</p> <p>4.3. Визначення можливих чинників змін антропогенного та природного характеру.</p> <p>4.4. Проведення оцінки впливу стратегії розвитку міста чи регіону на складові довкілля, стан здоров'я й добробут населення.</p>
5. Розробка документації із СЕО та передання її на затвердження	<p>5.1. Підготовка звіту про СЕО та рекомендацій щодо запобігання потенційним негативним наслідкам для довкілля та здоров'я населення, які можуть бути результатом реалізації стратегії, і щодо їх скорочення або пом'якшення.</p> <p>5.2. Обговорення документації, збір і врахування пропозицій зацікавлених органів влади та громадськості. Обговорення документації є суттєвою складовою СЕО, оскільки дає змогу не лише ознайомити громадськість із результатами СЕО, а й зібрати пропозиції зацікавлених сторін.</p>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/100

	<p>5.3 Розробка остаточного проекту документації із СЕО та передавання її до міської, обласної, районної ради для розгляду й ухвалення. Робоча група із СЕО забезпечує врахування у звіті рекомендацій усіх зацікавлених сторін, залучених до процесу. Невраховані рекомендації також потрібно відобразити в документації із СЕО з поясненням причин неврахування. Звіт про СЕО необхідно передати органам влади для розгляду й ухвалення.</p> <p>5.4. Забезпечення доступу громадськості до розробленої документації. Розроблену документацію із СЕО має бути розміщено на веб-сайті місцевої влади поряд із затвердженою стратегією розвитку міста чи регіону, щоб будь-хто із зацікавлених у таких даних мав до них вільний доступ</p>
6. Моніторинг фактичного впливу впровадження стратегії на довкілля	<p>6.1. Створення системи моніторингу й оцінки впливу стратегії на довкілля. Документація із СЕО має містити пропозиції щодо організації системи моніторингу впливу впровадження стратегії розвитку міста чи регіону на довкілля.</p> <p>6.2. Утворення робочого органу з моніторингу впливу стратегії на довкілля.</p>

Украї важливо із самого початку ретельно поєднувати процеси планування та проведення СЕО. СЕО рекомендовано проводити на ранніх етапах процесу розробки проекту ДДП (до подання його для затвердження), коли відбувається розгляд усіх альтернатив і варіантів дій. У процесі здійснення СЕО доцільно оцінити обґрунтоване коло альтернатив і визначити найоптимальніший сценарій для забезпечення максимально можливого рівня збереження довкілля та здоров'я населення.

Для проведення СЕО необхідні додаткові фінансові ресурси. Проведення СЕО потребуватиме коштів державного та місцевих бюджетів, адже саме державні органи й органи місцевого самоврядування є замовниками планів, програм і стратегій. У країнах ЄС фінансові затрати на СЕО становлять приблизно 7–10 % кошторису розробки плану чи програми. Наприклад, в Естонії проведення однієї СЕО коштує від 4 до 30 тис. євро, в Угорщині – від 20 до 40 тис. євро. Це прямі видатки замовників. Отриманий досвід може допомогти здійснювати майбутнє планування ефективніше й заощаджувати кошти в перспективі.

Для досягнення успіху важливою є повна політична підтримка СЕО з боку місцевих органів влади. Локальні владні інституції відіграють значну роль під час проведення СЕО. Адже від політичної волі органу виконавчої влади чи органу місцевого самоврядування залежить буквально кожний етап СЕО – починаючи з ухвалення рішення про проведення оцінки та її фінансування та закінчуючи загальним керівництвом і врахуванням результатів СЕО в проектах ДДП.

Повна підтримка й участь місцевих експертів має вирішальне значення. Залучення до процесу СЕО тих зацікавлених місцевих фахівців, для кого збереження довкілля є одним з основних видів діяльності, є запорукою якісного кінцевого продукту. Під час проведення СЕО доцільно використовувати прості

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/101

та доступні аналітичні методи, які зрозумілі й зручні для учасників процесу, а отже дадуть практичні результати. Збір інформації варто здійснювати лише в тому обсязі та з тим ступенем деталізації, які потрібні для ухвалення обґрунтованого рішення.

Участь громадськості є запорукою успіху СЕО. Проект стратегії, плану або програми та звіт про стан довкілля потрібно довести до відома громадськості якомога раніше, найкраще – на момент формування робочої групи із СЕО. Залучення громадськості на ранньому етапі підвищить прозорість процесу СЕО, забезпечить можливість виявлення потенційного конфлікту інтересів різних соціальних груп, а також гарантуватиме розгляд пріоритетних для громадськості питань.

Вимоги до процесу стратегічного планування у зв'язку з проведенням СЕО набагато вищі, ніж до традиційних процесів планування соціально-економічного розвитку. СЕО має бути частиною процесу розробки проектів ДДП, а процес стратегічного планування має базуватися на інтеграції економічних, соціальних, екологічних цілей і завдань розвитку міста чи регіону. Під час СЕО варто сконцентруватися на основних екологічних проблемах і питаннях, які виникають на певній стадії процесу розробки ДДП, – це допоможе провести СЕО компетентно, своєчасно та з найменшими витратами.

Завдання 1. Ознайомитися з теоретичним матеріалом. На основі теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти мають скласти по двадцять тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей.

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 13 ЕКОЛОГІЧНИЙ АУДИТ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Екологічний аудит – це документально оформлений системний незалежний процес оцінювання об'єкта екологічного аудиту, що включає збирання та об'єктивне оцінювання доказів для встановлення відповідності визначених видів діяльності, заходів, умов, системи управління навколишнім природним середовищем та інформації з цих питань вимогам законодавства України про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту.

Екологічний аудит може проводитися щодо підприємств, установ та організацій, їхніх філій та представництв чи об'єднань, окремих виробництв, інших господарських об'єктів у цілому або щодо окремих видів їхньої діяльності.

Мета екологічного аудиту в Україні це – забезпечення додержання законодавства про охорону навколишнього природного середовища в процесі господарської та іншої діяльності.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/102

Основними завданнями екологічного аудиту є:

- збір достовірної інформації про екологічні аспекти виробничої діяльності об'єкта екологічного аудиту та формування на її основі висновку екологічного аудиту;
- встановлення відповідності об'єктів екологічного аудиту вимогам законодавства про охорону навколишнього природного середовища та іншим критеріям екологічного аудиту;
- оцінка впливу діяльності об'єкта екологічного аудиту на стан навколишнього природного середовища;
- оцінка ефективності, повноти та обґрунтованості заходів, що вживаються для охорони навколишнього природного середовища на об'єкті екологічного аудиту.

Об'єкти екологічного аудиту є:

- підприємства, установи та організації, їх філії та представництва чи об'єднання, окремі виробництва, інші господарські об'єкти;
- системи екологічного управління;
- інші об'єкти, передбачені законом.

Екологічний аудит може проводитися щодо підприємств, установ та організацій, їх філій та представництв чи об'єднань, окремих виробництв, інших господарських об'єктів у цілому або щодо окремих видів їх діяльності.

Суб'єктами екологічного аудиту є:

- замовники;
- виконавці екологічного аудиту.

У разі проведення обов'язкового екологічного аудиту, замовником якого є заінтересовані органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, суб'єктами екологічного аудиту також є керівники чи власники об'єктів екологічного аудиту.

Замовниками екологічного аудиту можуть бути заінтересовані центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, інші юридичні, а також фізичні особи.

Виконавцем екологічного аудиту може бути юридична чи фізична особа (екологічний аудитор), кваліфікована для здійснення екологічного аудиту відповідно до вимог цього Закону.

Еколого-аудиторська діяльність включає проведення екологічного аудиту, а також його організаційне, правове, методичне, консультативне та інші види забезпечення.

Критерії екологічного аудиту – вимоги нормативно-правових актів щодо охорони навколишнього природного середовища, методики, настанови, організаційні вимоги, керуючись якими екологічний аудитор оцінює докази екологічного аудиту, проводить їх аналіз та готує висновок щодо об'єкта екологічного аудиту. До критеріїв екологічного аудиту можуть належати також інші вимоги, визначені законодавством.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/103

Критерії екологічного аудиту визначаються у договорі на проведення екологічного аудиту

Основними принципами екологічного аудиту є:

- незалежність;
- законність;
- наукова обґрунтованість;
- об'єктивність;
- неупередженість;
- достовірність;
- документованість;
- конфіденційність;
- персональна відповідальність аудитора.

Сфери проведення екологічного аудиту. Екологічний аудит проводиться в процесі приватизації об'єктів державної власності, іншої зміни форми власності, зміни конкретних власників об'єктів, а також для потреб екологічного страхування, в разі передачі об'єктів державної та комунальної власності в довгострокову оренду, в концесію (щодо об'єктів підвищеної екологічної небезпеки), створення на основі таких об'єктів спільних підприємств, створення, функціонування і сертифікації систем екологічного управління, а також здійснення господарської та іншої діяльності.

Форми екологічного аудиту. Екологічний аудит в Україні може бути добровільним чи обов'язковим.

Добровільний екологічний аудит здійснюється стосовно будь-яких об'єктів екологічного аудиту на замовлення заінтересованого суб'єкта за згодою керівника чи власника об'єкта екологічного аудиту.

Обов'язковий екологічний аудит здійснюється на замовлення заінтересованих органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування щодо об'єктів або видів діяльності, які становлять підвищену екологічну небезпеку, відповідно до переліку, що затверджується Кабінетом Міністрів України, у таких випадках:

- банкрутство;
- приватизація, передача в концесію об'єктів підвищеної екологічної небезпеки, крім визначених законом випадків;
- передача або придбання в державну чи комунальну власність;
- передача у довгострокову оренду об'єктів державної або комунальної власності;
- створення на основі об'єктів державної та комунальної власності спільних підприємств;
- екологічне страхування об'єктів;
- завершення дії угоди про розподіл продукції відповідно до закону;
- в інших випадках, передбачених законом.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/104

Екологічний аудит поділяється на внутрішній та зовнішній. *Внутрішній екологічний аудит* об'єкта проводиться на замовлення його власника чи органу, уповноваженого на управління ним, для власних потреб. *Зовнішній екологічний аудит* проводиться на замовлення інших заінтересованих суб'єктів.

Вимоги до виконавця екологічного аудиту. Екологічний аудит може здійснювати особа (екологічний аудитор), яка має відповідну вищу освіту, досвід роботи у сфері охорони навколишнього природного середовища або суміжних сферах не менше чотирьох років підряд та якій видано в установленому порядку сертифікат на право здійснення такої діяльності. Екологічний аудит може здійснюватись юридичною особою, статутом якої передбачений цей вид діяльності і в штаті якої є хоча б один екологічний аудитор.

Забороняється проведення екологічного аудиту органам виконавчої влади, органам місцевого самоврядування, особам, яким законом заборонено займатися підприємницькою діяльністю. Забороняється здійснювати екологічний аудит господарських об'єктів екологічним аудиторам, якщо вони мають акції цих об'єктів або у іншій формі мають безпосереднє відношення до них.

Права та обов'язки замовника екологічного аудиту. *Замовник екологічного аудиту має право:*

- вільно визначати виконавців екологічного аудиту;
- давати виконавцю відповідно до законодавства завдання на проведення екологічного аудиту;
- одержувати інформацію про хід екологічного аудиту;
- одержувати та використовувати звіти про екологічний аудит для своїх потреб.

Замовник екологічного аудиту має право на відшкодування збитків, заподіяних неправомірними діями виконавців екологічного аудиту під час проведення екологічного аудиту. Замовник екологічного аудиту може мати інші права відповідно до закону.

Замовник екологічного аудиту зобов'язаний:

- забезпечувати фінансування проведення екологічного аудиту, своєчасне приймання та оплату виконаних робіт;
- надавати виконавцям екологічного аудиту наявну в нього інформацію, письмові чи усні пояснення щодо об'єктів екологічного аудиту;
- не допускати дій, спрямованих на примушування виконавця до зміни форм і методів роботи чи висновків екологічного аудиту;
- виконувати інші дії, пов'язані з проведенням екологічного аудиту, відповідно до законодавства.

Права та обов'язки виконавця екологічного аудиту. Виконавець екологічного аудиту має право:

- самостійно визначати форми і методи екологічного аудиту відповідно до законодавства та договору із замовником екологічного аудиту;
- отримувати документи, матеріали та інші відомості, наявні у замовника

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/105

та в об'єкта екологічного аудиту, необхідні для проведення екологічного аудиту;

- викладати у звіті про екологічний аудит, що здійснюється групою екологічних аудиторів, особливу думку екологічного аудитора щодо суті висновків екологічного аудиту, якщо вона не збігається із загальними висновками;

- залучати на договірних засадах для вирішення окремих питань, що виникають у процесі проведення екологічного аудиту і вимагають спеціальних знань, фахівців відповідного профілю, не покладаючи на них відповідальність за висновки екологічного аудиту.

Виконавець екологічного аудиту зобов'язаний:

- повідомляти замовника про всі виявлені у процесі проведення екологічного аудиту випадки порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, норм, правил і відхилення від вимог щодо ведення звітності та її складання та відобразити цю інформацію у звіті про проведення екологічного аудиту;

- невідкладно інформувати про виявлену у процесі проведення екологічного аудиту загрозу аварійної ситуації керівника (власника) об'єкта екологічного аудиту, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику із здійснення державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів та замовника;

- забезпечувати належне збереження та своєчасне повернення всіх документів, які одержані від власника об'єкта екологічного аудиту, замовника та інших осіб для проведення екологічного аудиту;

- невідкладно інформувати замовника про відомі йому причини, що унеможливають проведення чи продовження екологічного аудиту;

- заявляти самовідвід за наявності особистої заінтересованості у результатах екологічного аудиту конкретного об'єкта екологічного аудиту;

- додержувати встановлених законодавством та договором на проведення екологічного аудиту вимог щодо конфіденційності інформації, яка отримана або стала йому відома під час виконання цієї роботи.

Гарантії незалежності екологічного аудитора. Закон гарантує незалежність екологічного аудитора шляхом:

- регулювання його діяльності законом, а також договором, що укладається відповідно до цього Закону;

- заборони впливу на екологічного аудитора з метою примушування його до зміни форми і методів його роботи та висновків екологічного аудиту;

- забезпечення конфіденційності проведення екологічного аудиту;

- захисту порушених прав екологічного аудитора в установленому законом порядку.

Права та обов'язки керівників (власників) об'єктів зовнішнього

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/106

екологічного аудиту. Керівники (власники) об'єктів зовнішнього екологічного аудиту мають право:

- звернутися до замовника зовнішнього екологічного аудиту з умотивованим відводом виконавця екологічного аудиту;
- знайомитися із звітом про проведений на об'єкті екологічний аудит;
- на відшкодування збитків, заподіяних під час проведення екологічного аудиту, а також на оскарження протиправних дій виконавців та замовників екологічного аудиту відповідно до закону.

Керівники (власники) об'єктів екологічного аудиту зобов'язані:

- забезпечувати виконавців екологічного аудиту повною і достовірною інформацією, необхідною для їх роботи;
- забезпечувати вільний доступ виконавців екологічного аудиту на об'єкт, сприяти їм у проведенні дій, необхідних для належного виконання покладених на них завдань.

ПРОВЕДЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОГО АУДИТУ ТА ОРГАНІЗАЦІЇ ЕКОЛОГО-АУДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Правові підстави для проведення екологічного аудиту. Екологічний аудит проводиться на підставі договору між замовником та виконавцем, укладеного відповідно до вимог цього Закону та інших нормативно-правових актів. Виконавці екологічного аудиту несуть визначену законом та договором відповідальність перед замовником за виконання визначених договором зобов'язань та достовірність висновків екологічного аудиту.

При проведенні обов'язкового екологічного аудиту, замовником якого є заінтересований орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування, такий договір укладається після письмового погодження з керівником або власником об'єкта екологічного аудиту.

Екологічний аудит на військових, оборонних та інших об'єктах, інформація про які становить державну таємницю, проводиться відповідно до цього Закону, з урахуванням інших законодавчих актів.

Термін проведення екологічного аудиту визначається договором.

Оформлення результатів екологічного аудиту. Результати екологічного аудиту подаються у формі звіту про екологічний аудит, який має містити:

- загальні відомості про об'єкт та замовника екологічного аудиту;
- підстави для проведення екологічного аудиту, його мету, завдання, програму та обсяг виконаних робіт;
- відомості про виконавців екологічного аудиту;
- перелік основних законодавчих актів та інших нормативно-правових актів, для перевірки на відповідність яким проводився екологічний аудит;
- характеристику фактичного стану об'єкта екологічного аудиту, включаючи оцінку ефективності та достатності його природоохоронної діяльності, систем екологічного управління, стану природоохоронного обладнання та споруд, зокрема, час установлення, амортизація, придатність;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/107

відомості про сплату екологічних зборів і платежів, включаючи стан та можливості їх сплати та заборгованість, збитки, заподіяні навколишньому природному середовищу, стан статистичної та іншої звітності з охорони навколишнього природного середовища на предмет відповідності її фактичним екологічним показникам;

– висновки екологічного аудиту щодо виявлених невідповідностей екологічних характеристик об'єкта екологічного аудиту вимогам законодавчих актів та інших нормативно-правових актів;

– відомості щодо підприємств, установ, організацій та осіб, яким надається звіт.

Звіт про екологічний аудит може містити рекомендації щодо заходів, які необхідно вжити для усунення виявлених невідповідностей. Звіт про екологічний аудит є власністю його замовника і підставою для прийняття ним відповідних рішень.

Висновки обов'язкового екологічного аудиту враховуються при визначенні умов приватизації об'єктів державної власності, що здійснюють діяльність, яка становить підвищену екологічну небезпеку, екологічного страхування об'єктів, що здійснюють таку діяльність, передачі або придбанні об'єктів у державну власність та в інших випадках, передбачених законодавством.

Підготовка екологічних аудиторів. Підготовка та перепідготовка екологічних аудиторів може здійснюватися на базі вищих навчальних закладів, закладів післядипломної освіти та інших навчальних закладів (акредитованих або визнаних такими, що мають на це право в установленому законодавством порядку). По закінченні навчання за результатами іспиту особа отримує відповідний диплом або прірівняний до нього документ.

Сертифікація на право проведення екологічного аудиту. Сертифікат на право проведення екологічного аудиту видається центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища. Термін чинності сертифіката - три роки.

Чинність сертифіката може бути припинена достроково чи зупинена на строк до одного року органом, який видав сертифікат, або в судовому порядку у разі грубих порушень, допущених під час проведення екологічного аудиту (недостовірність оцінок, необ'єктивність аналізу фактичних даних, порушення етичних норм тощо), неодноразових, підтверджених замовниками, керівниками (власниками) об'єктів екологічного аудиту або іншими екологічними аудиторами, фактів низької якості проведення екологічного аудиту, порушення законодавства про екологічний аудит.

Реєстр виконавців екологічного аудиту. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, веде реєстр екологічних аудиторів та юридичних осіб, що мають право на здійснення екологічного аудиту. У разі припинення достроково або зупинення чинності сертифіката в зазначеному реєстрі робиться

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 108

відповідний запис.

Фінансування проведення екологічного аудиту. Фінансування проведення екологічного аудиту забезпечується його замовником на умовах і в порядку, які визначаються договором на проведення екологічного аудиту. Фінансування обов'язкового екологічного аудиту може здійснюватися за рахунок коштів Державного бюджету України або місцевих бюджетів.

Методичне забезпечення еколого-аудиторської діяльності та проведення екологічного аудиту. Методичне забезпечення організації еколого-аудиторської діяльності та проведення екологічного аудиту здійснює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони навколишнього природного середовища, за участю заінтересованих центральних органів виконавчої влади.

Відповідальність за порушення законодавства про екологічний аудит. Особи, винні в:

- порушенні встановленого законодавством порядку проведення екологічного аудиту;
- наданні свідомо неправдивих відомостей про екологічні наслідки діяльності об'єкта екологічного аудиту;
- проведенні екологічного аудиту особами, які не мають сертифікатів;
- діях, спрямованих на примушення виконавця екологічного аудиту до зміни форм, методів роботи або висновків екологічного аудиту;
- підготовці свідомо та завідомо неправдивого висновку екологічного аудиту;
- порушенні вимог закону щодо державної чи комерційної таємниці, а також конфіденційності результатів екологічного аудиту, якщо інше не встановлено договором чи законом, підлягають притягненню до дисциплінарної, адміністративної чи кримінальної відповідальності відповідно до закону.

Виконавець екологічного аудиту несе відповідальність за матеріальну та моральну шкоду, заподіяну внаслідок неправомірних дій при проведенні екологічного аудиту, згідно з законом. Законом України може бути встановлена відповідальність і за інші порушення законодавства про екологічний аудит.

Завдання 1. Ознайомитися з теоретичним матеріалом. На основі теоретичного матеріалу здобувачі вищої освіти мають скласти двадцять тестових завдань з п'ятьма варіантами відповідей.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/109

ПРАКТИЧНА РОБОТА № 14 РОЗРОБКА ТА УЗГОДЖЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ ДОЗВІЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО ПІДГОТОВКА ЗВІТУ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ (ОВД) ТА СУПРОВІД ПІД ЧАС ПОГОДЖЕННЯ

23 травня 2017 року Верховна Рада України прийняла довгоочікуваний Закон України «Про оцінку впливу на довкілля». Цим законом Україна відмовилася від радянської моделі оцінки впливу планованої діяльності на навколишнє середовище – державної екологічної експертизи – і перенесла у національне правове поле стандарти європейської моделі оцінки впливу на довкілля, закріплені у Директиві 2011/92/ЄС Європейського Парламенту та Ради про оцінку впливу окремих державних і приватних проектів на навколишнє середовище (із змінами 2014 року).

«Оцінка впливу на довкілля – це процес аналізу позитивних та негативних впливів на довкілля запропонованого проекту, плану чи діяльності. Конкретною метою оцінки є надання тим, хто приймає рішення, інформації, яка дозволяє включити питання охорони довкілля у процес прийняття рішення щодо схвалення, відхилення чи зміни проекту, плану чи діяльності, які перебувають на стадії розгляду».

Цей документ передбачає, що держава не повинна дозволяти діяльність без розгляду на ранній стадії її впливу на довкілля, принцип участі громадськості у процедурі ОВД та принцип, за яким рішення щодо діяльності, що підпадає ОВД, повинно бути у письмовим, містити обґрунтування рішення, а також положення щодо недопущення, зменшення чи пом'якшення шкоди для довкілля, а також бути відкритим.

Чотирма основними суб'єктами будь-якої процедури оцінки впливу на довкілля є:

- 1) особа, яка планує провадити плановану діяльність (термінологією закону – суб'єкт господарювання);
- 2) орган, уповноважений провести процедуру ОВД щодо такої планованої діяльності;
- 3) орган, уповноважений прийняти рішення, яке дозволяє реалізацію планованої діяльності;
- 4) громадськість.

Суб'єкти господарювання або замовниками планованої діяльності, тобто особи, які планують провадити діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля. Закон не надає жодного спеціального статусу у процедурі ОВД проектним організаціям. Усі права, обов'язки і відповідальність у контексті закону про ОВД лежать саме на суб'єкті господарювання, який планує провадити плановану діяльність, і ініціює відповідні адміністративні процедури. Залучення замовником планованої діяльності проектних організацій до підготовки звіту із

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/110

ОВД чи інших документів у цій процедурі регулюється виключно договірними домовленостями між цими особами.

Уповноважений центральний орган – центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері охорони навколишнього природного середовища, тобто Мінприроди. Окрім безпосередньо проведення процедури ОВД щодо окремих видів планованої діяльності, Мінприроди також адмініструє Єдиний державний реєстр із ОВД.

Уповноважені територіальні органи – обласні, міські Київська та Севастопольська державні адміністрації (відповідний підрозділ з питань екології та природних ресурсів), орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів – проводять процедуру ОВД щодо діяльності, яка планується до реалізації у відповідному регіоні (області, місті Київ чи Севастополь, АРК) і яка не належить до сфери повноважень Мінприроди.

Органи державної влади та органи місцевого самоврядування, уповноважені видати рішення про провадження планованої діяльності – це усі органи, що можуть видавати рішення про провадження планованої діяльності. Їх є безліч, від Кабінету Міністрів України до сільської ради. Основною ознакою такого суб'єкта буде належність до його компетенції видачі документа дозвільного характеру, який звершує процедуру ОВД, тобто рішення, яке є підставою для початку провадження планованої діяльності, встановлює (затверджує) параметри та умови її провадження. До прикладу, дозвіл на виконання будівельних робіт, спеціальний дозвіл на користування надрами.

Громадськість – одна чи більше фізичних або юридичних осіб, їхні об'єднання, організації або групи (частина 1 статті 1 закону). Важливо, що закон наділяє правами у процедурі ОВД фактично усіх, а не зацікавлену громадськість, чи громадськість, що проживає у регіоні розміщення планованої діяльності.

Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля

Порядок ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля

Закон про ОВД передбачає створення і функціонування Єдиного реєстру з ОВД (частина 10 статті 4 закону). Реєстр веде Мінприроди. Закон також встановлює правило про те, що уся інформація, внесена до реєстру, є відкритою, а вільний доступ до неї забезпечується через мережу Інтернет. Детальніше порядок ведення реєстру визначається Порядком ведення Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 10265.

Терміни, що вживаються у цьому Порядку, мають таке значення:

веб-сайт Єдиного реєстру з оцінки впливу на довкілля (далі - веб-сайт Реєстру) - це відокремлена частина Реєстру в Інтернеті з відкритим доступом, яка призначена для інтегрування в офіційні веб-сайти уповноваженого центрального органу або уповноваженого територіального органу з метою офіційного оприлюднення документації з оцінки впливу на довкілля та забезпечення інформування суб'єктів оцінки впливу на довкілля та інших заінтересованих

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/111

сторін про хід та результати здійснення оцінки впливу на довкілля планованої діяльності;

електронний кабінет Реєстру - частина Реєстру з обмеженим доступом, що створюється для подання документів суб'єктом господарювання у процесі оцінки впливу на довкілля, опрацювання зазначених документів, а також внесення документів до Реєстру відповідальними особами уповноваженого центрального органу або уповноваженого територіального органу;

Єдиний реєстр з оцінки впливу на довкілля (далі - Реєстр) - це автоматизована інформаційна система збору, оброблення, розгляду, накопичення, систематизації, зберігання та надання доступу до інформації і документів з оцінки впливу на довкілля відповідно до статті 4 Закону;

уповноважений територіальний орган - обласні, Київська та Севастопольська міські держадміністрації (відповідний підрозділ з питань екології та природних ресурсів), орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань екології та природних ресурсів;

уповноважений центральний орган - Міндовкілля.

Реєстр ведеться з метою забезпечення:

– доступу суб'єктів оцінки впливу на довкілля до актуальної інформації про порядок здійснення оцінки впливу на довкілля (нормативно-правові акти, методичне забезпечення та довідкова інформація);

– доступу суб'єктів господарювання до документів з оцінки впливу на довкілля та можливості їх подання через електронний кабінет Реєстру;

– централізованого накопичення, оброблення, систематизації та зберігання інформації та документів щодо планованої діяльності, що створюються у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля;

– вільного доступу усіх заінтересованих сторін через веб-сайт Реєстру до інформації та документів щодо планованої діяльності, що створюються у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля.

Держателем та адміністратором Реєстру, що забезпечує ведення Реєстру, а також відповідає за технічне, технологічне та програмне забезпечення Реєстру, збереження та захист даних, що містяться у Реєстрі, є Міндовкілля. Уповноважені територіальні органи мають доступ до Реєстру з правом внесення та обробки даних у Реєстрі відповідно до повноважень.

Ведення Реєстру та внесення до нього відповідних документів та інформації здійснюється державною мовою. В разі підготовки під час здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля інформації та документів іноземною мовою така інформація та документи також вносяться до Реєстру.

Програмні засоби ведення Реєстру забезпечують неможливість виправлень вже внесеної інформації або документів. У разі необхідності внесення змін - виправлена інформація вноситься додатково.

У Реєстрі формується реєстраційна справа, у якій зберігаються такі документи щодо планованої діяльності:

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/112

- повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля;
- вимога суб'єкта господарювання про надання умов щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля (у разі подання);
- усі зауваження і пропозиції громадськості до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, які подавалися відповідно до статті 5 Закону (у разі подання);
- зауваження і пропозиції або умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, надані уповноваженим центральним органом та/або уповноваженим територіальним органом (у разі надання);
- рішення про здійснення транскордонної оцінки впливу на довкілля (у разі прийняття);
- оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля;
- оголошення про проведення повторних громадських слухань (у разі проведення);
- звіт з оцінки впливу на довкілля;
- будь-яка інша надана суб'єктом господарювання додаткова інформація, необхідна для розгляду звіту з оцінки впливу на довкілля (у разі подання);
- заява про конфіденційність інформації, що міститься у звіті з оцінки впливу на довкілля чи іншій документації щодо планованої діяльності (у разі подання);
- висновок з оцінки впливу на довкілля/рішення про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля (у разі прийняття);
- рішення про анулювання висновку про оцінку впливу на довкілля (у разі прийняття);
- звіт про громадське обговорення;
- рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля (у разі проведення);
- інформація про рішення про провадження планованої діяльності;
- інші документи, що стосуються планованої діяльності, подані суб'єктом господарювання (у разі подання).

Усі документи з оцінки впливу на довкілля в електронному вигляді подаються суб'єктом господарювання уповноваженому центральному органу або уповноваженому територіальному органу у форматі AdobePortableDocumentFormat (PDF) через електронний кабінет Реєстру. Підтвердження факту і часу одержання документів уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом здійснюється

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/113

програмними засобами ведення Реєстру шляхом надсилання повідомлення на електронну адресу суб'єкта господарювання, зазначену під час реєстрації у Реєстрі, а також через електронний кабінет Реєстру.

Уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган вносять до Реєстру повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля (а в разі подання - і вимогу про надання умов щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля), протягом трьох робочих днів з дня його/їх отримання.

У випадках, передбачених частиною третьою статті 5 Закону, уповноважений територіальний орган надсилає одержане від суб'єкта господарювання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, уповноваженому центральному органу протягом трьох робочих днів з дня його надходження.

У випадку, передбаченому частиною четвертою статті 5 Закону, уповноважений центральний орган надсилає копію одержаного від суб'єкта господарювання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, уповноваженому територіальному органу протягом трьох робочих днів з дня його надходження.

Надсилання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, та іншої документації програмними засобами ведення Реєстру уповноваженим територіальним органом уповноваженому центральному органу та копії повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, уповноваженим центральним органом уповноваженому територіальному органу здійснюється через електронний кабінет Реєстру.

Інформація про надсилання повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, уповноваженому центральному органу надсилається суб'єкту господарювання програмними засобами ведення Реєстру на його електронну адресу, зазначену під час реєстрації у Реєстрі, та відображається у ньому.

Отримане від суб'єкта господарювання через електронний кабінет Реєстру повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, вноситься уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом до Реєстру з відкриттям реєстраційної справи та присвоєнням їй програмними засобами ведення Реєстру реєстраційного номера справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності. Усі наступні документи, що стосуються тієї самої планованої діяльності, зазначені у пункті 7 цього Порядку, вносяться до Реєстру за тим самим реєстраційним номером справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності.

Внесення до Реєстру документів, отриманих через електронний кабінет Реєстру, супроводжується автоматичним підтвердженням факту і часу внесення,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/114

що надсилається на електронну адресу суб'єкта господарювання із зазначенням згенерованого системою гіперпосилання на такі документи на веб-сайті Реєстру.

Усі зауваження і пропозиції громадськості до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, що надходять до уповноваженого центрального органу або уповноваженого територіального органу, вносяться ним до Реєстру протягом трьох робочих днів з моменту їх надходження з повідомленням суб'єкту господарювання на його електронну адресу, зазначену під час реєстрації у Реєстрі, про факт і час одержання таких зауважень і пропозицій із згенерованим системою гіперпосиланням на них на веб-сайті Реєстру.

Уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган також вносить до Реєстру умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, у разі їх надання відповідно до частини восьмої статті 5 Закону.

У разі надходження документів із заявою про конфіденційність інформації, що міститься у звіті з оцінки впливу на довкілля чи іншій документації щодо планованої діяльності, уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган вносить до Реєстру таку заяву та звіт з оцінки впливу на довкілля або іншу документацію щодо планованої діяльності у двох варіантах: повний та з відокремленою конфіденційною інформацією. У такому разі повний текст звіту з оцінки впливу на довкілля або іншої документації щодо планованої діяльності не публікується на веб-сайті Реєстру.

У разі надходження від держави походження оповіщення зачеплених держав, уповноважений центральний орган відкриває в Реєстрі реєстраційну справу, куди вносить оповіщення, відповідь на оповіщення із зазначенням заінтересованості (незаінтересованості) брати участь в оцінці транскордонного впливу на довкілля та інші пов'язані документи.

Якщо на стадії внесення документів до Реєстру чи на будь-якій стадії розгляду звіту з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган виявить, що планована діяльність може мати вплив на довкілля двох і більше областей (Автономної Республіки Крим), він невідкладно, але не пізніше трьох робочих днів надсилає всю наявну документацію щодо оцінки впливу на довкілля цієї планованої діяльності через електронний кабінет Реєстру уповноваженому центральному органу для проведення громадського обговорення в адміністративно-територіальних одиницях, які можуть зазнати впливу планованої діяльності (крім адміністративно-територіальних одиниць, в яких громадське обговорення вже проведено), та надання висновку з оцінки впливу на довкілля.

Якщо на стадії внесення документів до Реєстру чи на будь-якій стадії розгляду звіту з оцінки впливу на довкілля уповноважений територіальний орган або уповноважений центральний орган виявить, що планована діяльність може мати значний транскордонний вплив, уповноважений територіальний орган

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/115

невідкладно, але не пізніше трьох робочих днів надсилає всю наявну документацію щодо оцінки впливу на довкілля цієї планованої діяльності через електронний кабінет Реєстру уповноваженому центральному органу, а уповноважений центральний орган здійснює оцінку впливу на довкілля в порядку, визначеному Законом для планованої діяльності, яка може мати значний транскордонний вплив.

У випадках, передбачених пунктами 20 і 21 цього Порядку, інформація про надсилання документації уповноваженому центральному органу через електронний кабінет Реєстру надсилається суб'єкту господарювання на його електронну адресу, зазначену під час реєстрації, та відображається у ньому.

За результатами проведеного громадського обговорення планованої діяльності уповноважений центральний орган або уповноважений територіальний орган готує і вносить до Реєстру звіт про громадське обговорення. Звіт про громадське обговорення вноситься уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом до Реєстру одночасно з висновком про оцінку впливу на довкілля.

Умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля (у разі надання), висновок з оцінки впливу на довкілля, рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля (у разі її проведення), рішення про відмову у видачі або анулювання висновку з оцінки впливу на довкілля (у разі їх прийняття), інформація про рішення про провадження планованої діяльності вносяться до Реєстру уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом протягом трьох робочих днів з дня отримання такими органами відповідного документа чи інформації. Під час внесення до Реєстру висновку з оцінки впливу на довкілля або рішення про відмову у видачі висновку з оцінки впливу на довкілля програмні засоби ведення Реєстру автоматично генерують і надсилають суб'єкту господарювання повідомлення на його електронну адресу, зазначену під час реєстрації у Реєстрі, про факт завершення процедури розгляду документів для надання висновку про оцінку впливу на довкілля із згенерованим системою гіперпосиланням на веб-сайт Реєстру для ознайомлення з відповідним документом, а також про дату і адресу уповноваженого центрального органу або уповноваженого територіального органу за місцем провадження планованої діяльності, де суб'єкт господарювання може отримати відповідний документ на паперових носіях.

Звіт з оцінки впливу на довкілля, а також усі інші документи щодо конкретної планованої діяльності, що були створені у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля, зберігаються в Реєстрі у вільному доступі через веб-сайт Реєстру протягом усього часу провадження планованої діяльності, але не менш як п'ять років з дня видачі рішення про провадження планованої діяльності.

Внесення інформації та документів до Реєстру здійснюють працівники уповноваженого територіального органу або уповноваженого центрального

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/116

органу через електронний кабінет Реєстру після їх авторизації в системі.

На документи, що вносяться до Реєстру уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом, накладається електронний цифровий підпис відповідальних працівників такого органу. Використання електронного цифрового підпису відповідальними особами здійснюється відповідно до Порядку застосування електронного цифрового підпису органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями державної форми власності, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 р. № 1452 (Офіційний вісник України, 2004 р., № 44, ст. 2894).

Інформація та документи, внесені до Реєстру, крім випадку, передбаченого пунктом 18 цього Порядку, є відкритими і публікуються на веб-сайті Реєстру у прив'язці до реєстраційної справи про оцінку впливу на довкілля планованої діяльності з обов'язковим зазначенням дати офіційного оприлюднення такої інформації та документів у Реєстрі.

Загальна характеристика інформаційної бази екологічної оцінки

Інформування та врахування думки громадськості є важливою ціллю Директиви 2011/92. Окрім того, положення щодо доступу до інформації та участі громадськості у процесі ОВД мають відповідати вимогам Оргуської конвенції про доступ до інформації, участь громадськості у процесі прийняття рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля (1998) та Директиви 2003/4/ЄС.

У процесі оцінки впливу на довкілля забезпечується своєчасне, адекватне та ефективне інформування громадськості.

Відкритість інформації, що створюється в процедурі оцінки впливу на довкілля

Закон про ОВД зробив цю процедуру максимально відкритою і прозорою. По-перше, усі документи, що створюються в ході процедури ОВД, в тому числі звіт із ОВД та інша документація, що подається суб'єктом господарювання є відкритими. Вже це є значним проривом, оскільки іще не так давно висновки державної екологічної експертизи перебували під грифом «Для службового користування» або ДСК, а матеріали ОВНС обмежувалися у доступі для захисту комерційної таємниці чи інтелектуальних прав розробників. Тепер і документи органів влади, що видаються в ході процедури, і усі документи, подані суб'єктами господарювання, за загальним правилом, є відкритими. Закон допускає виключення із цього правила, але такі ситуації мають бути обґрунтовані суб'єктом господарювання, і рішення про обґрунтованість обмеження доступу до окремої інформації приймається уповноваженим органом. При цьому інформація, що стосується впливу на довкілля, у тому числі про кількісні та якісні показники викидів і скидів, фізичні та біологічні фактори впливу, використання природних ресурсів та поводження з відходами, є відкритою і доступ до неї не може бути обмежений.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/117

Доступність інформації, що створюється в процедурі оцінки впливу на довкілля

Окрім режиму відкритості закон також передбачає дієві механізми забезпечення реальної доступності для громадськості усіх документів, що створюються у процедурі ОВД. Своєчасне, адекватне та ефективне інформування громадськості у процесі оцінки впливу на довкілля забезпечується таким чином.

По-перше, повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, оголошення про початок громадського обговорення звіт з оцінки впливу на довкілля, інформація про висновок з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності (із зазначенням органу, номера та дати їхнього прийняття) розміщуються на офіційному веб-сайті в мережі Інтернет уповноваженого органу, із зазначенням дати офіційного оприлюднення документа. На сьогодні, більшість органів реалізують цей обов'язок шляхом розміщення на своїх сайтах банеру-переходу до Єдиного реєстру із ОВД, який містить значно більше інформації про плановану діяльність. Деякі додатково розміщують ці документи безпосередньо на своїх сайтах у розділах із ОВД.

По-друге, ефективне інформування громадськості також досягається шляхом покладенням на суб'єкта господарювання обов'язку по опублікуванню повідомлення, оголошення та інформації про висновок з оцінки впливу на довкілля та рішення про провадження планованої діяльності у друкованих засобах масової інформації (не менше двох), територія розповсюдження яких охоплює адміністративно-територіальні одиниці, які можуть зазнати впливу планованої діяльності, а також розміщенню їх на дошках оголошень органів місцевого самоврядування або в інших громадських місцях на території, де планується провадити плановану діяльність. Такі положення закону спрямовані на забезпечення того, аби відповідна інформація була доведена до відома мешканців за місцем розміщення об'єкта та територіальних громад, які можуть зазнати впливу планованої діяльності.

Щодо звіту із ОВД, враховуючи об'єм цього документа, правила дещо інші. Відповідно до вимог закону звіт з ОВД розміщується у місцях, доступних для громадськості у приміщеннях уповноваженого органу, органу місцевого самоврядування відповідної адміністративно-територіальної одиниці, яка може зазнати впливу планованої діяльності, у приміщенні суб'єкта господарювання та, додатково, може розміщуватися в інших загальнодоступних місцях, визначених суб'єктом господарювання.

Громадськості надається можливість робити копії (фотокопії) та виписки із зазначеної документації, а також можливість ознайомлення з інформацією за місцем розміщення.

Опублікування інформації в друкованих засобах масової інформації, розміщення на дошках оголошень та виготовлення копій для їхнього фізичного

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/118

розміщення з метою ознайомлення громадськості оплачується суб'єктом господарювання. Своєчасність інформування гарантується встановленням часових рамок для опублікування документів. Для оприлюднення і органами, і суб'єктами господарювання Закон встановлює строк – три робочі днів.

Оприлюднення документів, що створюються в процедурі ОВД

	Веб-сайт уповноваженого органу	Друковані ЗМІ	Дошки оголошень ОМС, інші громадські місця	Приміщення уповноваженого органу ОМС, у приміщенні суб'єкта господарювання	Веб-сайт Єдиного реєстру із ОВД
Повідомлення	+	+	+	-	+
Оголошення	+	+	+	-	+
Звіт з ОВД	-	-	-	+	+
Висновок з ОВД	-	-	-	-	+
Інформація про висновок з ОВД та рішення про провадження планової діяльності	+	+	+	-	+

Сфера застосування оцінки впливу на довкілля. Критерії визначення планованої діяльності, її розширення та зміни, які не підлягають оцінці впливу на довкілля

Сфера застосування оцінки впливу на довкілля

Закон про ОВД вміщує два переліки видів діяльності, які можуть мати значний вплив на довкілля, щодо яких вимагає проведення процедури ОВД до прийняття рішення про провадження планованої діяльності. Закон забороняє розпочинати будь-яку із цих видів діяльності без оцінки впливу на довкілля.

Проекти із першого переліку або проекти першої категорії потенційно є більш небезпечними, і тому потребують підвищеної уваги. Проведення ОВД та надання висновку із ОВД щодо них належить до компетенції Мінприроди. Усі проекти із першого переліку також обов'язково аналізуються на предмет наявності підстав для здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля згідно з міжнародними зобов'язаннями України.

Проекти із другого переліку або проекти другої категорії, як правило, проходять оцінку впливу на довкілля у департаменті/управлінні, до сфери повноважень яких входять питання охорони довкілля, відповідної обласної державної адміністрації за місцем провадження планованої діяльності.

До компетенції Мінприроди, не залежно від приналежності діяльності до першого чи другого переліків, належить планована діяльність, яка:

- 1) може мати значний транскордонний вплив (в тому числі із другого переліку);
- 2) може мати вплив на довкілля двох і більше областей (Автономної Республіки Крим);

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/119

3) замовником якої є обласна, Київська або Севастопольська міські державні адміністрації;

4) стосується зони відчуження або зони безумовного (обов'язкового) відселення території, що зазнала радіоактивного забруднення внаслідок Чорнобильської катастрофи,

5) рішення щодо затвердження (схвалення) якої приймається Кабінетом Міністрів України;

6) фінансуватиметься із залученням іноземних кредитів під державні гарантії.

Крім того, закон дозволяє суб'єктам господарювання звертатися безпосередньо до Мінприроди для проходження ОВД навіть щодо планованої діяльності, яка згідно з розподілом повноважень між уповноваженим центральним та територіальними органами могла би проходити процедуру на місці. Саме це пояснює той факт, що із 1272 розпочатих з початку дії закону процедур ОВД 525 були розпочаті саме Мінприроди. У період становлення інституту ОВД суб'єкти господарювання відають перевагу центральному органу, навіть коли планують діяльність із впливом місцевого рівня. Позитивним наслідком такої ситуації є однакове і коректне застосування законодавства про ОВД у цих процедурах. Негативним – значне навантаження на відділ ОВД Мінприроди.

Критерії визначення планованої діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля

Оцінці впливу на довкілля не підлягає планована діяльність, яка спрямована виключно на забезпечення оборони держави, ліквідацію наслідків надзвичайних ситуацій, наслідків антитерористичної операції на території проведення антитерористичної операції на період її проведення, а саме діяльність з:

1) будівництва об'єктів військового та оборонного призначення, які використовуватимуться виключно для забезпечення оборони держави та на які поширюється законодавство про державну таємницю;

2) відновлення окремих конструкцій будівель і споруд з метою ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій та відновлення функціонування об'єктів, призначених для забезпечення життєдіяльності населення, без зміни їх геометричних розмірів;

3) відновлення окремих конструкцій будівель і споруд з метою ліквідації наслідків антитерористичної операції та відновлення функціонування об'єктів, призначених для забезпечення життєдіяльності населення, без зміни їх геометричних розмірів на територіях проведення антитерористичної операції та у населених пунктах, на території яких здійснювалася антитерористична операція, відповідно до переліку, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 2 грудня 2015 р. № 1275 (Офіційний вісник України, 2015 р., № 98, ст. 3367), на період її проведення.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/120

Критерії визначення розширень і змін діяльності та об'єктів, які не підлягають оцінці впливу на довкілля

Оцінці впливу на довкілля не підлягають розширення і зміни діяльності та об'єктів, а саме:

1) технічне переоснащення одиниць та вузлів технологічного устаткування, систем управління та автоматизації, які морально застаріли та у яких вичерпано технічний ресурс, що розташовані в існуючих цехах, приміщеннях, без перепрофілювання, капітального ремонту, реконструкції об'єктів та підприємств, якщо в результаті такого переоснащення господарська діяльність не призведе до збільшення утворюваних та утворення нових видів небезпечних відходів, збільшення та/або появи нових джерел викидів в атмосферне повітря та скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, шумового, вібраційного, світлового, теплового та радіаційного забруднення, а також випромінення;

2) капітальний ремонт інженерних мереж (газопостачання, водопостачання, водовідведення, тепlopостачання, електропостачання, зв'язку) в межах існуючої мережі та у межах відведення земельних ділянок, без зміни зовнішніх геометричних розмірів, цільового та функціонального призначення, за винятком виконання таких робіт на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду (крім господарських зон національних природних і регіональних ландшафтних парків), за умови, що припинення на час виконання робіт експлуатації об'єкта в цілому або його частин не призведе до збільшення утворюваних та утворення нових видів небезпечних відходів, збільшення та/або появи нових викидів в атмосферне повітря та скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, шумового, вібраційного, світлового, теплового та радіаційного забруднення, а також випромінення;

3) капітальний ремонт та реконструкція окремих виробничих споруд та інженерних мереж в межах територій та/або приміщень, які використовуються для провадження господарської діяльності, без перепрофілювання та зміни зовнішніх геометричних розмірів та за умови, що в результаті такого капітального ремонту та реконструкції господарська діяльність не призведе до збільшення утворюваних та утворення нових видів небезпечних відходів, збільшення та/або появи нових джерел викидів в атмосферне повітря та скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, шумового, вібраційного, світлового, теплового та радіаційного забруднення, а також випромінення;

4) розширення господарської діяльності або об'єктів, які не підлягали оцінці впливу на довкілля та які внаслідок зазначеного розширення не перевищуватимуть порогових значень для видів діяльності або об'єктів, визначених у частинах другій і третій статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля»;

5) розширення господарської діяльності або об'єктів, які підлягали оцінці впливу на довкілля та щодо яких було отримано висновок з оцінки впливу на довкілля, якщо зазначене розширення не перевищуватиме порогових значень для

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/121

видів діяльності або об'єктів, визначених у частинах другій і третій статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» (у разі встановлення таких порогових значень);

б) розширення господарської діяльності або об'єктів, які підлягали оцінці впливу на довкілля та щодо яких було отримано висновок з оцінки впливу на довкілля, порогові значення для яких у частинах другій і третій статті 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» не встановлені, за умови, що в результаті такого розширення господарська діяльність не призведе до збільшення утворюваних та утворення нових видів небезпечних відходів, збільшення та/або появи нових джерел викидів в атмосферне повітря та скидів забруднюючих речовин у водні об'єкти, шумового, вібраційного, світлового, теплового та радіаційного забруднення, а також випромінення;

7) перепрофілювання господарської діяльності або об'єктів з метою провадження господарської діяльності, яка не підлягає оцінці впливу на довкілля, якщо зазначене перепрофілювання не пов'язане з ліквідацією (демонтажем) таких об'єктів, рекультивацією чи консервацією таких об'єктів або територій.

Етапи проведення екологічної оцінки проекту запланованого об'єкта

Відповідно до закону про ОВД – це адміністративна процедура, яка має чітко визначені етапи (частина 1 статті 2 закону), а саме:

- 1) визначення необхідності проведення ОВД;
- 2) направлення повідомлення про планову діяльність;
- 3) підготовка звіту з ОВД (відповідно до ст. 5,6,14 цього Закону);
- 4) громадське обговорення звіту з ОВД (відповідно до ст. 7,8,14 цього Закону);
- 5) отримання висновку з оцінки впливу на довкілля (відповідно до ст. 9 п. 3 цього Закону)
- 6) отримання рішення про провадження планованої діяльності урахуванням висновку з оцінки впливу на довкілля;
- 7) післяпроектний моніторинг.

Закон також регламентує дві стадії етапу підготовки суб'єктом господарювання звіту з оцінки впливу на довкілля. Перший із них називається визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту із оцінки впливу на довкілля (частини 7–10 статті 5 закону). На цій стадії визначається, що саме і на скільки глибоко буде досліджено у звіті із оцінки впливу на довкілля. В англійських текстах для позначення цієї стадії ОВД використовується термін скоупінг (scoping). Для усіх етапів процедури ОВД закон встановлює часові рамки. У контексті строків вчинення тих чи інших дій закон про ОВД практично не лишає уповноваженому органу будь-якої дискреції.

У процедурі ОВД є два моменти, коли процедура «переривається» і не регулюється конкретними термінами. Це час після отримання зауважень і

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/122

пропозицій громадськості та, в разі подання, умов щодо обсягу дослідження і до подання звіту із ОВД. Закон дозволяє суб'єкту господарювання працювати над розробкою звіту із ОВД стільки часу, скільки йому необхідно. Так само після отримання висновку із ОВД суб'єкт господарювання самостійно визначає, коли подавати його для отримання рішення про провадження планованої діяльності. Усі ж етапи, де дії вчиняються уповноваженим органом, чітко врегульовані законом і встановлені в робочих днях.

Етап 1. Визначення необхідності проведення ОВД

Якщо суб'єкт господарювання вирішив займатися певною господарською діяльністю і ще не отримав на це відповідних документів, йому варто переглянути ст. 3 Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» та визначити чи така діяльність потребує процедури ОВД. Види діяльності, що потребують ОВД, поділено на дві категорії: «першу» та «другу».

Етап 2. Направлення повідомлення про планову діяльність

Суб'єкт господарювання інформує уповноважений орган про намір здійснювати планову діяльність шляхом подання Повідомлення про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля. Протягом трьох робочих днів з дня надходження Повідомлення про планову діяльність оприлюднюється у Єдиному реєстрі з ОВД.

Протягом 20 робочих днів з моменту офіційного оприлюднення Повідомлення Громадськість може подати уповноваженому органу зауваження і пропозиції до планової діяльності, обсягу деталізації та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Протягом 3 робочих днів з моменту отримання зауважень уповноважений орган повідомляє про них суб'єкта господарювання.

Протягом 30 робочих днів з дня оприлюднення Повідомлення на вимогу суб'єкта господарювання уповноважений орган надає умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до Звіту з ОВД.

Етап 3. Підготовка звіту з ОВД.

Суб'єкт господарювання забезпечує розробку звіту з ОВД та подає його уповноваженому органу. Протягом 3 робочих днів з дня отримання Звіту з ОВД уповноважений орган публікує Оголошення про початок громадського обговорення та Звіту з ОВД у Єдиному реєстрі з ОВД.

Етап 4. Громадське обговорення звіту з ОВД.

Уповноважений орган за кошти суб'єкта господарювання проводить громадське обговорення, яке розпочинається з дня оприлюднення Оголошення про початок громадського обговорення та надання громадськості доступу до Звіту з ОВД для ознайомлення та триває не менше 25 робочих днів.

Уповноважений орган готує Звіт про громадське обговорення, який включає усі отримані письмові зауваження і пропозиції громадськості та таблицю із зазначенням інформації про врахування або обґрунтування відхилення

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/123

отриманих зауважень та пропозицій.

Етап 5. Отримання висновку з оцінки впливу на довкілля.

Протягом 25 робочих днів з дня завершення громадського обговорення Уповноважений орган видає Висновок з ОВД, враховуючи: Звіт з ОВД, результати громадського обговорення згідно із Звітом про громадське обговорення та результати процедури транскордонного впливу, якщо така проводилась.

Протягом 3 робочих днів з дня прийняття Уповноважений орган оприлюднює Висновок з ОВД через Єдиний реєстр ОВД.

Етап 6. Отримання рішення про провадження планованої діяльності урахуванням висновку з оцінки впливу на довкілля.

Державні органи, ухвалюючи рішення про провадження планової діяльності, зобов'язані врахувати Висновок з ОВД та включити до свого рішення екологічні умови провадження планової діяльності.

Протягом 3 робочих днів з дня ухвалення рішення про провадження планової діяльності державні органи, які ухвалюють рішення про провадження планової діяльності, надають інформацію про нього уповноваженому органу, який видає Висновок з ОВД, для опублікування у Єдиному реєстрі з ОВД.

Етап 7. Післяпроектний моніторинг.

Післяпроектний моніторинг довкілля – комплексна система спостережень, оцінки і прогнозу змін стану навколишнього середовища під впливом антропогенних факторів, моніторинг є інформаційною системою спостережень з визначеною оптимальною кількістю параметрів для оцінки і прогнозу змін стану природного середовища. Завданням моніторингу є спостереження за станом і впливом діяльності на довкілля та здоров'я людини для визначення додаткових компенсаційних заходів.

Строки процедури оцінки впливу на довкілля

Без надання умов щодо звіту з ОВД та мінімальним строком Громадського обговорення	Із наданням умов щодо звіту з ОВД та максимальним строком Громадського обговорення	ОВД із оцінкою транскордонного впливу
3 робочі дні на опублікування уповноваженим органом повідомлення про плановану діяльність у реєстрі з ОВД		
Мінімум 20 робочих днів на громадське обговорення	30 робочих днів на надання умов щодо обсягу дослідження та рівня деталізації звіту з ОВД	
Процедура переривається на підготовку звіту із ОВД та врахування зауважень і пропозицій громадськості та умов щодо обсягу дослідження та рівня деталізації звіту з ОВД		
3 робочі дні на опублікування уповноваженим органом звіту із ОВД та оголошення про початок громадського обговорення у реєстрі з ОВД		
Мінімум 25 робочих днів	Максимум 35 робочих днів	Додатковий строк на про

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/124

на громадське обговорення	на громадське обговорення	веденням процедури та затвердження рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля
до 25 робочих днів		
на підготовку висновку та врахування у ньому зауважень і пропозицій громадськості, консультацій із державними органами та результатів транскордонної оцінки в разі її проведення		
РАЗОМ		
Від 76 робочих днів в разі Відсутності необхідності видавати умови щодо обсягу дослідження та рівня деталізації звіту з ОВД та мінімальної тривалості громадського обговорення	Від 96 робочих днів в разі надання умови щодо обсягу дослідження та рівня деталізації звіту з ОВД та максимальної тривалості громадського обговорення	Від 96 робочих днів + додатковий строк на проведення процедури та затвердження рішення про врахування результатів оцінки транскордонного впливу на довкілля

Визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту із ОВД

Після висловлення суб'єктом господарювання намірів провадити плановану діяльність, що підлягає ОВД, розпочинається стадія визначення обсягу досліджень та рівня деталізації майбутнього звіту із ОВД (скоупінг).

Скоупінг є важливою частиною процедури оцінки впливу, оскільки дозволяє суб'єктам ОВД (суб'єкту господарювання, громадськості, а на вимогу замовника і уповноваженому органу) визначити основні впливи на довкілля та питання, які будуть визначальними у процедурі прийняття рішення для конкретної планованої діяльності та обмежити у глибині дослідження другорядні. Іншими словами скоупінг визначає зміст майбутнього звіту з оцінки впливу на довкілля та забезпечує аби оцінка була сфокусована на тих факторах та компонентах довкілля (здоров'я населення, фауна, флора, біорізноманіття, земля, ґрунти, води, повітря, кліматичні фактори, матеріальні об'єкти, включаючи архітектурну, археологічну та культурну спадщину, ландшафт, соціально-економічні умови та взаємозв'язки між цими факторами), що зазнають найбільшого впливу від конкретної планованої діяльності та її альтернативних варіантів.

Первинно, планований обсяг досліджень та рівень деталізації інформації, що включатиметься до звіту із ОВД, зазначається суб'єктом господарювання у повідомленні. Протягом 20 робочих днів з дня його оприлюднення у реєстрі громадськість має право надати уповноваженому органу зауваження і пропозиції до планованої діяльності в цілому, а також щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля. Такі зауваження і пропозиції пересилаються суб'єкту господарювання для врахування під час розробки звіту із ОВД.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/125

Закон також передбачає випадки, коли до скоупінгу залучається і уповноважений орган. Такими випадками є здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля за процедурою держави походження та подання суб'єктом господарювання разом із повідомленням відповідної вимогу. У такому разі протягом 30 робочих днів уповноважений орган видає обов'язкові умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з ОВД.

Дотримуючись встановленого у законі обов'язкового змісту звіту з ОВД уповноважений орган, виходить із параметрів планованої діяльності та встановлює умови щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля, деталізуючи і конкретизуючи вимоги, встановлені законом, до прикладу:

1) щодо опису виправданих альтернатив – можуть бути надані умови щодо дослідження конкретної альтернативи географічного та/або технологічного характеру щодо планованої діяльності;

2) щодо факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності та її альтернативних варіантів – умови стосовно дослідження впливу на конкретні види флори і фауни і вказівка про відсутність необхідності на даній території(ях) та в контексті даної планованої діяльності щодо дослідження впливу на інші види;

3) щодо опису поточного стану довкілля – умови щодо використання конкретних вихідних даних (досліджень/звітів) для опису поточного стану того чи іншого фактора чи компонента довкілля;

4) щодо опису і оцінки можливого впливу на довкілля планованої діяльності – умови щодо використання для оцінки впливів конкретних методологій.

Схема руху документів під час визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з ОВД

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/126

Складання Повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля

Документом, яким розпочинається процедура ОВД, є повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля. Цим документом суб'єкт господарювання інформує уповноважений орган та громадськість про намір провадити плановану діяльність та оцінку її впливу на довкілля.

Крім цього, повідомлення покликане надавати суб'єктам ОВД достатньо вихідної інформації для визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації майбутнього звіту з оцінки впливу на довкілля конкретної планованої діяльності.

Повідомлення є об'ємним документом. До нього включається інформація про плановану діяльність і її вплив на довкілля, інформація про процедуру ОВД, що буде проводитися та про участь громадськості у цій процедурі.

Зміст повідомлення визначений законом і не може звужуватися за бажанням суб'єкта господарювання. Обов'язкова форма повідомлення затверджена Порядком передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 1026.

Зміст повідомлення про планову діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля:

- 1) Інформація про плановану діяльність і її вплив на довкілля:
 - суб'єкта господарювання – назва (прізвище, ім'я, по батькові), юридична адреса (адреса реєстрації), контактний номер телефону;
 - плановану діяльність, її характеристику, технічні альтернативи;
 - місце провадження планованої діяльності, територіальні альтернативи;
 - соціально-економічний вплив планованої діяльності;
 - загальні технічні характеристики, у тому числі параметри планованої діяльності (потужність, довжина, площа, обсяг виробництва тощо);
 - екологічні та інші обмеження планованої діяльності за альтернативами;
 - необхідну еколого-інженерну підготовку і захист території за альтернативами;
 - сферу, джерела та види можливого впливу на довкілля.
- 2) Інформація про процедуру ОВД:
 - належність планованої діяльності до першої чи другої категорії видів діяльності та об'єктів, які можуть мати значний вплив на довкілля та підлягають оцінці впливу на довкілля;
 - наявність підстав для здійснення оцінки транскордонного впливу на довкілля;
 - планований обсяг досліджень та рівень деталізації інформації, що

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/127

підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля;

- вид рішення про провадження планованої діяльності, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, та орган, до повноважень якого належить прийняття цього рішення.

3) Інформація про процедуру участі громадськості в ОВД:

- передбачену процедуру оцінки впливу на довкілля та можливості для участі в ній громадськості;
- проведення та процедуру громадського обговорення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу планованої діяльності на довкілля;
- найменування уповноваженого територіального органу, а у випадках, визначених частинами третьою і четвертою цієї статті, – уповноваженого центрального органу, до якого подається повідомлення про плановану діяльність, яка підлягає оцінці впливу на довкілля, та якому надсилаються зауваження та пропозиції громадськості до планованої діяльності, обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що підлягає включенню до звіту з оцінки впливу на довкілля.

Зміст та структура звіту з оцінки впливу на довкілля

Суб'єкт господарювання забезпечує підготовку звіту з оцінки впливу на довкілля і несе відповідальність за достовірність наведеної у звіті інформації згідно з законодавством. На свій вибір суб'єкт господарювання може розробити звіт із ОВД власними силами, або із залученням проектної організації. До речі, саме тому закон про ОВД не передбачає будь-якої атестації чи сертифікації експертів, які розробляють звіт із ОВД. Враховуючи відкритість звітів та висновків із ОВД, очікується, що професійний рівень проектантів, а відтак і якість звітів із ОВД, відрегулюється ринком. Уся відповідальність за достовірність інформації та усі повноваження за законом про ОВД (щодо подання документів, опублікування, участі у громадських слуханнях) лежать саме на суб'єкті господарювання.

Закон не встановлює мінімальних чи максимальних строків, які мають пройти між поданням повідомлення та звіту із ОВД. Суб'єкт господарювання може подати звіт із ОВД і через 3, 6 чи 12 місяців з дня оголошення своїх намірів про провадження планованої діяльності. Разом з тим, все ж достатній проміжок часу між цими подіями має пройти, адже суб'єкт господарювання зобов'язаний розробляти звіт із ОВД із належним врахуванням зауважень і пропозицій громадськості та із виконанням умов щодо обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, якщо такі подавалися. Подання звіту з ОВД до реєстру на 21 робочий день після подання повідомлення може розглядатися як порушення зазначених вище обов'язків.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/128

Закон передбачає обов'язковий зміст звіту із ОВД, від якого суб'єкт господарювання не має права відхилитися. Усі зазначені у законі відомості повинні бути присутніми у звіті. Звіт з оцінки впливу на довкілля включає:

- 1) опис планованої діяльності та її основних характеристик;
- 2) опис виправданих альтернатив планованої діяльності, основних причин обрання запропонованого варіанта з урахуванням екологічних наслідків;
- 3) опис поточного стану довкілля;
- 4) опис факторів довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності та її альтернативних варіантів;
- 5) опис і оцінку можливого впливу на довкілля планованої діяльності;
- 6) опис методів прогнозування, та припущень, покладених в основу такого прогнозування, а також використовувані дані про стан довкілля;
- 7) опис передбачених заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля, у тому числі (за можливості) компенсаційних заходів;
- 8) опис очікуваного значного негативного впливу діяльності на довкілля, зумовленого вразливістю проекту до ризиків надзвичайних ситуацій, заходів запобігання чи пом'якшення впливу надзвичайних ситуацій на довкілля та заходів реагування на надзвичайні ситуації;
- 9) визначення усіх труднощів (технічних недоліків, відсутності достатніх технічних засобів або знань), виявлених у процесі підготовки звіту з оцінки впливу на довкілля;
- 10) усі зауваження і пропозиції, що надійшли після оприлюднення повідомлення, а також таблиця із зазначенням інформації про повне врахування, часткове врахування або обґрунтування відхилення зауважень та пропозицій, отриманих під час громадського обговорення;
- 11) стислий зміст програм моніторингу та контролю щодо впливу на довкілля під час провадження планованої діяльності, а також (за потреби) планів післяпроектного моніторингу;
- 12) резюме нетехнічного характеру інформації, зазначеної у пунктах 1–11 цієї частини, розраховане на широку аудиторію;
- 13) список посилань із зазначенням джерел, що використовуються для описів та оцінок, що містяться у звіті з оцінки впливу на довкілля.

Обов'язковим елементом звіту із ОВД є вивчення виправданих альтернатив планованої діяльності. Формально ця вимога містилася і у законодавстві про матеріали ОВНС, але реально на практиці не виконувалася. На сьогодні вимога про вивчення альтернатив міститься у законі і її ігнорування у звіті із ОВД може тягнути за собою відмову у видачі висновку із ОВД чи скасування виданого висновку у судовому порядку.

Закон не встановлює вимоги щодо мінімальної кількості альтернатив, які повинні бути досліджені. Хорошим тоном у Європі вважається вивчення щонайменше трьох альтернатив (географічного, технологічного чи іншого

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/129

характеру), включаючи ту, якій інвестор віддає перевагу. Альтернативи географічного характеру не завжди можуть бути знайдені, особливо коли мова іде про перепрофілювання чи поновлення строків дії дозволів, але технологічні альтернативи наявні завжди. До альтернатив технологічного характеру, зокрема, відносяться варіанти спланованих суб'єктом господарювання заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля.

Наприклад, якщо планується будівництва автошляху, то заходи із зниження рівнів шуму можуть бути дуже різноманітні – від влаштування звукоізоляційних екранів чи вибору дорожнього покриття до встановлення обмеження швидкості чи тоннажу транспорту. Разом з тим, закон говорить про те, що альтернативи мають бути виправданими. Виправданими вони мають бути з точки зору суб'єкта господарювання, що планує таку діяльність, тобто повідомлення і звіт з ОВД повинні відображати реальні альтернативи, які вивчалися інвестором.

До прикладу, зазначення у повідомленні в якості альтернативи вітрової електростанції атомну, навряд чи можна вважати виправданою альтернативою. В Україні існує державна монополія на об'єкти атомної енергетики, і якщо таке повідомлення подано не НАЕК «Енергоатом», реальної можливості збудувати та експлуатувати такий об'єкт суб'єкт господарювання не має.

Вже на етапі повідомлення закон вимагає від суб'єкта господарювання окреслити плановану діяльність із її технічними альтернативами, а також місце провадження та територіальні альтернативи. Повноцінно ці альтернативи повинні бути розглянуті у звіті із ОВД.

У звіті із ОВД описуються альтернативи планованої діяльності, фактори довкілля, які ймовірно зазнають впливу з боку планованої діяльності та її альтернативних варіантів, а також зазначаються основні причини обрання запропонованого варіанта з урахуванням екологічних наслідків. Необхідність розглядати альтернативи у звіті рівноцінно впливає також із повноважень уповноваженого органу погодити альтернативний варіант. Згідно з законом, якщо з оцінки впливу на довкілля з розглянутих виправданих альтернативних варіантів виявляється екологічно обґрунтованим варіант, відмінний від запропонованого суб'єктом господарювання, за письмовою згодою із суб'єктом господарювання у висновку з оцінки впливу на довкілля зазначається погоджений варіант здійснення планованої діяльності. У разі незгоди суб'єкта господарювання уповноважений орган видає висновок про недопустимість планованої діяльності (негативний висновок із ОВД).

Оцінивши вплив планованої діяльності (за альтернативами) на довкілля, у звіті із ОВД необхідно передбачити (за альтернативами) заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля, у тому числі (за можливості) компенсаційних заходів. Професійне і відповідальне ставлення до складання звіту із ОВД є запорукою одержання висновку із оцінки впливу на довкілля про допустимість

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/130

планованої діяльності із адекватними екологічними умовами. Чим краще суб'єкт господарювання (чи найнятий ним проєктант) розробить у звіті із ОВД заходи, спрямовані на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення значного негативного впливу на довкілля, у тому числі (за можливості) компенсаційних заходів, тим вище ймовірність того, що уповноважений орган вважатиме ці заходи достатніми і саме їх перенесе у екологічні умови провадження планованої діяльності. І навпаки, в умовах використання недостовірних відомостей (до прикладу, копіювання даних про стан довкілля із звіту з ОВД з іншого регіону), відсутності адекватного дослідження впливів планованої діяльності на довкілля та розробки відповідних природоохоронних заходів, уповноважений орган не матиме достатніх вихідних даних для формулювання адекватних та ефективних екологічних умов, і відтак буде зобов'язаний відмовити у видачі висновку чи видати висновок про недопустимість планованої діяльності.

Закон не регулює часового співвідношення здійснення процедури ОВД та розробки проєктної документації. У кожному конкретному випадку, виходячи із особливостей планованої діяльності, це питання може вирішуватися порізно. Разом з тим, має бути обраний момент у проєктуванні планованої діяльності, коли, із одного боку, вже відомо достатньо вихідної інформації для того аби повноцінно оцінити вплив на довкілля, а з другого – врахування обов'язкових екологічних умов, зазначених у висновку із ОВД, не потребуватиме переробки проєктної документації. До прикладу проведення ОВД після розробки техніко-економічного обґрунтування (ТЕО), але перед розробкою проєкту чи робочого проєкту може бути вдалим моментом.

ГРОМАДСЬКЕ СЛУХАННЯ

У процесі оцінки впливу на довкілля з метою виявлення, збирання та врахування зауважень і пропозицій громадськості до планованої діяльності проводиться громадське обговорення. На відміну від старої системи, коли залучення громадськості відбувалося силами замовника, і він же розглядав отримані коментарі, нова процедура ОВД перекладає на уповноважений орган обов'язки із забезпечення громадського обговорення та врахування зауважень і пропозицій громадськості. І це логічно, адже замовник, яким би екологічно і соціально відповідальним він не був, є зацікавленим у прийнятті позитивного рішення щодо його планованої діяльності. Уповноважений орган є особою неупередженою і відповідальною за прийняте рішення, а відтак і зацікавленою в отриманні якомога більше інформації, важливої для прийняття зваженого, поінформованого і обґрунтованого рішення.

Концепція участі громадськості у прийнятті рішень з питань, що стосуються довкілля, перенесена у закон про ОВД передбачає виконання уповноваженим органом:

1) обов'язків із своєчасного адекватного і ефективного інформування громадськості;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/131

2) перевірки виконання обов'язків із інформування суб'єктом господарювання;

3) забезпечення громадськості можливостей ефективно висловлювати будь-які коментарі;

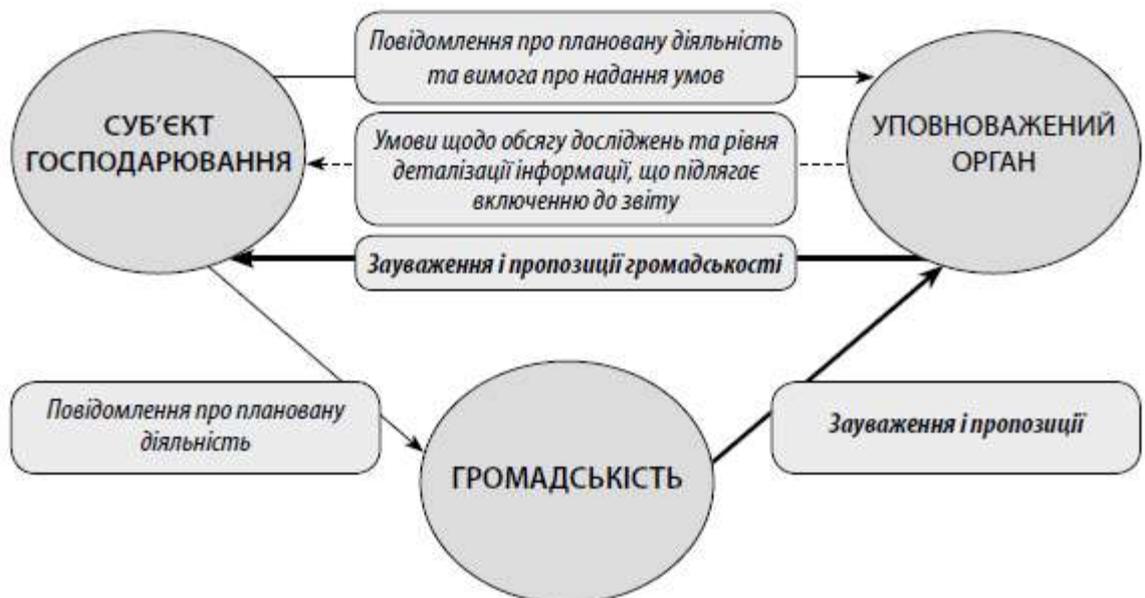
4) врахування висловлених зауважень і пропозицій громадськості в процесі прийняття рішення.

Належне виконання обов'язку уповноваженим органом по врахуванню коментарів громадськості не надає громаді можливості накласти «вето» на проект, але передбачає відповідальне опрацювання уповноваженим органом, який приймає рішення, усіх зауважень, їхнє врахування чи обґрунтоване відхилення, а також інформування громадськості про прийняте рішення разом із обґрунтуванням причин і міркувань, покладених в основу цього рішення.

Громадське обговорення в процедурі ОВД відбувається двічі – на стадії визначення обсягу досліджень та рівня деталізації інформації, що включатиметься до звіту із ОВД, та власне на етапі аналізу звіту із ОВД.

Незалежно від етапу процедури ОВД протягом строків громадського обговорення громадськість має право подавати будь-які письмові зауваження чи пропозиції, які, на її думку, стосуються планованої діяльності, без необхідності їхнього обґрунтування.

Рух документів під час громадського обговорення на стадії скоупінгу

Рух документів під час громадського обговорення на етапі аналізу звіту з ОВД

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/132

На стадії скоупінгу зібрані уповноваженим органом (після опублікування повідомлення у реєстрі) зауваження і пропозиції громадськості пересилаються суб'єкту господарювання, який при підготовці звіту з оцінки впливу на довкілля враховує повністю, враховує частково або обґрунтовано відхиляє зауваження і пропозиції громадськості, надані в процесі громадського обговорення обсягу досліджень та рівня деталізації майбутнього звіту з ОВД. Інформація про врахування зауважень і пропозицій громадськості відображається суб'єктом господарювання у звіті із ОВД. Належність врахування суб'єктом господарювання зауважень і пропозицій громадськості на цій стадії перевіряється уповноваженим органом під час аналізу звіту із ОВД та підготовки звіту про громадське обговорення.

Громадське обговорення планованої діяльності після подання звіту з оцінки впливу на довкілля проводиться у формі надання письмових зауважень і пропозицій, а також у формі громадських слухань. Громадське обговорення на цьому етапі починається з дня офіційного оприлюднення оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля та надання громадськості доступу до звіту з оцінки впливу на довкілля для ознайомлення. Триває громадське обговорення від 25 до 35 робочих днів в залежності від масштабів очікуваного впливу та кількості спланованих громадських слухань.

Усі пропозиції та зауваження громадськості, одержані протягом встановленого строку, підлягають обов'язковому розгляду уповноваженим органом. За результатами такого розгляду уповноважений орган складає таблицю із зазначенням інформації про повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване відхилення отриманих під час громадського обговорення зауважень та пропозицій. Така таблиця разом із відомостями про оприлюднення повідомлення і оголошення та надання доступу до звіту із ОВД, переліком матеріалів, наданих на розгляд громадськості, протоколами громадських слухань, усіма отриманими письмовими зауваженнями і пропозиціями

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/133

громадськості включаються до звіту про громадське обговорення. Звіт про громадське обговорення оприлюднюється у реєстрі із ОВД разом із висновком із ОВД.

Витрати, пов'язані з проведенням громадського обговорення, несе суб'єкт господарювання. Подаючи уповноваженому органу звіт з ОВД та оголошення суб'єкт господарювання вносить до реєстру також і документ, що підтверджує внесення плати за проведення громадського обговорення (пункт 17 Порядку передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля, затверджений Постановою КМУ від 13 грудня 2017 р. № 1026). Розмір плати за проведення громадського обговорення в процесі здійснення оцінки впливу на довкілля затверджений Наказом Мінприроди від 30.05.2018 № 1826.

ОГОЛОШЕННЯ ПРО ПОЧАТОК ГРОМАДСЬКОГО ОБГОВОРЕННЯ ЗВІТУ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Разом із звітом з ОВД суб'єкт господарювання подає уповноваженому органу оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля. Метою цього документа є поінформувати громадськість про наміри замовника, наявний звіт із ОВД та можливості взяти участь у громадському обговоренні такого звіту. Зміст оголошення встановлюється законом. Обов'язкова форма оголошення затверджена Порядком передачі документації для надання висновку з оцінки впливу на довкілля та фінансування оцінки впливу на довкілля, затвердженим Постановою КМУ від від 13 грудня 2017 р. № 10267.

Перед поданням і опублікуванням оголошення суб'єкт господарювання проводить консультації із уповноваженим органом щодо кількості, місця та часу проведення громадських слухань та тривалості громадського обговорення. Інформація про це вміщується у оголошення.

Опублікування інформації в друкованих засобах масової інформації, розміщення на дошках оголошень та виготовлення копій для їх фізичного розміщення з метою ознайомлення громадськості забезпечує суб'єкт господарювання. У реєстрі із ОВД інформація зберігається на постійній основі. На дошках оголошень органів місцевого самоврядування або в інших громадських місцях на території, де планується провадити плановану діяльність, оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля розміщується протягом усього строку громадського обговорення.

Зміст оголошення про початок громадського обговорення звіту з оцінки впливу на довкілля

- 1) Інформація про планову діяльність:
 - плановану діяльність (стисла характеристика);
 - суб'єкта господарювання;
 - процедуру прийняття рішення про провадження планованої діяльності та орган, який розглядатиме результати оцінки впливу на довкілля;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/134

- наявну екологічну інформацію щодо планованої діяльності;
- 2) Інформація про процедуру ОВД та громадського обговорення
 - уповноважений орган, який забезпечує проведення громадського обговорення;
 - строки, тривалість та порядок громадського обговорення звіту з ОВД, включаючи інформацію про час і місце усіх запланованих громадських слухань;
 - державний орган, що забезпечує доступ до звіту з ОВД та іншої доступної інформації щодо планованої діяльності;
 - орган, до якого направляються запитання, зауваження чи пропозиції, та строки подання запитань, зауважень і пропозицій, у тому числі його поштову та електронну адреси, на які надсилаються пропозиції та зауваження;
 - місце (місця) розміщення звіту з оцінки впливу на довкілля та іншої додаткової інформації, яку визначає суб'єкт господарювання, а також час, з якого громадськість може ознайомитися з ними.

ГРОМАДСЬКІ СЛУХАННЯ

Громадські слухання є обов'язковою формою громадського обговорення звіту із ОВД (частина 5 статті 7 закону). Порядок організації і проведення громадських слухань детально регламентується Порядком проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, затвердженим Постановою КМУ від 13 грудня 2017 р. № 9898.

Громадські слухання проводяться в період громадського обговорення звіту із ОВД уповноваженим органом або спеціально найнятою ним незалежною особою – організатором громадських слухань. Мета громадських слухань – поінформувати громадськість про плановану діяльність і її наслідки, надати відповіді на запитання громадськості, а також зібрати від громадськості будь-які зауваження та пропозиції щодо планованої діяльності.

В процесі громадського обговорення планованої діяльності може проводитися одне або декілька громадських слухань. Кількість слухань залежить від масштабів очікуваного впливу на довкілля. Кількість громадських слухань, які необхідно провести у кожній процедурі оцінки впливу на довкілля, визначається уповноваженим органом на підставі інформації про масштаби очікуваного впливу на довкілля, яку суб'єкт господарювання зазначає під час консультацій, що відбуваються до подання оголошення.

Згідно з Порядком проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 р. № 989, якщо вплив планованої діяльності не поширюється за межі області, проводяться одні громадські слухання альтернативно за місцем провадження планованої діяльності, або в адміністративному центрі адміністративно-територіальної одиниці, яка може зазнати впливу планованої діяльності.

Ідея ефективної участі громадськості полягає у тому, аби до такої участі залучалися усі громади, що можуть зазнати впливу, але заходи (в тому числі,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/135

громадські слухання) проводилися «найближче до людей». Таким чином, якщо вплив планованої діяльності не виходить за межі території сільської ради, де планується розміщення об'єкта, слухання проводяться у відповідному селі. Якщо ж вплив виходить за межі території сільської ради, але не поширюється за межі району, слухання можуть проводитися або за місцем розміщення планованої діяльності, або у районному центрі. При цьому, обираючи місце проведення слухань, орган буде зважати на відстань від громад, що можуть зазнати впливу, до адміністративної одиниці, де розміщуватиметься об'єкт, і до районного центру. Якщо ж вплив поширюється на два і більше районів області, слухання можуть проводитися у обласному центрі. В такому разі відстань і можливості представників громадськості доїхати до обласного центру у порівнянні із місцем провадження діяльності братимуться до уваги. З іншого боку, не ефективним, на нашу думку, буде проведення у обласному центрі громадських слухань, якщо вплив планованої діяльності є локальним (не виходить за межі одного району, чи навіть території сільської ради), а відстань до обласного центру перевищує сто кілометрів.

Порядок проведення громадських слухань у процесі оцінки впливу на довкілля передбачає і ряд випадків, коли планована діяльність вимагає проведення більшої кількості громадських слухань (чотири і більше слухань для однієї планованої діяльності). Саме з огляду на це закон встановлює гнучкі межі громадського обговорення – від 25 до 35 робочих днів.

Залежність кількості громадських слухань від масштабів очікуваного впливу на довкілля

Вплив в межах однієї області Одне громадське слухання	Якщо згідно зі звітом із ОВД вплив планованої діяльності	
	не виходить за межі земель населеного пункту розміщення планованої діяльності,	проводиться одне громадське слухання за місцем провадження планованої діяльності.
	виходить за межі земель населеного пункту розміщення планованої діяльності, але не виходить за межі району,	проводиться одне громадське слухання за місцем провадження планованої діяльності або в районному центрі.
	виходить за межі району розміщення, але не виходить за межі області,	проводиться одне громадське слухання за місцем провадження планованої діяльності або в обласному центрі
Вплив на дві і більше областей, але менше ніж на третину областей України Три і більше громадських слухань	Якщо згідно зі звітом із ОВД вплив планованої діяльності	
	поширюється на дві та більше областей (до семи), при цьому вплив планованої діяльності в межах області (областей) обмежується одним районом,	громадські слухання проводяться за місцем провадження планованої діяльності, а також в районних центрах областей, вплив на які не виходить за межі одного району, та в обласних центрах областей, вплив на які виходить за межі одного району.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/136

	поширюється на дві та більше областей (до семи), при цьому вплив планованої діяльності в межах області (областей) не обмежується одним районом	громадські слухання проводяться за місцем провадження планованої діяльності та в обласних центрах областей, вплив на які виходить за межі одного району
Вплив на третину і більше областей України Чотири і більше громадських слухань	Якщо згідно зі звітом із ОВД вплив планованої діяльності	
	поширюється на третину і більше областей України (вісім і більше),	громадські слухання проводяться за місцем провадження планованої діяльності, а також у обласних центрах третини областей, на які поширюється вплив планованої діяльності і додатково в м. Київ.

З метою надання громадськості достатнього часу для підготовки до громадських слухань законодавство вміщує вимогу про проведення слухань не раніше ніж через десять робочих днів з дня оприлюднення у реєстрі оголошення. Не варто проводити слухання і в останні дні громадського обговорення. У такому випадку нівелюється функція громадських слухань, яка полягає у наданні громадськості можливості більше дізнатися про плановану діяльність під час слухань, отримати відповіді на свої запитання перед поданням письмових зауважень і пропозицій.

Брати участь у громадських слуханнях можуть будь-які представники громадськості незалежно від відстані проживання до місця розміщення планованої діяльності, місця реєстрації НУО чи будь-яких інших факторів. Автори закону про ОВД свідомо надали права на участь у процедурі ОВД будь-якій фізичній чи юридичній особі, не встановлюючи жодних спеціальних критеріїв, яким би така особа мала відповідати. Організатор громадських слухань (представник (-и) уповноваженого органу чи найнятої ним особи) проводить громадські слухання; реєструє учасників громадських слухань у журналі (відомості) реєстрації учасників; забезпечує аудіо- та/або відеофіксацію ходу громадських слухань; здійснює головування під час громадських слухань; готує протокол громадських слухань.

Головуючий на громадських слуханнях:

- відкриває громадські слухання, представляє себе та суб'єкта господарювання, плановану діяльність, щодо якої проводяться громадські слухання;
- виходячи із кількості учасників громадських слухань, визначає регламент та оголошує порядок денний громадських слухань.
- оголошує порядок денний і регламент громадських слухань;
- інформує про порядок ведення протоколу громадських слухань, подання усних та письмових зауважень і пропозицій під час громадських слухань;
- забезпечує ведення обговорення, подання пропозицій та зауважень громадськості з дотриманням регламенту;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/137

– підбиває підсумки громадських слухань та інформує учасників громадських слухань про те, в який спосіб враховуватимуться зауваження та пропозиції громадськості уповноваженим центральним органом або уповноваженим територіальним органом.

Роль суб'єкта господарювання у громадських слуханнях полягає у представленні своїх планів та у наданні відповідей на запитання громадськості щодо планованої діяльності та змісту звіту із ОВД. Участь суб'єкта господарювання у громадських слуханнях є обов'язковою, оскільки в разі його неявки громадські слухання вважаються такими, що не відбулися. Хід громадських слухань фіксується у протоколі, аудіо- та/або відео запис перебігу громадських слухань додається до протоколу.

ЗВІТ ПРО ГРОМАДСЬКЕ ОБГОВОРЕННЯ

Для фіксації перебігу та результатів участі громадськості як обов'язкового елементу процедури оцінки впливу на довкілля уповноважений орган складає звіт про громадське обговорення, який є невід'ємною частиною висновку із оцінки впливу на довкілля. У європейських країнах ця інформація, як правило, подається у самому висновку із оцінки впливу на довкілля. Автори українського закону вирішили його виділити в окремий документ, який, тим не менше, напруму пов'язаний із висновком із оцінки впливу на довкілля.

Звіт про громадське обговорення вміщує інформацію про проведену процедуру участі громадськості (відомості про інформування громадськості, про отримані письмові зауваження і пропозиції, про проведені громадські слухання) та результати аналітичної роботи уповноваженого органу по розгляду і врахуванню зауважень і пропозицій громадськості (таблиця врахування). Звіт про громадське обговорення служить джерелом інформації про виконання уповноваженим органом своїх обов'язків по забезпеченню участі громадськості у процедурі оцінки впливу на довкілля.

Також звіт про громадське обговорення також є «відповіддю» на зауваження і пропозиції громадськості, адже саме у ньому вміщується інформації про розгляд, врахування чи відхилення кожного поданого громадськістю зауваження чи пропозиції. Положення, зокрема строки розгляду звернень громадян, передбачені Законом України «Про звернення громадян» не поширюються на правовідносини у сфері надання громадськістю зауважень і пропозицій у процедурі оцінки впливу на довкілля. Зауваження і пропозиції громадськості у процедурі оцінки впливу на довкілля необхідно розглядати і враховувати у порядку і строки, передбачені Законом України «Про оцінку впливу на довкілля». Уповноважений орган не надає індивідуальні відповіді на зауваження і пропозиції громадськості. Вони вміщуються у звіті про громадське обговорення, який готується протягом 25 робочих днів з моменту завершення строку громадського обговорення.

ВРАХУВАННЯ ЗАУВАЖЕНЬ І ПРОПОЗИЦІЙ ГРОМАДСЬКОСТІ

Розгляд зауважень і пропозицій громадськості передбачає їхнє ретельне

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/138

вивчення уповноваженим органом, а також повне врахування, часткове врахування або обґрунтоване відхилення у висновку із оцінки впливу на довкілля. Результати розгляду усіх зауважень і пропозицій громадськості відображаються у звіті про громадське обговорення, а саме у таблиці за встановленою формою, із зазначенням результату розгляду щодо зауважень та пропозицій громадськості, а також інформації про те, яким чином такі зауваження та пропозиція було враховано, або із яких підстав враховано частково чи відхилено. Обов'язкову форму таблиці планується затвердити Наказом Мінприроди Про форму і зміст звіту про громадське обговорення на виконання Закону України «Про оцінку впливу на довкілля».

Таблиця врахування зауважень та пропозицій громадськості, отриманих протягом строку громадського обговорення

№	Прізвище ім'я по батькові (для фізичних осіб), чи найменування (для юридичних осіб) особи, що подає зауваження і пропозиції	Зміст зауваження чи пропозиції*	Інформація про розгляд**
1			
2			
3			
4			
...			
n			

* Письмові зауваження і пропозиції до планованої діяльності, отримані протягом строку громадського обговорення, усні зауваження і пропозиції, отримані в ході громадських слухань.

** Зазначається одне: повністю враховано (яким чином та де саме у висновку із оцінки впливу на довкілля враховано), частково враховано (яким чином враховано та обґрунтування неврахованої частини) або відхилено (із обґрунтуванням причин відхилення).

ВИСНОВОК З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ

Висновок з ОВД – є документом дозвільного характеру (пункт 4 Переліку затвердженого Законом України «Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності»), яким виходячи з оцінки впливу на довкілля планованої діяльності, зокрема величини та масштабів такого впливу (площа території та чисельність населення, які можуть зазнати впливу), характеру (у тому числі – транскордонного), інтенсивності і складності, ймовірності, очікуваного початку, тривалості, частоти і невідворотності впливу (включаючи прямий і будь-який опосередкований, побічний, кумулятивний, транскордонний, короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий, постійний і тимчасовий, позитивний і негативний впливи), передбачених заходів, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення впливу на довкілля, обґрунтовує недопустимість провадження

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/139

планованої діяльності або визначає її допустимість та екологічні умови її провадження.

При підготовці висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений орган зобов'язаний розглянути звіт з оцінки впливу на довкілля та іншу надану суб'єктом господарювання інформацію, а також зауваження і пропозиції громадськості. Також уповноважені органи, які проводять процедуру ОВД можуть застосовувати механізми міжвідомчого та внутрівідомчого консультування, і при підготовці висновку із оцінки впливу на довкілля використовувати також інформацію, що надійшла в результаті таких консультацій.

На відміну від висновку державної екологічної експертизи, який базувався в основному на проектній документації та матеріалах ОВНС, висновок із оцінки впливу на довкілля у рівній мірі враховує також пропозиції і зауваження громадськості та інших державних органів, а також базується на власних експертних знаннях уповноваженого органу. Іншими словами, якщо висновок екологічної експертизи по суті погоджувався або не погоджувався із проектними рішеннями і природоохоронними заходами, запропонованими проектантом, то висновок із оцінки впливу на довкілля, обґрунтовуючи допустимість планованої діяльності, може у екологічних умовах її провадження, до прикладу, передбачити інші чи додаткові природоохоронні заходи. У виключних випадках Закон навіть дозволяє уповноваженому органу погодити варіант (альтернативу) планованої діяльності, відмінний від обраного суб'єктом господарювання. Таким чином, роль природоохоронного органу у процедурі оцінки впливу на довкілля значно розширилася у порівнянні із процедурою державної екологічної експертизи.

Розглядаючи матеріали, зібрані в процесі оцінки впливу на довкілля, уповноважений орган оцінює 1) вплив планованої діяльності на довкілля, зокрема оцінює величину та масштаби такого впливу (площа території та чисельність населення, які можуть зазнати впливу), характеру (у тому числі – транскордонного), інтенсивності і складності, ймовірності, очікуваного початку, тривалості, частоти і невідворотності впливу (включаючи прямий і будь-який опосередкований, побічний, кумулятивний, транскордонний, короткостроковий, середньостроковий та довгостроковий, постійний і тимчасовий, позитивний і негативний впливи), 2) передбачені заходи, спрямованих на запобігання, відвернення, уникнення, зменшення, усунення впливу на довкілля, та визначає недопустимість провадження планованої діяльності («негативний висновок») або допустимість планованої діяльності та екологічні умови її провадження («позитивний висновок»).

Таким чином, «негативний» висновок із оцінки впливу на довкілля забороняє реалізацію планованої діяльності у формі територіальних і технологічних рішень, запропонованих суб'єктом господарювання, а «позитивний» висновок – закріплює обов'язкові мінімальні «екологічні

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 140

параметри» планованої діяльності, які не можуть знижуватися на наступних стадіях проектування, під час будівництва чи експлуатації об'єкта.

Встановлюючи екологічні умови планованої діяльності уповноважений орган:

- встановлює умови використання території та природних ресурсів під час виконання підготовчих і будівельних робіт та провадження планованої діяльності;
- встановлює умови щодо охорони довкілля та забезпечення екологічної безпеки під час виконання підготовчих і будівельних робіт та провадження планованої діяльності;
- встановлює умови щодо запобігання виникненню надзвичайних ситуацій та усунення їхніх наслідків;
- встановлює умови щодо зменшення транскордонного впливу планованої діяльності, щодо якої здійснювалася процедура оцінки транскордонного впливу;
 - якщо з оцінки впливу на довкілля випливає необхідність:
 - здійснення компенсацийних заходів – покладає обов'язок із здійснення таких заходів;
 - запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження, а також моніторингу впливу планованої діяльності на довкілля – покладає обов'язок із здійснення відповідних дій;
 - здійснення додаткової оцінки впливу на довкілля на іншій стадії проектування – визначає строки та обґрунтовує вимоги щодо її здійснення; додаткова оцінка впливу на довкілля здійснюється за процедурою, передбаченою цим Законом;
 - здійснення післяпроектного моніторингу – визначає порядок, строки та вимоги до його здійснення.

За загальним правилом висновок з оцінки впливу на довкілля надається суб'єкту господарювання безоплатно протягом 25 робочих днів з дня завершення громадського обговорення. Кабінет Міністрів України своєю Постановою № 1026 від 13 грудня 2017 року врегулював Порядок передачі документів для надання висновку з оцінки впливу на довкілля. Висновок із оцінки впливу на довкілля готується відповідно до обов'язкової форми, встановленої у додатку 5 до цього Порядку. Невід'ємною частиною висновку з оцінки впливу на довкілля є звіт про громадське обговорення.

ВРАХУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ У РІШЕННІ ПРО ПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Завершальним етапом оцінки впливу на довкілля є врахування її результатів під час прийняття відповідним органом рішення про провадження планованої діяльності. Цей термін є збірним. Відповідно до закону про ОВД рішення про провадження планованої діяльності є документом дозвільного характеру або іншим актом органу державної влади чи місцевого самоврядування, яке є підставою для початку її провадження та встановлює (затверджує) параметри та умови провадження планованої діяльності. Найчастіше – це дозвіл на виконання

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 141

будівельних робіт, що видається органами Державної архітектурно-будівельної інспекції України. Це також може бути спеціальний дозвіл на користування надрами, документи у сфері лісозаготівлі.

Значення висновку із оцінки впливу на довкілля полягає у тому, що в процесі прийняття рішення про провадження планованої діяльності цим документом визначається її екологічна допустимість чи недопустимість, а також в разі допустимості встановлюються обов'язкові екологічні умови провадження такої діяльності. Висновок про недопустимість планованої діяльності є підставою для відмови суб'єкту господарювання у видачі йому рішення про провадження планованої діяльності. Висновок про допустимість планованої діяльності із оцінки впливу на довкілля формує екологічну складову рішення про провадження планованої діяльності, відсилаючи до екологічних умов у висновку, або безпосередньо включаючи їх до свого тексту.

ОСКАРЖЕННЯ ВИСНОВКУ З ОЦІНКИ ВПЛИВУ НА ДОВКІЛЛЯ АБО ВІДМОВИ У ВИДАЧІ ВИСНОВКУ, РІШЕННЯ ПРО ПРОВАДЖЕННЯ ПЛАНОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Однією із характерних рис сучасної моделі оцінки впливу на довкілля є реальні можливості адміністративного і судового оскарження для громадськості. Автори закону, наділяючи правами у процедурі національної ОВД усіх представників громадськості, дотрималися цієї ж логіки і в аспекті оскарження рішень та діянь, що приймаються/вчиняються в ході процедури ОВД. Саме тому, згідно з законом висновок з оцінки впливу на довкілля, рішення про провадження планованої діяльності, а також інші рішення, дії чи бездіяльність органів державної влади або органів місцевого самоврядування у процесі здійснення оцінки впливу на довкілля можуть бути оскаржені будь-якою фізичною чи юридичною особою в судовому порядку.

Більше того, порушення процедури здійснення оцінки впливу на довкілля, в тому числі в частині участі громадськості, безпідставне та необґрунтоване неврахування чи неналежне врахування результатів участі громадськості, можуть бути достатніми підставами для скасування висновку з оцінки впливу на довкілля та/чи рішення про провадження планованої діяльності в судовому порядку.

Умови та наслідки післяпроектного моніторингу ОВД

Проходження процедури ОВД є обов'язковим у процесі прийняття рішень щодо провадження видів планованої діяльності, що включає будівництво, реконструкцію, технічне переоснащення, розширення, перепрофілювання, ліквідацію (демонтаж) об'єктів, інше втручання в природне середовище, що зазначається нормою Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» у статті 3.

Післяпроектний моніторинг планованої діяльності є складовою висновку з оцінки впливу на довкілля та обов'язковим до виконання суб'єктом господарювання. Якщо у висновку з ОВД вказана необхідність проведення

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 142

післяпроектного моніторингу, суб'єкт господарювання зобов'язується провести його в суворому зазначеному порядку та у визначені терміни.

У статті 13 «Післяпроектний моніторинг» Закону України «Про оцінку впливу на довкілля» наголошується, що суб'єкт господарювання забезпечує здійснення післяпроектного моніторингу з метою виявлення будь-яких розбіжностей і відхилень у прогнозованих рівнях впливу та ефективності заходів із запобігання забрудненню довкілля та його зменшення. У висновку з оцінки впливу на довкілля уповноважений центральний або територіальний орган визначає порядок, строки та вимоги до його здійснення, узгоджує вжиття додаткових заходів і дій із запобігання, уникнення, зменшення (пом'якшення), усунення, обмеження впливу господарської діяльності на довкілля.

Якщо під час провадження господарської діяльності, щодо якої здійснювалася оцінка впливу на довкілля, виявлено значний негативний вплив цієї діяльності на життя і здоров'я населення чи довкілля та якщо такий вплив не був оцінений під час здійснення оцінки впливу на довкілля та/або істотно змінює результати оцінки впливу цієї діяльності на довкілля, рішення про провадження такої планованої діяльності за рішенням суду підлягає скасуванню, а діяльність — припиненню. У такому випадку у разі звернення по нове рішення про провадження планованої діяльності процедура оцінки впливу на довкілля здійснюється повторно, з урахуванням виявленої інформації.

Тобто, негативні наслідки післяпроектного моніторингу можуть бути такі:

- анулювання результатів ОВД та призначення повторного проходження процедури ОВД;
- тимчасова зупинка або заборона провадження планової діяльності на підприємстві.

Водночас, з аналізу висновків з ОВД, розміщених в Єдиному реєстрі, випливає відсутність уніфікованих підходів щодо показників, періодичності післяпроектного моніторингу, форм звітування.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 143

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ЛІТЕРАТУРНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Водний кодекс : Кодекс України; Закон, Кодекс від 06.06.1995 № 213/95-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-вр>.
2. Герасимчук Л.О., Пацева І.Г., Валерко Р.А., Малиновська В.В., Луньова О.В. Державний нагляд за дотриманням вимог природоохоронного законодавства на території Житомирської та Рівненської областей. Екологічні науки. 2024. Вип. 1(52), Т.2. С. 146-150. DOI <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2024.eco.1-52.2.27>
3. Герасимчук Л. О., Валерко Р. А. Екологічна безпека та управління.: підручник. Житомир: Поліський національний університет, 2021. 332 с.
4. Герасимчук Л., Медведовський Є., Валерко Р. Державний нагляд (контроль) у сфері охорони, захисту, використання та відтворення лісів на території Житомирської області. Проблеми хімії та сталого розвитку. 2023. №4. С. 38-47. DOI: <https://doi.org/10.32782/pcsd-2022-4-4>.
5. Герасимчук Л.О., Валерко Р.А., Літвін А.В. Оцінка впливу на довкілля підприємств лісового господарства. New factors for the development of natural sciences in Ukraine and EU countries: Scientific monograph. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2023. С. 72-92. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-288-3-4>.
6. ДБН А.2.2-1-2003 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливу на навколишнє середовище (ОВНС) при будівництві і проектуванні підприємств, будівель і споруд».
7. Деякі питання Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів : Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 25.06.2020 № 614. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/614-2020-п>.
8. Деякі питання подання декларації про відходи: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Форма типового документа, Декларація, Перелік від 07.05.2022 № 556. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/556-2022-п>.
9. Земельний кодекс України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 25.10.2001 № 2768-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
10. Екологічна безпека та економіка: монографія / М.І. Сокур, В.М. Шмандій, Є.К. Бабець, В.С. Білецький, І.Є. Мельнікова, О.В. Харламова, Л.С. Шелудченко. Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2020. 240 с.
11. Екологічна і природно-техногенна безпека України в регіональному вимірі / [М.А. Хвесик, А.В. Степаненко, Г.О. Обиход та ін.] ; за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика. К. : ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. 339 с.
12. Екологічне інспектування: навч. посібник / П.П. Надточій, Т.М. Мислива, Р.А. Валерко, Ю.А. Білявський, Г.М. Мартенюк, Л.О. Герасимчук.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/144

Житомир: Житомирський національний агроекологічний університет, 2011. 352 с.

13. Євстігнєєв А.С. Екологічна безпека спеціального природокористування в Україні у контексті сталого розвитку: теоретико-правові аспекти: монографія. Київ : Гордон, 2018. 494 с.

14. Кодекс України про адміністративні правопорушення : Кодекс України; Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>.

15. Косінова К.С. Господарсько-правове забезпечення аутсорсингових відносин у національній економіці : монографія. Харків : Право, 2020. 197 с.

16. Кримінальний кодекс України : Кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.

17. Лісовий кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 21.01.1994 № 3852-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>.

18. Пацева І.Г., Герасимчук Л.О., Валерко Р.А., Пацев І.С., Палій О.В. Особливості логістичних процесів транспортування комунальних відходів та відходів руйнації. Екологічні науки. 2023. Вип. 5 (50). с.187-192. <https://doi.org/10.32846/2306-9716/2023.eco.5-50.27>.

19. Петрик І.В. Аутсорсинг бізнес-процесів у функціонуванні інтегрованих підприємств: монографія – Львів: Растр-7, 2017. – 404 с.

20. Портал електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України. URL: <https://e-services.davr.gov.ua>.

21. Порядок функціонування модуля «Подання звіту про використання води в електронній формі» Порталу електронних послуг Державного агентства водних ресурсів України: Міндовкілля; Наказ, Порядок від 18.12.2020 № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0203-21>.

22. Про екологічний аудит: Закон України від 24.06.2004 № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15#Text>

23. Про Єдину екологічну платформу “ЕкоСистема”: Постанова Кабінету Міністрів України; Положення від 11.10.2021 № 1065. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1065-2021-п>.

24. Про затвердження Інструкції про вимоги до оформлення документів, в яких обґрунтовуються обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами: Міндовкілля; Наказ, Інструкція, Зразок [...] від 27.06.2023 № 448. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1475-23>.

25. Про затвердження критеріїв, за якими оцінюється ступінь ризику від провадження господарської діяльності та визначається періодичність проведення планових за-ходів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів Державною екологічною інспекцією : Постанова Кабінету Міністрів України; Критерії, Перелік від 06.03.2019 № 182. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/182-2019-п>.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 145

26. Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних внаслідок забруднення та/або засмічення вод, самовільного користування водними ресурсами: Міндовкілля; Наказ, Методика від 21.07.2022 № 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0900-22>.

27. Про затвердження Методики визначення збитків, заподіяних навколишньому природному середовищу в межах територіального моря, виключної морської (економічної) зони та та внутрішніх морських вод України в Азовському та Чорному морях: Міндовкілля; Наказ, Методика від 19.08.2022 № 309. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1253-22>.

28. Про затвердження Методики визначення розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного користування надрами: Міндовкілля; Наказ, Методика, Форма типового документа від 15.09.2022 № 366. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1337-22>.

29. Про затвердження Методики визначення розмірів шкоди, зумовленої забрудненням і засміченням земельних ресурсів через порушення природоохоронного законодавства: Мінекобезпеки України; Наказ, Методика від 27.10.1997 № 171. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0285-98>.

30. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди завданої землі, ґрунтам внаслідок надзвичайних ситуацій та/або збройної агресії та бойових дій під час дії воєнного стану: Міндовкілля; Наказ, Методика від 04.04.2022 № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0406-22>.

31. Про затвердження Методики визначення розміру шкоди, заподіяної внаслідок самовільного зайняття земельних ділянок, використання земельних ділянок не за цільовим призначенням, псування земель, порушення режиму, нормативів і правил їх використання: Постанова Кабінету Міністрів України; Методика, Перелік, Коефіцієнти від 25.07.2007 № 963. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-200-п>.

32. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, завданих територіям та об'єктам природно-заповідного фонду внаслідок збройної агресії російської федерації: Міндовкілля; Наказ, Методика, Форма типового документа від 13.10.2022 № 424 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1416-22>.

33. Про затвердження Методики визначення шкоди та збитків, заподіяних лісовому фонду внаслідок збройної агресії російської федерації: Міндовкілля; Наказ, Методика від 05.10.2022 № 414. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1308-22>.

34. Про затвердження Методики розрахунку неорганізованих викидів забруднюючих речовин або суміші таких речовин в атмосферне повітря внаслідок виникнення надзвичайних ситуацій та/або під час дії воєнного стану та визначення розмірів завданої шкоди: Міндовкілля; Наказ, Методика, Перелік від 13.04.2022 № 175. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0433-22>.

35. Про затвердження Методики розрахунку розмірів відшкодування збитків, заподіяних державі внаслідок порушення законодавства про охорону та

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/ 146

раціональне використання водних ресурсів: Мінприроди України; Наказ, Методика від 20.07.2009 № 389. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0767-09>.

36. Про затвердження Методичних рекомендацій з розроблення нормативів гранично допустимого скидання забруднюючих речовин у водні об'єкти із зворотними водами: Міндовкілля; Наказ, Рекомендації, Нормативи [...] від 05.03.2021 № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0173926-21>.

37. Про затвердження Положення про громадських інспекторів з охорони довкілля : Мінекоресурсів України; Наказ, Положення від 27.02.2002 № 88. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0276-02>.

38. Про затвердження Положення про електронний кабінет надкористувача: Міндовкілля; Наказ, Положення від 28.03.2023 № 177. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0709-23>.

39. Про затвердження Положення про територіальні та міжрегіональні територіальні органи Держекоінспекції : Міненергетики, захисту довкілля; Наказ, Положення від 07.04.2020 № 230. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0350-20>

40. Про затвердження Порядку ведення державного обліку водокористування: Мінприроди України; Наказ, Порядок, Форма [...] від 16.03.2015 № 78. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0382-15>.

41. Про затвердження Порядку ведення державного обліку та паспортизації відходів: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 01.11.1999 № 2034. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2034-99-п>.

42. Про затвердження Порядку ведення реєстру місць видалення відходів: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 03.08.1998 № 1216. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1216-98-п>.

43. Про затвердження Порядку ведення реєстру об'єктів утворення, оброблення та утилізації відходів: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 31.08.1998 № 1360. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1360-98-п>.

44. Про затвердження Порядку видачі дозволів на спеціальне водокористування та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 10 серпня 1992 р. N 459: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 13.03.2002 № 321. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/321-2002-п>.

45. Про затвердження Порядку визначення суб'єктів господарювання, які здійснюють відновлення та видалення побутових відходів: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 05.09.2023 № 941. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/941-2023-п>.

46. Про затвердження Порядку подання та розміщення звіту суб'єкта господарювання про дотримання умов дозволу на викиди та виконання заходів щодо здійснення контролю за дотриманням установлених гранично допустимих викидів забруднюючих речовин: Постанова Кабінету Міністрів України;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/147

Порядок, Форма типового документа, Звіт від 20.01.2023 № 58. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/58-2023-п>.

47. Про затвердження Порядку проведення моніторингу об'єкта оброблення відходів: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 07.11.2023 № 1166. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1166-2023-п>.

48. Про затвердження Порядку проведення та оплати робіт, пов'язаних з видачею дозволу на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами, обліку підприємств, установ, організацій та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності, які отримали такі дозволи: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок, Дозвіл, Форма типового документа від 13.03.2002 № 302. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/302-2002-п>.

49. Про затвердження спеціальних такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної порушенням законодавства про природно-заповідний фонд: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 10.05.2022 № 575. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/575-2022-п>.

50. Про затвердження такс для обчислення розміру шкоди, заподіяної лісу: Постанова Кабінету Міністрів України; Порядок від 23.07.2008 № 665. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/665-2008-п>.

51. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-екологічні витрати (річна) "Звіт про витрати на охорону навколишнього природного середовища": Держстат; Наказ від 08.06.2022 р. № 155. URL: https://ukrstat.gov.ua/norm_doc/2022/155/155_2022.htm.

52. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) "Звіт про утворення та поводження з відходами": Держстат України; Наказ, Форма, Звіт від 10.06.2022 № 176. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0176832-22>.

53. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 1-відходи (річна) "Звіт про відходи": Держстат України; Наказ, Форма, Звіт від 02.05.2023 № 167. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0167832-23>.

54. Про затвердження форми державного статистичного спостереження № 2-ТП (повітря) (річна) "Звіт про викиди забруднюючих речовин і парникових газів в атмосферне повітря від стаціонарних джерел викидів": Держстат України; Наказ, Форма, Звіт від 08.06.2022 № 159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0159832-22>.

55. Про затвердження форми дозволу на спеціальне водокористування та форми нормативного розрахунку водокористування і водовідведення: Мінприроди України; Наказ, Форма типового документа, Дозвіл від 23.06.2017 № 234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0887-17>.

56. Про надра : Кодекс України; Закон, Кодекс від 27.07.1994 № 132/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94-вр>.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф23.07- 05.02/2/103.00.1/Б/ОК23 2024
	Екземпляр № 1	Арк 148/148

57. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності : Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.

58. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності: Закон України від 05.04.2007 № 877-V. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-16>.

59. Про охорону атмосферного повітря : Закон України від 16.10.1992 № 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>.

60. Про охорону земель : Закон України від 19.06.2003 № 962-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/962-15>.

61. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>.

62. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>.

63. Про оцінку впливу на довкілля: Закон України від 23.05.2017 № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19#Text>.

64. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності : Закон України; Перелік від 19.05.2011 № 3392-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>.

65. Про Перелік документів дозвільного характеру у сфері господарської діяльності: Закон України; Перелік від 19.05.2011 № 3392-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3392-17>.

66. Про природно-заповідний фонд України : Закон України від 16.06.1992 р. №2456-XII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>.

67. Про стратегічну екологічну оцінку: Закон України від 20.03.2018 № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19#Text>.

68. Про такси для обчислення розміру шкоди, заподіяної зеленим насадженням у межах міст та інших населених пунктів: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.04.1999 № 559. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/559-99-п>.

69. Про управління відходами: Закон України; Перелік від 20.06.2022 № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20>.

70. Цивільний кодекс України : Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.